Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ÜMUMİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİ ÜÇÜN " XARİCİ DİL " FƏNNİ ÜZRƏ TƏHSİL PROQRAMI (KURİKULUM)

(I-XI SİNİFLƏR)

Bakı –2026

MÜNDƏRİCAT

Xarici dil fənninin məqsəd və vəzifələri.....3
Xarici dil fənninin tədrisinə verilən tələblər.....4
Xarici dil fənninin məzmunu və ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri..... 6
Məzmun standartları.....10
Xarici dil tədrisinin xarakterinə uyğun təlim strategiyaları 73
Fənlərarası və fəndaxili inteqrasiya... 80
Xarici dil tədrisində şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi vasitələri və meyarları..... 81
Xarici dil fənninə dair təlim materiallarının planlaşdırılması üzrə metodiki tövsiyələr 86

Xarici dil fənninin məqsəd və vəzifələri

Azərbaycan dünya ölkələri ilə ictimai həyatın bütün sahələrində səmərəli əməkdaşlıq edən bir ölkədir. Buna görə də başqa fəaliyyətlərlə yanaşı, bir və ya daha çox xarici dildə ünsiyyət qurmağı, əlaqə saxlamağı bacaran vətəndaşların formalaşdırılması müasir məktəbin mühüm vəzifələrindən biridir. Hazırkı dövrdə qloballaşma prosesinin və inteqrasiya meyillərinin getdikcə sürətləndiyi ictimai-siyasi, sosial-mədəni sahələrdə baş verən mühüm keyfiyyət dəyişiklikləri yeni informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə şagirdlərin kommunikativ bacarıqlarının yüksək səviyyədə inkişafını tələb edir. Bu səbəbdən də fənn kimi xarici dilin statusu daha da artır və o, ümumi təhsil pilləsi üçün müəyyən edilmiş fənlər arasında özünəməxsus yer tutur.

Şagirdlər bu fənnin vasitəsilə xarici dilin səs sisteminə, tələffüz qaydalarına, lüğət ehtiyatına, qrammatik xüsusiyyətlərinə və dilin üslubuna yaxından bələd olur, müxtəlif üslublarda təqdim edilmiş nümunələr ilə tanış olmaq imkanı qazanırlar. Xarici dilin mənimsənilməsi şagirdlərin dünyagörüşü və maraq dairəsini genişləndirir, müxtəlif xalqların mədəniyyətinin və ədəbiyyatının öyrənilməsinə yol açır.

Ümumi təhsil pilləsini başa vuran şagirdlər təhsilini davam etdirmək, müxtəlif sahələrdə işləmək və uğur qazanmaq üçün müasir dövrün tələblərinə uyğun xarici dildən istifadə edərək ünsiyyət qurmağı bacarmalıdırlar. Bu baxımdan, xarici dilin bir fənn kimi əhəmiyyəti danılmazdır. Bu dil şagirdlərimizə öz ölkəsinin milli dəyərlərini dünyaya tanıtmağa və təbliğ etməyə geniş imkan yaradır.

Bütün bunları nəzərə alaraq, ümumi təhsil pilləsində xarici dil təliminin əsas məqsədi nitq, dil və kommunikativ bacarıqların mənimsədilməsi üzərində iş aparmaqla şagirdlərdə nitq mədəniyyətinin formalaşdırılması kimi müəyyənləşdirilir.

Ümumi təhsil pilləsində xarici dil fənninin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- şagirdlərin vacib linqvistik (fonetik, orfoqrafik, leksik və s.) biliklərə yiyələnməsi;
- nitq fəaliyyəti üzrə kommunikativ bacarıqların inkişaf etdirilməsi;
- şagirdlərin dili öyrənilən ölkələrin mədəniyyət və ənənələri ilə tanış edilməsi;
- digər mədəniyyətlərə hörmət hissinin tərbiyə olunması;
- şagirdlərdə mədəniyyətlərarası mühitdə öz ölkəsini və onun mədəniyyətini təmsil etmək bacarıqlarının formalaşdırılması.

Xarici dil fənninin tədrisinə verilən tələblər

Xarici dil təliminin təşkilinə verilən əsas tələblər aşağıdakılardır:

- müsbət psixoloji dil mühitinin yaradılması;
- inkişafyönümlü və dəstəkləyici mühitin yaradılması;
- bacarıqyönümlü və nəticəyönümlü təlim atmosferinin yaradılması və şəxsi dəyərlərin formalaşdırılması;
- təlim prosesinin şagirdlərin meyil və maraqları üzərində qurulması;
- tədqiqat əsaslı (problemlər üzərində) təlimlə dilin öyrənilməsi;
- dilin öyrənilməsində İKT-dən istifadə olunması;
- intensiv kommunikasiya prosesinin təşkil olunması;
- kommunikativ vərdişlərin əldə olunması üçün məzmun xətləri və standartlar əsasında təlimin real həyatla bağlılığının təmin olunması;
- xarici dil üzrə dil qaydalarının (qrammatika, lüğət, düzgün tələffüz və s.) məzmun xətləri (dinləmə, danışma, oxu, yazı) daxilində öyrədilməsi;
- audio-video vasitələrdə səslənən tələffüzün, müəllimin tələffüzünün aydın və danışıq sürətinin tələblərə uyğun olması;
- müxtəlif vizual əyaniliyin təmin olunması;
- autentik materiallardan təlimdə istifadə olunması;
- leksik vahidlərin nitqdə sərbəst və müntəzəm işlədilməsinə nail olmaq üçün şagirdlərə eyni bir situasiyaya aid müxtəlif materialların təqdim olunması;
- kontekst daxilində şagirdlərə fikrini sərbəst ifadə etmək üçün imkanın yaradılması;
- kommunikativ və interaktiv metodlarla xarici dillərin öyrənilməsi, şagirdlərin reseptiv, produktiv, interaktiv və mediasiya bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi;
- idraki, koqnitiv, metakoqnitiv və sosial-affektiv strategiyaların tətbiqi;
- təlimdə qruplar, cütlər və fərdi işlərin təşkili;
- dərslərin planlaşdırılması zamanı müəyyən tarixi gün, bayram və hadisələrin tarixlərinin nəzərə alınması;
- dili öyrənilən ölkələrin mədəniyyət, ədəbiyyat, ənənə və reallıqlarının nəzərə alınması;
- vaxtın düzgün bölüşdürülməsi və ondan səmərəli istifadə olunması;
- şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin aparılması.

Xarici dil fənnin tədrisi dörd məzmun xətti üzrə aparılması nəzərdə tutulur: dinləmə, danışma, oxu, yazı. Bu məzmun xətləri üzrə xarici dilin təliminə verilən tələblər aşağıdakılardır:

Dinləmə:

- audio və video materiallardan istifadə edilməsi;
- audio və video materialların səviyyəsinin şagirdlərin yaş və dil səviyyəsinə uyğun olması;
- materialın tərkibində olan naməlum elementlərin şagirdlərin başa düşə bilməsi üçün onların qısaldılması və ya sadələşdirilməsi;

- audio və video materiallarda nitqin aydın və sürətinin dil səviyyəsinə uyğun olması;
- dinləmə materialının, əsasən, dil daşıyıcısının səsi ilə lentə alınması;
- müxtəlif nitq vahidlərinin - nitq etiketləri və ifadələrinin əsasında dialoq və monoloqların mənimsənilməsi;
- müxtəlif tipli mətnlərdən (bədii və informativ) istifadə edilməsi;
- daha çox autentik materiallara yer verilməsi.

Danışma:

- şagirdlərdə dil qaydalarının (qrammatika, lüğət, düzgün tələffüz və s.) və axıcı nitqin formalaşması;
- yaradıcı nitq fəaliyyətinin formalaşdırılması və inkişafı üçün istifadə edilən mövzuların aktual və şagirdlərin maraqlarına uyğun olması;
- şagirdlərdə yaş səviyyələrinə uyğun ümumiləşdirmə, müqayisə, təhlil, əlaqələndirmə bacarıqlarının formalaşdırılması;
- şifahi nitqin inkişaf etdirilməsi üçün kommunikativ tapşırıqların nəzərdə tutulması;
- şagirdlərdə təqdimat etmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi.

Oxu:

- şagirdlərin oxu texnikasına düzgün yiyələnməsi üçün səsli və səssiz oxudan istifadə edilməsi;
- oxu materiallarının sinifdən sinfə keçdikcə genişləndirilməsi;
- şagirdlərin müstəqil oxu qabiliyyətlərinə yiyələnə bilmələri üçün müxtəlif növ oxu materiallarından istifadə edilməsi;
- autentik materialların istifadəsinə geniş yer verilməsi;
- oxu üçün seçilən materialların şagirdlərin marağını təmin etməsi;
- oxu materiallarının müasir dövrlə uyğunlaşdırılması.

Yazı:

- yazının nitq fəaliyyətinin digər növləri (dinləmə, danışma, oxu) ilə əlaqələndirilməsi;
- yazı zamanı fikirlərin ətraflı, səlis və səhvsiz yazılmasının nəzərə alınması;
- yazının təsvir, təhkiyə, mülahizə, hesabat, və s. növlərinin nəzərə alınması;
- tədqiqat mövzularının şagirdlərin maraq və yaş səviyyələrinə uyğun seçilməsi;
- hər hansı mövzu ilə bağlı yazılı təqdimat etmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi.

Xarici dil fənninin məzmunu və ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri

İbtidai təhsil səviyyəsində:

1. kiçikhəcmli sadə mətnləri oxuyub anladığını nümayiş etdirir;
2. dinlədiyini və müşahidə etdiklərini izah edir;
3. öyrəndiklərini şifahi və yazılı ifadə edir;
4. lüğət ehtiyatından və müvafiq nitq etiketlərindən istifadə edərək ünsiyyət qurur.

Ümumi orta təhsil səviyyəsində:

1. müxtəlif mətnləri oxuyub anladığını nümayiş etdirir;
2. dinlədiyinə və müşahidə etdiklərinə münasibət bildirir;
3. fikirlərini şifahi və yazılı ifadə edir;
4. öyrəndiyi dildə ünsiyyətqurma bacarıqları nümayiş etdirir.

Tam orta təhsil səviyyəsində:

1. müxtəlif üslublu mətnləri oxuyub anlayır, mətnə münasibət bildirir;
2. dinlədiyi və müşahidə etdikləri barədə fikirlərini spontan (hazırlıqsız) ifadə edir;
3. mətnqurma bacarıqları nümayiş etdirir;
4. öyrəndiyi dildə sərbəst ünsiyyət qurur.

Bacarıqyönümlü standartlar əsasında hazırlanmış kurikulum xarici dili tədris edən müəllimlərin, dərslik və dərs vəsaiti müəlliflərinin, qiymətləndirmə mütəxəssislərinin fəaliyyətini istiqamətləndirməyə xidmət edir. Standartlar fəaliyyətləri əks etdirən bacarıqlar ilə ifadə olunmuş, şagirdlərin bilik və bacarıqları ilə bağlı nailiyyətlərinin müəyyən edilməsinə yönəlmişdir. Bu kurikulum Dillər üzrə Ümumi Avropa İstinad Çərçivəsinin (CEFR; Avropa Şurası, 2001) 2020-ci il Əlavə Cildinə (Avropa Şurası, 2020) əsaslanır.

CEFR beynəlxalq miqyasda bütün Avropa dillərinə, hətta avropalıların öyrəndiyi bütün dillərə tətbiq oluna bilər. Bu sənəd, şagirdlərin müxtəlif bacarıq səviyyələrində nə edə biləcəyini təsvir edir və dilin altı əsas səviyyəsini əhatə edir: A1, A2, B1, B2, C1 və C2. Bununla belə, "plus" səviyyələri (A1+, A2+ və s.), həmçinin "Pre-A1" səviyyəsi də var. Bu kurikulum 1-ci sinifdə Pre-A1 səviyyəsi ilə başlayır və 11-ci sinfin sonunda B1 səviyyəsi ilə bitir.

Bu kurikulumun əsas məqsədi şagirdlərin hədəf dildə ünsiyyət qurma bacarıqlarının inkişaf etdirilməsidir. Standartlar hər bir sinif üçün təlim məqsədlərini təyin edir, altstandartlar isə daha konkret məqsədlərə xidmət edir.

Dilin canlı ünsiyyət kimi istifadəsi dörd bacarığın (dinləmə, danışma, oxu, yazı) və dil qaydalarının (qrammatika, lüğət, tələffüz və s.) inteqrasiyasını tələb edir. Şagirdlərin dil səriştələri yaş və mənimsəmə səviyyələrinə uyğun olaraq inkişaf edir. Bu səriştələr şagirdlərin öyrəndikləri dilin müvafiq istifadə formalarını təsvir edir. Canlı ünsiyyət kimi, onlar da dörd bacarığın və biliklərin (qrammatika, lüğət tərkibi, tələffüz) inteqrasiyasını əks etdirir. Dinləmə, danışma, oxu, yazı, dil qaydaları (lüğət - dil səviyyəsi, mövzu və söz sayı əsasında) üçün konkret məzmun standartları aşağıda izah edilmişdir.

Dinləmə

Bütöv nitqi anlama ilə nitqdəki söz və ya ifadələri anlamaq arasında fərq vardır. Məsələn, 7-ci sinif 7-1.1.1. altstandartında (dinləmə) nitqin qısa, aydın və çox asta sürətli olması şərti ilə şagirdlər natiqin nitqindəki əsas fikri müəyyən etməlidirlər. Bundan əvvəl, 6-cı sinifdə onlar gündəlik tanış mövzularda aydın və asta sürətli nitqin fraqmentlərindəki konkret məlumatları ardıcıl yadda saxlamaq və bunu tətbiq etmək bacarığına yiyələnirlər.

Nəticə çıxarma — danışanın birbaşa demədiyi fikri anlamaq və onun nə demək istədiyini təxmin etmək bacarığıdır. Oxu zamanı bu bacarıq "sətiraltı mənaları", dinləmə zamanı isə "sətiriçi mənaları" anlamaq kimi izah olunur. Proqnozlaşdırma da təxminetmədir, lakin burada şagirdlər mətnin və ya nitqin davamında nədən bəhs ediləcəyini qabaqcadan düşünür və fərziyyələr irəli sürürlər.

Sinifdən və dildən istifadə səviyyəsindən asılı olaraq anlama prosesi üçün fasilələrin müəyyən dinamikası vardır. 5-ci sinifdə uzun fasilə olmalıdır. Bu, 6-cı sinifdə daha qısa, 7-ci sinifdə "bir neçə fasilə", 8-ci sinifdə "nadir" fasilələrə qədər dəyişir. 6-cı sinfə nəzərən 7 və 8-ci siniflərdə fasilələrin daha qısa və tədricən daha nadir olması nəzərdə tutulur.

Danışma

Təqdimatların müzakirəsi zamanı şagirdlərin çox qısa çıxışları 8-ci sinif-də 1-2 dəqiqə müddətini əhatə edəcəkdir. 9-cu sinifdə onların qısa çıxışları 3-4 dəqiqə çəkə bilər. Təqdimatlar sadə giriş (adətən, bir və ya iki cümlə), sadə nəticə (adətən, bir cümlə) və digər qalan hissə sadə təsvir, təhkiyə, səbəblərin göstərilməsindən ibarət olur. Hər bir əsas hissə birdən üçə qədər əsaslandırıcı və ya dəqiqləşdirici detalları ehtiva edə bilər.

Öncədən istiqamətləndirmə bir çox formalarda aparıla bilər. Məsələn, təqdimatın məzmununa və mövzusuna rəyin verilməsi, müəllimin rəhbərliyi altında məşq edilməsi və ya sinif yoldaşları tərəfindən rəyin verilməsi, həmçinin şagirdlərə təqdimatın metod və strategiyalarının öyrədilməsi.

Vurğunu izah edərkən, əsas (böyük) vurğu üçün böyük çap hərflərindən, ikinci dərəcəli vurğu üçün kiçik çap hərflərindən istifadə olunur.

Oxu

Ümumillikdə oxu standartları "autentik" (real həyatı əks etdirən) mətnlərə aiddir. Standartlar bu mətnlərin oxunmasının səmərəliliyini təsvir edir (məsələn, 6 və 7-ci siniflərdə "çox qısa sadə informativ mətnlər" və 2-5-ci siniflərdə "çox qısa sadə informativ mətnlər vizual müşayiətlə"). Əlbəttə ki, şagirdlərin nailiyyətləri xüsusi hazırlanmış və ya uyğunlaşdırılmış mətnlərin istifadəsi zamanı daha yüksək səviyyədə olacaqdır: mətn nə qədər sadələşdirilmiş olarsa, şagirdlərdən daha yüksək nəticə gözləmək olar.

"Qısa" və ya "çox qısa" anlayışları şərtidir və təlim məqsədlərinin yazılması zamanı onlar qeyri-müəyyən qalır. Müəyyən bir sinif və ya dil səviyyəsində mətnin həcminə qoyulan tələb, onun oxunmasına sərf olunan vaxtdan asılıdır. Həcmə verilən ixtiyari bir tələb (məsələn, söz sayı) sərbəstdir və buna görə də onlara meyarlar verilmir.

Şagirdlərin tam orta təhsil səviyyəsinin sonunda dil bacarıqlarının B1 səviyyəsində olması üçün mənimsəməli olduqları nəticəçıxarma strategiyaları vardır. Şagirdlər tanış olmadıqları sözlərin mənasını müəyyənləşdirmək üçün "aşağıdan yuxarıya" strategiyasından istifadə edərək müəyyən ardıcıllığa riayət edirlər. Bu proses şəkil və işarələrin istifadəsi ilə başlayır və ibtidai təhsil səviyyəyəsinin sonunda şagirdlər bunu mənimsəyirlər. Şagirdlərin

tanış olmadıqları sözlərin mənasını müəyyən etmək üçün morfoloji ehtimallardan istifadə etdikləri “aşağıdan yuxarıya” söz təxminetmə strategiyası 10-cu sinifdə tədris edilir.

Yazı

6-9-cu siniflərdə şagirdlərin dil bacarıqları A1 səviyyəsindən A2 səviyyəsinə yüksəlir. İnkişafın hər bir səviyyəsini 4 seqmentə bölsək (məsələn, sinif səviyyələrinə), hər biri digərindən daha çox inkişaf nümayiş etdirir. Bu, əsasən, qeyd, elektron məktub və mesajlarda öz əksini tapır. Hər bir sinif üçün bu mətn tiplərinə verilən həcm və mürəkkəblik tələbi fərqlənir.

Adıçəkilən mətn tiplərinə aid tapşırıqlar çox sadədir və 4-cü sinifdən sonra şagirdlərin üzləşəcəkləri yeganə çətinlik tanış olmayan sözlər ola bilər. Belə ki, yazı tapşırıqlarını oxu, dinləmə və şifahi nitq fəaliyyətində istifadə etmək olar (məsələn, mətnin məzmunu və ya müsahibin çatdırdığı informasiyanın əsasında iş vərəqinin doldurulması).

Dil qaydaları

Bir neçə müxtəlif dilin öyrənilməsi üçün yazılmış standartlar dil qaydalarını ehtiva edə bilməz, çünki hədəf dillərə görə fərqli olacaqdır. Bu baxımdan, müəyyən dil üzrə hazırlanan kurikulum öyrənilən dilin struktur inkişafının normal ardıcıllığını, həmçinin bu dildə oxu, yazı, dinləmə və danışma standartlarına cavab vermək üçün vacib olan quruluşu nəzərə almalıdır. Hər səviyyə üçün mövzuları əhatə edəcək xüsusi sözlərin müəyyən edilməsi çox önəmlidir. Dinləmə, danışma, oxu və yazı standartlarına cavab verən uyğun mövzuları, eləcə də hədəf dilin autentik və tez-tez istifadə olunan söz ehtiyatı mütləq nəzərə alınmalıdır.

Sinif	Hədəflənən CEFR səviyyəsi	Cəmi yeni sözlərin sayı	Öyrənilən ümumi sözlərin sayı
Sinif 1	pre-A1	65	65
Sinif 2	pre-A1	75	140
Sinif 3	pre-A1 / A1	90	230
Sinif 4	A1	110	340
Sinif 5	A1	250	590
Sinif 6	A1 / A2	400	990
Sinif 7	A2	450	1,440
Sinif 8	A2	450	1,890
Sinif 9	A2 / A2+	500	2,390
Sinif 10	A2+ / B1	550	2,940
Sinif 11	B1	560	3,500

Qeyd 1: *Ümumi təhsil pilləsində xarici dil fənni üzrə müəyyənləşdirilmiş məzmun xətləri vasitəsilə təhsilalanlarda təfəkkürlə (yaradıcılıq (kreativlik), tənqidi təfəkkür, qərar qəbul etmə, müstəqil öyrənmə), fəaliyyətlə (ünsiyyət, əməkdaşlıq, rəqəmsal və informasiya savadlılığı) və dəyərlərlə (fəal vətəndaş mövqeyi, şəxsi və sosial məsuliyyət) bağlı səriştələr formalaşdırılır.*

Qeyd 2: *Xarici dil fənninin tədris olunduğu siniflər üzrə ümumi təlim nəticələrinə uyğun nəzərdə tutulan standartlar məzmun xətləri üzrə verilmişdir. Fənn üçün nəzərdə tutulan*

məzmun iki sütunda təqdim edilir. Birinci sütunda altstandartlar, ikinci sütunda altstandartların izahı və tövsiyə edilən fəaliyyətlər verilmişdir.

Qeyd 3: *Kodlaşmada birinci ədəd sinfi, ikinci ədəd məzmun xəttini, üçüncü ədəd əsas standartı, dördüncü ədəd altstandartı təyin edir.*

Qeyd 4: *Bu kurikulumda altstandartlar bir çox hallarda təlim nəticələrinə bərabər tutulur.*

MƏZMUN STANDARTLARI

Altstandartlar	*İzah və tövsiyə edilən sinifdaxili fəaliyyətlər*
I SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 1-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
1-1.1.1. Ehtiyac olduğu halda, jest və ya təkrarın müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətli nitqdə gündəlik istifadə olunan az sayda tanış sözləri anlayır.	Şagirdlər müəllimin və ya sinif yoldaşının dediklərinə əsasən düzgün şəkli göstərir və ya düzgün hərəkəti yerinə yetirirlər.
1-1.1.2. Ehtiyac olduğu halda, təkrarın müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətli nitqdə ədədləri və həftənin günlərini müəyyən edir.	Müəllim və ya sinif yoldaşı bir ədəd deyəndə, şagirdlər düzgün ədəd olan kartı göstərirlər. 1-dən 7-yə qədər olan ədədləri göstərməklə həftənin günlərinin adlarını müəyyən edirlər.
1-1.1.3. Ehtiyac olduğu halda, jest və ya təkrarın müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətli nitqdə az sayda qısa və çox sadə sualları və fikirləri anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı bir heyvan haqqında bir cümlə deyəndə, şagirdlər həmin heyvanın səsini təqlid edirlər. **Nümunə:** M: *Mən inək görürəm*. Ş: *İnəyin səsini təqlid edir.*
Standart 1-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
1-1.2.1. Şəkil, jest və təkrarın müşayiəti ilə, asta sürətlə təqdim olunan az sayda sadə təlimat və sinifdaxili müraciətləri anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı sadə təlimatlar verir və ya sinifdaxili müraciətlər edir. **Nümunə:** M: *Qapını aç. Dərsliyi aç. Əyləş.* və s. deyir və şagird müvafiq hərəkəti yerinə yetirir.
Standart 1-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
1-1.4.1. Aydın, çox asta sürətlə və dəfələrlə təkrar səsləndirilən nitqdə, az sayda özü barəsində olan sadə sualları və məlumatı; az sayda tanış sözləri, salamlaşma və vidalaşmaya aid olan ifadələri anlayır.	Müəllimin tapşırığı ilə şagirdlər adlarını və yaşlarını səsləndirirlər. Şagirdlər 3-4 nəfərdən ibarət qruplar şəklində danışıq əsasında şifahi nitq fəaliyyəti yerinə yetirirlər. **Nümunə:** *Salam, Sənin adın nədir? → Mənim adım Mikayıldır. → Sənin neçə yaşın var?→ Mənim altı yaşım var.*
1-1.4.2. Aydın, çox asta sürətlə və dəfələrlə təkrar səsləndirilən nitqdə, tərkibində ədəd və həftənin günləri olan əsas məlumatları anlayır.	Müəllim ədədin daxil olduğu cümləni dedikdə, şagirdlər düzgün sayda obyektlərin olduğu şəkli göstərirlər. **Nümunə:** M: *Mənim dörd kitabım var*. → Şagirdlər 2 və ya 3 kitab yox, 4 qələm yox, 4 kitab olan şəkli göstərirlər. M: Bazar ertəsi. → Şagirdlər 1 rəqəmini göstərirlər.
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 1-2.1. Sait və samitləri tələffüz edir.	

1-2.1.1. Cüzi istiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı, lakin çox məhdud sayda olan sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan çox məhdud sayda səsləri qismən aydın tələffüz edir.	Tərkibində çətin səslər olan çox tanış sözlərdən istifadə. Şagirdlər müəllimin şəkillərlə bağlı suallarına cavab verirlər.
1-2.1.2. Ətraflı istiqamət verildikdə, çox yaxşı tanıdığı, lakin çox məhdud sayda olan sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan çox məhdud sayda səs birləşmələrini qismən aydın tələffüz edir.	Şagirdlər müəllimin şəkillərlə bağlı suallarına cavab verirlər.
Standart 1-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
1-2.2.1. Düzgün təlimata əsaslanaraq, çox məhdud sayda olan çox yaxşı tanıdığı sözlərdə vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər düzgün vurğu istifadə edərək, şəkildəki sinif obyektlərinin adlarını deyirlər.
1-2.2.2. Ətraflı istiqamət verildikdə çox məhdud sayda, çox yaxşı tanıdığı söz birləşmələrində vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər sinif yoldaşlarına öz paltarlarının hansı rəngdə olduğunu söyləyirlər.
Standart 1-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
1-2.3.1. Məlumatı təsdiqləmək üçün mimika və jestlərə əsaslanaraq bəzi çox sadə söz birləşmələrindən və şablon ifadələrdən istifadə edir.	Şagirdlər öz ailələrinin şəklini çəkirlər, sonra kiçik qruplar halında şəkildəki insanları bir-birinə göstərirlər, onların kim olduğunu tərəf müqabillərinə deyirlər. **Nümunə:** *Bu mənim atamdır. Bu mənim anamdır.* və s.
Standart 1-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
1-2.4.1. Mənanı çatdırmaq üçün jestlərdən və bəzi çox qısa şablon ifadələrdən istifadə edərək müvafiq mövzuları əhatə edən çox sadə suallar verir.	Şagirdlər növbə ilə sinif yoldaşlarından geyimlərinin hansı rəngdə olduğunu soruşurlar. **Nümunə:** *Ayaqqabılarınız hansı rəngdədir? Gödəkçəniz hansı rəngdədir? və s.*
1-2.4.2. Mənanı çatdırmaq üçün jestlərdən və bəzi çox qısa şablon ifadələrdən istifadə edərək müvafiq mövzuları əhatə edən çox sadə suallara cavab verir.	Şagirdlər geyimlərinin hansı rəngdə olduğuna dair sinif yoldaşlarının suallarına cavab verirlər. **Nümunə:** *Ayaqqabılarım qara, gödəkçəm qəhvəyidir və s.*

II SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 2-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
2-1.1.1. Ehtiyac olduğu halda, jest və ya təkrarın müşayiəti ilə aydın və çox asta sürətli nitqdə gündəlik istifadə olunan bir sıra tanış sözləri anlayır.	Şagirdlər müəllimin və ya sinif yoldaşının dediklərinə əsasən düzgün şəkli göstərir və ya düzgün hərəkəti yerinə yetirirlər.
2-1.1.2. Ehtiyac olduğu halda, təkrarın müşayiəti ilə aydın və çox asta sürətli nitqdə ədədləri, qiymətləri, tarixləri və həftənin günlərini anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı hər hansı bir əşyanın qiymətini dedikdə, şagirdlər əşyanın qiyməti ilə verilmiş şəkli uyğunlaşdirib tələb olunan ədədi işarə edirlər.
2-1.1.3. Ehtiyac olduğu halda, jest və ya təkrarın müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətli nitqdə bəzi qısa və çox sadə sualları və fikirləri anlayır.	Müəllim və yaxud sinif yoldaşı müxtəlif şəkillərdəki insanların hissləri haqqında cümlə deyəndə, şagirdlər uyğun şəkli göstərirlər. **Nümunə:** *O xoşbəxtdir (hirslidir, yorğundur, xəstədir və s.).*
Standart 2-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
2-1.2.1. Şəkil, jest və lazım gəldikdə təkrarın müşayiəti ilə, asta sürətlə təqdim olunan bəzi sadə təlimat və sinifdaxili müraciətləri anlayır.	Müəllim və yaxud sinif yoldaşı sadə təlimatlar və ya sinifdaxili müraciətləri səsləndirir. Təlimat və sinifdaxili müraciətlər hərəkətlərə sövq etməlidir. Müəllim deyir: *Bura gəl. Dərsliyi partanın üstünə qoy. Qələmi mənə ver.* və s., şagird isə hərəkəti yerinə yetirir.
Standart 2-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
2-1.3.1. Aydın və çox asta sürətlə səsləndirilən sadə və qısa dinləmə mətnlərində bildiyi ümumişlək sözləri tanıyır.	Sağda adı əlifbanın ilk 7 hərfi ilə başlayan 7 heyvan şəkli və solda 5 ədəd nömrələnmiş boşluq vardır. Audiomaterialda hər biri bir heyvan haqqında olmaqla 5 cümlə səsləndirilir və şagirdlər boşluqlara düzgün hərfi yazır. Burada “ümumişlək” sözü dərsdə daha tez-tez istifadə edilən sözlərə aiddir.
2-1.3.2. Aydın və çox asta sürətlə səsləndirilən sadə və qısa canlı nitqdə bildiyi ümumişlək sözləri tanıyır.	Təqdim olunan tapşırıqda sağ tərəfdə həriflər ilə işarələnmiş 7 yemək şəkli və sol tərəfdə 1-dən 5-ə qədər nömrələnmiş boşluq verilmişdir. Müəllim hər biri bir heyvana aid olan 5 cümlə səsləndirir. Şagirdlər boşluqlara düzgün hərfi yazırlar.
Standart 2-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	

2-1.4.1. Aydın, çox asta sürətlə və cüzi təkrarla səsləndirildirilən nitqdə, bəzi özü barəsində olan sadə sualları və məlumatı; tanış sözlərin, salamlaşma və vidalaşmaya aid olan ifadələrin çoxunu anlayır.	Müəllimin tapşırığı ilə şagirdlər özləri barəsində sadə məlumatları səsləndirirlər. Şagirdlər 3-4 nəfərdən ibarət qruplar şəklində danışıq əsasında şifahi nitq fəaliyyəti yerinə yetirirlər. **Nümunə:** *Salam. Sənin adın nədir? → Mənim adım Fidandır. → Neçə yaşın var? → Yeddi yaşım var. → Hələlik. Görüşənədək.*
2-1.4.2. Aydın, çox asta sürətlə və cüzi təkrarla səsləndirilən nitqdə tərkibində ədəd, qiymət, tarix və həftənin günləri olan əsas məlumatları anlayır.	*"Cüzi"* - bir və ya iki dəfə təkrar etmək deməkdir. Müəllim tərkibində ədədlər olan qısa bir cümlə oxuyur. Şagirdlər cütlərlə işləyərək növbə ilə sualı oxuyur və suala ucadan cavab verirlər. **Nümunə:** M: *Burada iki pişik var.* Ş1: *Burada neçə pişik var?* Ş2: *İki.* M: *Burada dörd köynək var.* Ş2: *Burada neçə köynək var?* Ş1: *Dörd.*
Standart 2-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
2-1.5.1. Şəkil və ya simvolun müşayiəti ilə konkret obyekt və ya hərəkətə aid, tanış olmayan sözün və yaxud təlimatların mənasını tapır.	Şəkillərdə 5 duyğu bildirən feil əks olunmuşdur. Müəllim həmin feillərdən ibarət olan cümlə səsləndirir və şagirdlərdən feilləri öz ana dilində deməyi və ya yazmağı xahiş edir. **Nümunə:** Şəkildə bir qızın bel çantasına baxması onun gözü ilə bel çantası arasında düz xətt vasitəsi ilə ifadə edilib. Müəllim deyir: *Lalə bel çantası görür.* Şagirdlər yeni feili müəyyən edib ana dilində ifadə edirlər.
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 2-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
2-2.1.1. Cüzi istiqamət verildikdə, çox yaxşı tanıdığı, məhdud sayda sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan məhdud sayda səsləri qismən aydın tələffüz edir.	Şagirdlər növbə ilə bir-birlərinə şəkildəki bir sıra əşya və insanların hansı rəngdə olduğu barədə (məsələn, Adil xəstədir və onun sifəti saralıb) suallar verirlər. Əşya, insan və rəng adlarının hamısı hədəf səsi ehtiva edir.
2-2.1.2. Ətraflı istiqamət verildikdə, çox yaxşı tanıdığı, məhdud sayda sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan məhdud sayda səs birləşmələrini qismən aydın tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə işlədikdə növbə ilə şəkillərlə bağlı bir-birlərinə suallar verir və cavab alırlar (hər biri 2-5 sual).
Standart 2-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
2-2.2.1. Ətraflı istiqamət verildikdə məhdud sayda çox yaxşı tanıdığı sözlərdə vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər növbə ilə şəkildəki sinif əşyalarına işarə edir və düzgün vurğu istifadə edərək hər birinin nə olduğunu soruşurlar.
2-2.2.2. Ətraflı istiqamət verildikdə məhdud sayda çox yaxşı tanıdığı ifadələrdə vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlərlə işlədikdə növbə ilə bir-birindən şəkillərdəki personajın geyiminin rəngini soruşurlar.

Standart 2-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
2-2.3.1. Məlumatı təsdiqləmək üçün mimika və jestlərə əsaslanaraq sadə söz birləşmələrindən və çox bəsit şablon ifadələrdən istifadə edir.	Şagirdlər növbə ilə özlərini sinif yoldaşlarına müəllim kimi təqdim edir və salamlayırlar. **Nümunə:** Ş1: *Sabahınız xeyir! Buyurun, gəlin. Əyləşin.* Digər şagirdlər həmin hərəkəti yerinə yetirirlər.
Standart 2-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
2-2.4.1.Mənanı çatdırmaq üçün jestlərdən və çox qısa şablon ifadələrdən istifadə edərək müvafiq mövzuları əhatə edən çox sadə suallar verir.	Şagirdlər cütlərlə növbələşərək bir-birindən adlarını və yaşlarını soruşurlar. Sonra müəllim hər şagirdə fərqli ad və yaş qeyd olunmuş bir iş vərəqi təqdim edir. Şagirdlər həmin fəaliyyəti rollu oyun kimi təkrarlayırlar. **Nümunə:** Ş1 -in vərəqində *Eldar, 8* yazılıb. Ş2-nin vərəqində *Nazlı, 7* yazılıb. Ş1: *Sənin adın nədir?* Ş2: *Mənim adım Nazlıdır. Bəs sənin adın nədir?* Ş1: *Mənim adım Eldardır. Sənin neçə yaşın var?* Ş2: *Mənim yeddi yaşım var. Bəs sənin?* Ş1: *Mənim səkkiz yaşım var.*
2-2.4.2. Mənanı çatdırmaq üçün jestlərdən və çox qısa şablon ifadələrdən istifadə edərək müvafiq mövzuları əhatə edən çox sadə suallara cavab verir.	Bax: 2-2.4.1.
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 2-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	
2-3.1.1. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə hərfləri tanıyır.	İki sütunlu cədvəlin olduğu tapşırıq kağızı şagirdlərə təqdim edilir. Sağ sütunda ilk hərfi əskik olan söz və sol sütunda isə sağ sütundakı sözlərdə əskik verilən hərflər verilmişdir. Şagirdlər hər boş yerə düzgün hərfi yazır.
2-3.1.2. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə əvvəl öyrəndiyi sözləri tanıyır.	Şagirdlər əlində iki əşya tutan üç uşağın şəklinə baxırlar və mətni oxuyurlar. Mətni oxuduqdan sonra şagirdlər düzgün cavabların altından xətt çəkərək və ya dairəyə alaraq suallara cavab verir. **Nümunə:** Mətn: *Bu Toğruldur. Onun bel çantası və karandaşı var.* → İş vərəqi: *Toğrul: bel çantası, kitab, qələm, karandaş.* → Şagirdin cavabı: *Toğrul: **bel çantası**, kitab, qələm, **karandaş***
Standart 2-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
2-3.2.1. Şəkillərlə birlikdə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə hərfləri tanıyır.	Şagirdlərə iki sütundan ibarət iş vərəqi verilir. Sol sütunda sözlərin yalnız ilk hərfləri, sağ sütunda isə ilk hərfi olmayan sözlər təqdim olunur. Hər bir söz şəkil ilə müşayiət olunur. Şagirdlər hər boşluğa düzgün hərfi yazır.

2-3.2.2. Şəkillərlə birlikdə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə əvvəl öyrəndiyi sözləri tanıyır.	Şəkildə özlərini və iki ailə üzvünü təqdim edən üç uşaq verilir. Şagirdlər bu şəkil ilə müşayiət olunan hekayə oxuyurlar. Şagirdlər hekayəni oxuduqdan sonra düzgün cavabların altından xətt çəkərək suallara cavab verirlər. **Nümunə:** Mətn parçası: *Salam, mənim adım Əlidir. Bu mənim nənəm, bu isə bacımdır.* → İş vərəqi: *Əli: ana, nənə, qardaş, bacı* → Şagirdin cavabı: *Əli: ana, **nənə**, qardaş, **bacı**.*
Standart 2-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
2-3.3.1. Bəzi sözlərin mənasını müşayiət edən şəkil və ya simvolların köməyi ilə anlayır.	Şagirdlər dörd heyvan haqqında qısa mətn oxuyurlar. Bu mətn dörd heyvanı ehtiva edən rəngli şəkil ilə müşayiət olunur (vərəqdə, divarda vəya ekranda əks oluna bilər). Sonra şagirdlər iş vərəqində hər bir heyvanın adını uyğun olaraq şəkli ilə birləşdirirlər. **Nümunə:** Zebra qara və ağdır. Zürafə sarı və qəhvəyi rəngdədir. Fil boz rəngdədir. Yarasa qəhvəyi rəngdədir.
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 2-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
2-4.2.1. Hərfləri və bəzi sözləri yazır.	Şagirdlərə boşluqlar olan cümlələrdən ibarət iş vərəqi verilir. Onlar bu boşluqları yer bildirən sözönüləri ilə doldurmalıdırlar. Tapşırıq səhifənin yuxarı hissəsində bir neçə əşya və onların mövqelərini göstərən bir şəkil ilə müşayiət olunur.
2-4.2.5. Ad, yer, ədəd və tək sözlərdən istifadə edərək çox sadə formaları doldurur.	Şagirdlər kiçik iş vərəqindəki boş yerləri ad və soyadları, yaşları, ata və analarının adları ilə doldururlar.
III SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 3-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
3-1.1.1. Ehtiyac olduğu halda, jest və ya təkrarın müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətli nitqdə gündəlik istifadə olunan tanış sözləri anlayır.	Şagirdlər müəllimin və ya sinif yoldaşının dediklərinə əsasən düzgün şəkli göstərir və ya hərəkəti düzgün olaraq yerinə yetirirlər.
3-1.1.2. Ehtiyac olduğu halda, təkrarın müşayiəti ilə aydın və asta sürətli nitqdə ədədləri, qiymətləri, tarixləri və həftənin günlərini anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı bir ədəd deyir, şagirdlər isə şəkildə verilmiş həftənin günlərindən uyğun olanını göstərirlər. **Nümunə:** Üzərində 1-dən 7-yə qədər ədədlər yazılmış şəkillər var. Müəllim müəyyən şəkli göstərir. 1-dən 7-yə qədər ədədləri öyrətmə məqsədi ilə söyləyir və təkrar etdirir.

3-1.1.3. Ehtiyac olduğu halda, jest və ya təkrarın müşayiəti ilə aydın və asta sürətli nitqdə qısa və çox sadə sualları və fikirləri anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı yaş, ad və ya həftənin günləri ilə bağlı sual verdikdə, şagirdlər düzgün cavablar verirlər. **Nümunə:** Ş1: Neçə yaşın var? Ş2: Mənim 11 yaşım var. Ş2: Həftədə neçə gün var? Ş1: Yeddi.
Standart 3-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
3-1.2.1. Əsasən şəkil və ya jestlərin müşayiəti ilə aydın və çox asta sürətlə təqdim olunan təlimatların və sadə sinifdaxili müraciətlərin çoxunu anlayır.	Müəllim təlimatlar və ya sadə sinif əmrləri verir və şagirdlər onları düzgün yerinə yetirirlər. **Nümunə:** *Dinləyin və göstərin. Düzgün cavabı deyin. Cümləni tamamlayın. Dinləyin və seçin.*
3-1.2.2. Əsasən şəkil və ya jestlərin müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətlə səsləndirilən mesaj və elanlarda ədəd, qiymət, vaxt bildirən ifadələri və s. anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı peşə və ya heyvan adlarını deyəndə, şagirdlər uyğun ədəd olan şəkli göstərir. **Nümunə:** *3 həkim, 4 yanğınsöndürən, 2 müəllim, 1 müğənni.*
3-1.2.3. Əsasən şəkil və ya jestlərin müşayiəti ilə, aydın və çox asta sürətlə səsləndirilən dinləmə mətnində əşyanın yaxın ətrafdakı yerinin ifadə olunduğu cümlələri anlayır.	Şagird müəllimin və ya sinif yoldaşının obyektlərin mövqeyi (yeri) haqqında söylədiklərini dinləyir. Xəritədə əşyanın nömrəsini yazırlar. **Nümunə:** 1. *Məktəb parkın qarşısındadır.* 2. *Kitabxana mağazanın yanındadır.*
Standart 3-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
3-1.3.1. Nitq aydın, çox asta sürətlə, ehtiyac olduqda təkrarən səsləndirildiyi halda, tanış və gündəlik mövzulara aid olan qısa mətnlərdə az sayda konkret detalları anlayır.	Şagirdlər konkret detalları özündə əks etdirən, tanış gündəlik mövzuları əhatə edən qısa mətn parçalarına qulaq asırlar. **Nümunə:**. *Dinləyin və nömrələnmiş şəkilləri düzgün ardıcıllıqla düzün.*
3-1.3.2. Aydın, çox asta sürətlə, ehtiyac olduqda isə təkrarən səsləndirilən nitqdə, öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan situasiyada izah edilən çox sadə məlumatın mahiyyətini anlayır.	Şagirdlər bir sıra çox qısa söhbətləri dinləyir və mahiyyəti anladıqlarını göstərmək üçün suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bugün hava soyuqdur! Ş2: Düzdü. Məncə qarın hündürlüyü 4 santimetr olar. Ş1: Bugün hava _____ və _____.*
Standart 3-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	

3-1.4.1. Aydın, asta sürətlə və ehtiyac olduqda təkrarən səsləndirilən nitqdə, özü barəsində olan sadə sualları və məlumatı; tanış sözlərin, salamlaşma və vidalaşmaya aid olan ifadələrin çoxunu anlayır.	Şagirdlər hər biri iki cümlədən ibarət olan dörd söhbətə qulaq asırlar və sualları cavablara uyğunlaşdırırlar. **Nümunə:** Ş1: Mahnı oxumağı sevirsən? Ş2: Bəli./Xeyr. Ş1: Salam, sənin adın nədir? Ş2: Mənim adım Lalədir. Ş1:Neçə yaşın var? Ş2: Mənim səkkiz yaşım var. Ş1: Sağol. Ş2: Görüşənədək.
3-1.4.2. Aydın, asta sürətlə və ehtiyac olduqda təkrarən səsləndirilən nitqdə, tərkibində ədəd, qiymət, tarix və həftənin günləri olan əsas məlumatları anlayır.	Şagirdlər cütlərlə işləyərək növbə ilə bir-birlərinə məktəb ləvazimatları və onların qiymətlərini ehtiva edən cümlələri oxuyurlar və qiymətləri yazırlar. **Nümunə:** *Ş1: Bu gün hansı gündür? → Ş2: Bazar ertəsi.* *Ş1: Bu gün ayın neçəsidir? → Ş2: 8 Noyabrdır.*
Standart 3-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
3-1.5.1. Çox sadə və çox tanış gündəlik mövzunu əhatə edən mətndə konkret obyekt və ya hərəkətə aid tanış olmayan sözün mənasını tapır.	Müəllim sinif təlimatlarını əks etdirən bir şəkil göstərir (*toxun, aç, yeri, bağla, qışqır, ye*). Müəllim tərkibində feil olan cümləni oxuyur, sonra feilin mənasını soruşur. Şagirdlər həmin sözü ana dilində yazır. **Nümunə:** *Şəkildə qız öz burnunu əli ilə göstərir.*
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 3-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
3-2.1.1. Cüzi istiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan bir sıra səsləri qismən aydın tələffüz edir.	Şagirdlər növbə ilə hədəf səsi olan sözləri tələffüz edirlər.
3-2.1.2. Ətraflı istiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan bir sıra səs birləşmələrini qismən aydın tələffüz edir.	Şagirdlər növbə ilə səs birləşmələri olan sözləri tələffüz edirlər.
Standart 3-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
3-2.2.1. Ətraflı istiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı sözlərdə vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər növbə ilə suallar verir və düzgün vurğudan istifadə edərək şəkildəki sözləri göstərirlər.
3-2.2.2. Ətraflı istiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı söz birləşmələrində vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər növbə ilə bir-birlərindən adlarını və adlarındakı hərfləri tələffüz etmələrini xahiş edirlər.
Standart 3-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	

3-2.3.1. Öncədən hazırladığı tanış sözlərdən istifadə edərək sadə və bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələri və çox sadə cümlələr quraraq ünsiyyət yaradır.	Şagirdlərin hər birində müxtəlif şəkillər var. Onlar növbə ilə şəkilləri sinif yoldaşlarına göstərir və onlardan şəkildə olan insanların nə etdiklərini söyləmələrini xahiş edirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bu oğlan nə edir? Ş2: O, oxuyur. Ş1: Bu qız nə edir? Ş2: O, yemək bişirir.*
Standart 3-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
3-2.4.1. Mənanı gücləndirmək üçün jestlərdən və qısa şablon ifadələrdən istifadə edərək müvafiq mövzuları əhatə edən çox sadə suallar verir.	Şagirdlərin hər birində müxtəlif şəkillər var. Onlar növbə ilə şəkilləri digər şagirdlərə göstərir və suallar verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Park haradadır? Ş2: Kitab mağazasının arxasındadır. Bank haradadır? Ş1: Kitabxananın yanındadır.*
3-2.4.2. Mənanı gücləndirmək üçün jestlərdən və qısa şablon ifadələrdən istifadə edərək müvafiq mövzuları əhatə edən çox sadə suallara cavab verir.	Şagirdlərin hər birində şəkil var. Onlar növbə ilə şəkilləri sinif yoldaşına göstərir və suallar verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bu nədir? Ş2: Bu bir aslandır. Ş1: O sürətlidir? Ş2: Bəli, elədir.*
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 3-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	
3-3.1.1. Çox qısa və sadə informativ mətnlərdə az sayda olan çox sadə detalları tapır.	Şagirdlər idman mərkəzindəki 6 müxtəlif idman növünün reklamı olan lövhəyə baxırlar. Lövhədə idman növləri və onların ödənişlərini əks etdirən şəkillər verilmişdir. Şagirdlər endirimdə olan idman növlərinin siyahısını yazırlar.
3-3.1.2. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə az sayda olan çox sadə detalları anlayır.	Şagirdlərə 3-3.1.1.-də göstərilən idman növlərinin siyahısı verilir və onlardan ya əvvəlki, ya da endirimdə olan məbləğ soruşulur.
Standart 3-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
3-3.2.1. Şəkillərlə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə az sayda olan çox sadə detalları tapır.	Şagirdlərə şarını itirən qız və şarın şəhər ətrafında uçması barədə çox qısa, sadə hekayədən ibarət iş vərəqi verilir. Onlar mətndə məkan bildirən bütün köməkçi və əsas sözlərin (sözönülərin və ifadələrin) altından xətt çəkirlər.
3-3.2.2. Şəkillərlə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə az sayda olan çox sadə detalları anlayır.	Şagirdlər 3-3.2.1.-də verilmiş hekayəni oxuyurlar, hadisələri şəkillərlə uyğunlaşdırırlar. **Nümunə:** Parvin - yeni bir şar var; Yanğınsöndürən Fərid – şarı xilas etmək; şar - şəhərin üzəri ilə uçmaq və s.
Standart 3-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
3-3.3.1. Tanış və gündəlik mövzuya aid olan şəkil və ya simvolların müşayiəti ilə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun tanış olmayan sözlərin əksəriyyətinin mənasını anlayır.	Şagirdlərə 3-3.2.1-də tanış olmayan sözlərdən ibarət mətnin dəyişdirilmiş variantı verilir. Şagirdlər həmin sözlərin mənalarını təxmin etmək üçün illüstrasiyalardan istifadə edirlər. **Nümunə:** *Çox uzağa uçmayın! Yanğınsöndürən Fərid nərdivandadır.*

3-3.3.2. Çox sadə, tanış və gündəlik mövzuya aid mətndə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun bəzi tanış olmayan sadə sözlərin mənasını anlayır.	3-3.3.1.-də verilmiş mətnin dəyişdirilmiş variantında konkret hərəkət və ya obyektlərə aid şagirdlərin bilmədikləri bir neçə sadə söz var. Sözləri kontekstdəki ipuclarının, bəzən də illüstrasiyaların köməyi ilə təxmin etmək mümkündür (lakin illüstrasiyaları ipucları olmadan vermək olmaz). Şagirdlər bu ipuclarından istifadə edərək tanış olmayan sözlərin mənalarını təxmin edirlər. **Nümunə:** *Mən şarı tuta bilmirəm! Mən simə toxuna bilmirəm! Çox yüksəkdir. Yanğınsöndürən nərdivana qalxıb onu xilas edə bilər.*
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 3-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	
3-4.1.1. Sözləri çox sadə tabesizlik bağlayıcıları ilə birləşdirir.	Şagirdlər şəkillərdəki əşyalara baxır və onları 2 sifət işlədərək təsvir edir. Bu səviyyədə şagirdlərin sözləri əlaqələndirmək üçün istifadə edəcəyi yeganə çox sadə tabesizlik bağlayıcı “və” bağlayıcısıdır. **Nümunə:** Şagirdlər ağac şəklini təsvir etmək üçün *hündür* və *yaşıl* sözlərini istifadə edərək cümlə yazırlar: *Agac hündür və yaşıldır.*
Standart 3-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
3-4.2.1. Sözlər və bir-biri ilə əlaqəsi olmayan çox sadə söz birləşmələri yazır.	Şagirdlər heyvan şəkillərinə baxır və heyvan adı ilə söz birləşmələri yazır. **Nümunə:** *qara pişik, böyük it və s.*
3-4.2.3. Bir sözdən və ya çox sadə, əlaqəsi olmayan söz birləşmələrindən ibarət qeyd yazır.	Şagirdlər dostlarına bir cümlə və ya bir cümləlik qeydlər yazır. **Nümunə:** *Mənə pozan ver* və ya *Təşəkkür edirəm*.
3-4.2.4. Bir sözdən və ya çox sadə bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələrindən ibarət mesaj yazır.	Şagirdlər dostlarına bir cümlə və ya bir cümləlik mətn mesajları yazır (kağız üzərində). **Nümunə:** *Sabahınız xeyir, mənə qələm ver* və ya *Təşəkkür edirəm.*
3-4.2.5. Ayrı-ayrı sözlərdən və ya çox sadə söz birləşmələrindən istifadə edərək sadə formaları doldurur.	Şagirdlər anketdə verilmiş boşluqları ad, boy, çəki, saç və göz rənginə dair məlumatları qeyd etməklə tamamlayırlar.
IV SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 4-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	

4-1.1.1. Aydın və asta sürətli nitqdə tanış və gündəlik mövzularda olan bəzi konkret məlumatları tanıyır.	Şagirdlərə mövzu ilə bağlı şəkillər təqdim olunur. Onlar səsləndirilən sözə uyğun olan şəkli göstərir və ya onlara tanış və gündəlik mövzulara aid olan hərəkəti düzgün olaraq yerinə yetirirlər. **Nümunə:** "Ailə üzvləri" – *bacı, qardaş, əmi/ dayı oğlu, xala/ bibi, əmi/ dayı, qardaş oğlu/ qızı* və s.
4-1.1.2. Aydın və asta sürətli nitqdə mövcud situasiyaya və insanlara aid olan söz birləşmələrinin və ifadələrin çoxunun mənasını anlayır.	Şagirdlər şəkilləri eşitdikləri ifadələrə uyğunlaşdırırlar. **Nümunə:** Ş1 deyir: *Mən saat 7-də oyanıram.* Ş2 düzgün şəkli göstərir.
4-1.1.3. Ehtiyac olduğu halda arabir təkrarla, aydın və asta sürətli nitqdə qısa və sadə sualları və fikirləri anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı yaş və ya qohumluq əlaqəsi ilə bağlı bir cümlə söylədikdə, şagirdlər düzgün cavablandırırlar. **Nümunə:** Sənin neçə yaşın var? Mənim 10 yaşım var. O kimdir? O mənim qardaşım qızıdır.
4-1.1.4. Mənanı mənimsəmək üçün çoxsaylı uzun fasilələrlə verilən çox asta və anlaşılan nitqi dinləyərək qeyd aparır.	Çoxsaylı fasilələr hər cümlədə 1-3 dəfə fasilə deməkdir. Uzun fasilələr 4-5 saniyəyə qədərdir. Şagirdlər 5 cümlədən ibarət hekayəni dinləyirlər. Hekayədə ifadələr arasında fasilə və cümlələr arasında daha uzun fasilələr verilmişdir. Şagirdlər 7 şəkil görürlər, onlardan 5-i hekayədəki hadisələri təsvir edir. Onlar hekayəni dinləyərkən ona uyğun gələn 5 şəkli nömrələyirlər.
Standart 4-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
4-1.2.1. Aydın və asta sürətlə təqdim olunan təlimatların və sadə sinifdaxili müraciətlərin çoxunu anlayır.	Müəllim təlimat və ya sadə sinifdaxili tapşırıqlar verir və şagird hərəkəti yerinə yetirir. **Nümunə:** *Dinləyin və tamamlayın. Oxuyun və cavabını deyin. Suallara cavab verin.*
4-1.2.2. Aydın və çox asta sürətlə səsləndirilən mesaj və elanlarda ədəd, qiymət, vaxt bildirən ifadələri anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı sıra nömrələri və ya 1-dən 100-ə qədər ədədləri söyləyəndə şagirdlər uyğun ədəd olan şəkli göstərirlər.
4-1.2.3. Aydın və çox asta sürətlə səsləndirilən mətndə əşyanın yaxın ətrafdakı yerinin ifadə olunduğu cümlələri anlayır.	Şagird müəllimin və ya sinif yoldaşının əşyaların mövqeyi (yeri) haqqında söylədiklərini anlayır və həmin əşyanı göstərir. **Nümunə:** *Stolun üstündə iki kitab var.*
Standart 4-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
4-1.3.1. Aydın, çox asta sürətlə və çoxsaylı uzun fasilələrlə səsləndirilən nitqdə tanış və gündəlik mövzulara aid qısa mətnlərdə bəzi konkret detalları anlayır.	Şagirdlər gündəlik tanış olan mövzularda qısa mətn parçalarını dinləyir, bəzi konkret detalları anlayır və tapşırıqları yerinə yetirmək üçün şəkillərdən istifadə edirlər. **Nümunə:** Hadisələri sıra ilə nömrələyin. DOĞRU və ya YANLIŞ dairəsini çəkin və s.

4-1.3.2. Aydın, çox asta sürətlə və çoxsaylı uzun fasilələrlə səsləndirilən nitqdə öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan təxmin edilən situasiyada izah edilən çox sadə məlumatın mahiyyətini anlayır.	Şagirdlər izah edilən çox sadə məlumatın mahiyyətini anlayır və verilmiş tapşırıqları yerinə yetirirlər. **Nümunə:** *Dinləyin və tamamlayın. Dinləyin və vaxtı söyləyin. Qulaq asın və deyin.* (Şagirdlər *A, B, C, D* ilə adlandırılmış uyğun şəkli seçməlidirlər və s.)
Standart 4-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
4-1.4.1. Aydın, çox asta sürətlə və cüzi təkrarla səsləndirilən nitqdə, söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan bəzi sözləri, söz birləşmələrini və ifadələri anlayır.	Şagirdlər bir-birinə ailə üzvünün şəklini göstərir və növbə ilə onun haqqında suallar verir və cavablandırırlar. Söhbətdə istifadə edilən bir neçə qısa cümlələr adətən tanış mövzulara aid olan söz, söz birləşmələri və ifadələrdən ibarətdir. **Nümunə:** *Ş1: O kimdir? Ş2: O mənim atamdır. Ş1: Onun adı nədir? Ş2: Onun adı Ramizdir. Ş1: Onun neçə yaşı var? Ş2: Onun 42 yaşı var.*
4-1.4.2. Aydın, çox asta sürətlə və cüzi təkrarla səsləndirilən nitqdə, söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid az sayda detalları anlayır.	Şagirdlər növbə ilə 4-1.4.1-də təsvir olunan şəxs haqqında detalları aydınlaşdırmaq üçün əlavə suallar (gündəlik həyata və digər tanış konkret mövzulara aid) verir və cavablandırırlar. Müəllim peşəyə aid olan sözlərin mənası ilə bağlı kömək edə bilər. **Nümunə:** *Ş2: Atanızın ad günü nə vaxtdır? Ş1: May ayındadır. Ş2: O nəçidir? Ş1: O, mühəndisdir.*
Standart 4-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
4-1.5.1. Çox sadə və tanış gündəlik mövzunu əhatə edən mətndə konkret obyekt və ya hərəkətə aid tanış olmayan sözün mənasını tapır.	Müəllim konkret əşya və ya hərəkət üçün tanış olmayan bir sözü nümayiş etdirən şəkil göstərir. Müəllim həmin sözü ehtiva edən cümləni oxuyur, sonra sözün mənasını soruşur, şagirdlər ana dilində söyləyirlər. **Nümunə:** *Aysel nə edir? O, ağaca dırmaşır. Sən ağaca dırmaşa bilirsən? "Dırmaşmaq" sözünün mənası nədir?*
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 4-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
4-2.1.1. İstiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan bir sıra səsləri qismən aydın tələffüz edir.	Şagirdlər tapşırıqda boş buraxılmış yerlərdə hədəf səsi (və adətən çaşdırıcı səsləri) tələffüz edirlər.
4-2.1.2. İstiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı sözlərin tərkibində öz ana dilində olmayan bir sıra səs birləşmələrini qismən aydın tələffüz edir.	Hər bir şagirddə tərkibində səs birləşmələri buraxılmış sözlərin siyahısı var. Şagirdlər gündəlik fəaliyyətlərlə bağlı işlədilən bu sözlərdə boş buraxılmış yerlərə uyğun olan səs birləşmələrini əlavə edərək tələffüz edirlər .
Standart 4-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	

4-2.2.1. İstiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı sözlərdə vurğunu düzgün qoyur.	Şagirdlər düzgün vurğudan istifadə edərək növbə ilə suallar verir və şəkildəki rəqəmləri göstərirlər.
4-2.2.2. İstiqamət verildikdə çox yaxşı tanıdığı söz birləşmələrində vurğunu düzgün qoyur.	4-2.2.1.-dəki fəaliyyət təkrar olunur. Lakin diqqət cümlə və söz birləşməsi vurğusuna yönəldilir.
Standart 4-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
4-2.3.1. Tanış sözlərdən istifadə edərək sadə, bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələri və çox sadə cümlələr quraraq ünsiyyət yaradır.	Şagirdlərin hər birində müxtəlif şəkillər var. Onlar növbə ilə şəkilləri sinif yoldaşlarına göstərir və şəkildəki insanların nə etdiklərini söyləmələrini xahiş edirlər. **Nümunə:** *Onlar futbol oynayırlar. O, ev tapşırığını yerinə yetirir.*
Standart 4-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
4-2.4.1. Təkrarlarla, aydın və asta sürətlə öyrənilən mövzular üzrə çox sadə suallar verir.	Hər bir şagirddə müxtəlif əşyaların şəkilləri olan iş vərəqi var. Onlar növbə ilə şəkilləri sinfə göstərir və suallar verirlər. Şagirdlər ehtiyac yarandıqda verilən sualları təkrarlaya bilərlər. **Nümunə:** *Bu nədir? Bu əşya ilə hansı oyunu oynaya bilərsən?*
4-2.4.2. Təkrarlarla, aydın və asta sürətlə öyrənilən mövzular üzrə çox sadə suallara cavab verir.	Hər bir şagirddə 2 şəkil var. Onlar növbə ilə şəkilləri sinfə göstərir və şəkillərə dair suallar və cavablar verirlər. Şagirdlər ehtiyac yarandıqda verilən sualları təkrarlaya bilərlər. **Nümunə:** *Ş1: Uşaqlar nə edirlər? Ş2: Onlar futbol oynayırlar.*
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 4-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	
4-3.1.1. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə az sayda olan sadə detalları tapır.	Şagirdlər 8 yemək növündən ibarət qısa təsvirli restoran menyusu oxuyurlar. Onlar iş vərəqində menyuda olan ən azı 5 yeməyin adını yazırlar.
4-3.1.2. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə az sayda olan sadə detalları anlayır.	4-3.1.1.-dəki menyudan istifadə edərək şagirdlər menyudakı yemək növləri ilə bağlı suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *1. Ş1: Kotlet yeməyi seçsəniz, neçəsini sifariş edərdiniz ? Ş2: Üç.* *2. Ş1: Kotlet ilə birgə nə verilir? Ş2: Kartof püresi.*
Standart 4-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
4-3.2.1. Şəkillərlə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə az sayda olan sadə detalları tapır.	Şagirdlər şəkillərlə verilən qısa və sadə mətnə aid olan cümlələri tamamlamaq üçün uyğun sözləri seçirlər.
4-3.2.2. Şəkillərlə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə az sayda olan sadə detalları anlayır.	Şagirdlər qısa və sadə mətni oxuyurlar və fəaliyyətləri insanlara uyğunlaşdırırlar. **Nümunə:** *Əli - ev tapşırığını yerinə yetirmək, nənə -musiqi dinləmək, ata - kompüterdə işləmək və s.*
Standart 4-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

4-3.3.1. Tanış və gündəlik mövzuya aid olan şəkil və ya ikonaların (təsvirlərin) müşayiəti ilə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun tanış olmayan sözlərin mənasını anlayır.	Şagirdlər qısa və sadə təsviri mətni oxuyurlar. Mətndəki beş cümlədə mənaları illüstrasiyalar (şəkillər) vasitəsilə asanlıqla anlaşılan, hərəkət və ya əşya bildirən yeni (tanış olmayan) sözlər verilmişdir. Şagirdlər bu sözlərin mənalarını təxmin edir və başqa səhifədə obyektin və ya hərəkətin şəklini düzgün sözə uyğunlaşdırırlar (bu halda, 2-3 əlavə şəkil olmalıdır).
4-3.3.2. Çox sadə, tanış və gündəlik mövzuya aid olan mətndə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun bəzi tanış olmayan sözlərin mənasını anlayır.	Şagirdlər çox sadə kontekstdən gündəlik mövzuda tanış olmayan sözlərin mənasını təxmin edirlər. **Nümunə:** Şagirdlər ad günü mövzusunda mətn oxuyurlar. Mətndə tanış olmayan sözlər vardır: *şamlar (B1; Ad günü tortunda 10 şam var.) və pendir (A1; Pizza hazırlayırlar. Üstünə çoxlu pendir qoyurlar. Pendir ağdır. Onların da çizburgerləri var. O pendir sarıdır.).*
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 4-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	
4-4.1.1. Cümlə daxilində sözləri çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edərək birləşdirir.	Şagirdlər "və" və ya "sonra" sözlərindən istifadə edərək gündəlik iş rejimləri haqqında cümlələr yazır. **Nümunə** *Əllərimi yuyuram və (sonra) səhər yeməyi yeyirəm.*
Standart 4-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
4-4.2.1. Çox sadə, bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələri yazır.	Şagirdlər asudə vaxtlarında üstünlük verdikləri 3-5 fəaliyyət növünü siyahıya alırlar (qeyd edirlər). **Nümunə:** *musiqi dinləmək, video oyunları oynamaq, oxumaq, telefonla danışmaq, futbol oynamaq.*
4-4.2.2. Bağlayıcı istifadə etmədən çox sadə cümlələr yazır.	Şagirdlər səhər və ya axşam gördükləri işlərlə bağlı 3-5 cümlə yazır. **Nümunə:** *(Əvvəlcə) 7:00-da qalxıram. (Sonra), dişlərimi fırçalayıram və geyinirəm. (Bundan sonra) səhər yeməyi yeyirəm. (Daha sonra) Ayaqqabılarımı geyinib, çantamı götürürəm. (Nəhayət) Mən məktəbə gedirəm.*
4-4.2.3. Çox sadə, bir-biri ilə əlaqəsi olmayan ifadə və cümlələrdən istifadə edərək çox qısa və sadə qeyd yazır.	Şagirdlər dostlarına iki cümlə və ya iki ifadədən ibarət qeydlər yazırlar. **Nümunə:** *Gəlin naharı birlikdə yeyək* və ya *Şənbə günü filmə baxmaq istəyirsiniz?*
4-4.2.4. Bağlayıcı istifadə etmədən çox sadə söz birləşmələri və cümlələrdən ibarət çox qısa və sadə mesaj yazır.	Şagirdlər sinif yoldaşlarına iki cümlə və ya iki ifadədən ibarət mesajlar yazır (kağız üzərində). **Nümunə:** *Mən muzeydəyəm. Sən haradasan?* və ya *Biz parkdayıq. Sən indi bura gələ bilərsən?*

4-4.2.5. Çox sadə, bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək formaları doldurur.	Şagirdlər adları, doğum tarixləri, yaşları, valideynlərinin adları, ünvanları, şəhərləri, məktəblərinin adı, hansı dillərdə danışa bilmələri və boş vaxtlarında hansı fəaliyyətlə məşğul olduqları ilə bağlı formanı doldururlar.
Standart 4-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	
4-4.3.1. Bəsit olan dəqiq məlumatı çox sadə formada çatdırır.	Bax 4-4.2.1., 4-4.2.2., 4-4.2.3., 4-4.2.4., 4-4.2.5.
V SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 5-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
5-1.1.1. Aydın və asta sürətli nitqdə tanış və gündəlik mövzularda olan konkret məlumatları adətən tanıyır.	Şagirdlər mətni dinləyir və onlara tanış olan gündəlik mövzular üzrə konkret məlumatın çoxunu tanıyırlar. Bu halda əvvəlcədən lüğətin öyrədilməsi lazım ola bilər. Şagirdlər mətndə hər hansı bir faktın əks olunub və ya olunmaması ilə bağlı suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Bir qadın naharda ___ yemək istəyir.*
5-1.1.2. Aydın və asta sürətli nitqdə mövcud situasiyaya və insanlara aid olan söz birləşmələri və ifadələrin mənasını anlayır.	Şagirdlər mətni dinləyərkən mövcud situasiyaya və insanlara dair konkret məlumatları qeyd edirlər. **Nümunə:** Müəllimin stolunun üstündə 5 kitab var. Müəllim deyir: *Qırmızı kitab kitabxanadandır. Mavi kitab riyaziyyat kitabıdır.* Şagirdlərin 2 sualdan ibarət iş vərəqi var. *1.Hansı kitab kitabxanadandır? 2. Mavi kitab nə haqqındadır?* Şagirdər dinləmə zamanı suallara cavab verirlər. Onlara cavabları iş vərəqində yazmağa vaxt verilir.
5-1.1.3. Aydın və asta sürətli nitqdə qısa, sadə sualları və cavabları anlayır.	Müəllim və ya sinif yoldaşı hər hansı bir cümlə deyəndə və ya sadə sual verəndə şagirdlər onları anlayır və düzgün cavablandırırlar. **Nümunə:** *M: Bu gün hansı gündür? Ş: Bazar ertəsi.*
5-1.1.4. Mənanı mənimsəmək üçün uzun fasilələrlə verilən çox asta və aydın nitqi anlayaraq qeyd aparır.	Mənanı mənimsəmək üçün uzun fasilələr (4-5 saniyə) verilir. Şagirdlər evdə görməli olduqları işlər haqqında iki nəfərin söhbətini dinləyirlər. Hər bir danışanın nitqindən sonra fasilə verilir və şagirdlər ev işlərinin siyahısını yazır.
Standart 5-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
5-1.2.1. Aydın və asta sürətlə təqdim olunan sadə təlimat və sinifdaxili müraciətlərin əksəriyyətini anlayır.	Müəllim aydın və asta sürətlə sadə təlimatlar verir və sinifdaxili müraciətlər edir, şagirdlər isə hərəkətləri yerinə yetirirlər.

5-1.2.2. Aydın və asta sürətlə səsləndirilən mesaj və elanlarda əksər ədəd, qiymət, vaxt bildirən ifadələri anlayır.	Şagirdlər supermarketin satış qiymətləri ilə bağlı elanına qulaq asırlar. Şagirdlər hər bir əşyanın adının yanına qiymətini yazırlar. **Nümunə:** *1 kq un ___, 10 iri yumurta ___, 1 kq kartof ___, şokolad ___, və s.*
5-1.2.3. Aydın və asta sürətlə səsləndirilən nitqdə əşyanın yaxın ətrafdakı yerinin ifadə olunduğu cümlələri anlayır.	Şagirdlər növbə ilə sinifdə əşyaların harada olduğunu sinif yoldaşına deyirlər. Həmin şagird əşyanı göstərməlidir. **Nümunə:** Ş1: *Xətkeş müəllimin masasındadır.*→ Ş2 masaya və xətkeşə işarə edir.
Standart 5-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
5-1.3.1. Aydın, çox asta sürətlə və uzun fasilələrlə səsləndirilən nitqdə gündəlik mövzulara aid qısa monoloq və dialoqlarda konkret detalları anlayır.	Şagirdlər gündəlik işlərlə bağlı üç qısa dialoqa qulaq asırlar və cədvəldə boş buraxılmış xanaları doldururlar. Bəzi boşluqlar vaxtlar üçün, bəziləri isə fəaliyyətlər üçün olacaq. **Nümunə:** *O, saat 7:00-da _____, _____-də məktəbə gedir, və s.*
5-1.3.2. Aydın, çox asta və uzun fasilələrlə səsləndirilən nitqdə öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan təxmin edilən situasiyada izah edilən çox sadə məlumatları anlayır.	Şagirdlər video çarxa baxır, söhbətə qulaq asır və cütlərlə işləyərək mətnin məzmununu ümumiləşdirirlər. **Nümunə:** *Video çarxda iki şagird kitabxananın girişində dayanıb. Çöldə yağış yağır. Onlar nə edəcəklərini müzakirə edir, 20 dəqiqə içəridə yağışın dayanacağını ümid edərək gözləmək qərarına gəlirlər.* Şagirdlər cütlərlə söhbətin bir və ya iki cümlədən ibarət xülasəsini hazırlayırlar. (Yağış yağdığı üçün onlar 20 dəqiqə kitabxanada qalmağa qərar verirlər).
Standart 5-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
5-1.4.1. Aydın, çox asta sürətlə və arabir təkrarla səsləndirilən nitqdə söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan bəzi sözləri anlayır.	Şagirdlər hər biri bir neçə qısa cümlədən ibarət olan dörd qısa söhbəti dinləyirlər. Hər söhbətdə bir nəfər səyahət zamanı havanı təsvir edir. Şagirdlər həmin şəxsin hara səyahət etdiyini və orada havanın necə olduğunu yazır. Hər söhbətdən sonra cavablarını sinif yoldaşı ilə müqayisə edirlər. **Nümunə:** *O, Şəkidə idi. Qar yağırdı.*
5-1.4.2. Aydın, çox asta sürətlə və arabir təkrarla səsləndirilən nitqdə söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan bəzi detalları anlayır.	Şagirdlər Əli və Aydanın hansı günlərdə hansı fənləri oxuduqları ilə bağlı söhbətə qulaq asırlar. Onlar Əli və Aydanın dərsləri və görüşdükləri günlərin siyahısını hazırlayırlar. Daha sonra şagirdlər 3-4 nəfərlik kiçik qruplarda cavablarını müqayisə edirlər.
Standart 5-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

5-1.5.1. Sadə, tanış və gündəlik mövzuya aid mətndə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun tanış olmayan sözün mənasını anlayır.	Şagirdlər mətbəx avadanlığı və ya cihazı almaqla bağlı bir neçə qısa söhbəti dinləyirlər. Hər bir söhbətdə danışan şəxs həmin əşyanın ona nə üçün lazım olduğunu izah edir. Şagirdlərdə alətin adı və başqa mümkün ola bilən üç əşyanın şəkli olan iş vərəqi var və onlar düzgün şəkli dairəyə alırlar. **Nümunə:** *1. Mən yeni bir çırpıcı almalıyam. Qayğanaq üçün yumurtaları qarışdırmaq lazımdır. 2. Yeni sürtkəc almalıyam. Pizza üçün pendiri sürtkəcdən keçirməliyəm, həm də qayğanağın üstünə qoymalıyam.* 1-“bıçaq”, “çırpma” və “şiş” şəkilləri verilmişdir. 2-“mətbəx kürəyi”, bir cüt “çubuq” və “sürtkəc” şəkilləri verilmişdir.
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 5-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
5-2.1.1. Bir az istiqamət verildikdə tanış sözlərin çoxunda ana dilində olmayan bir sıra səsləri qismən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər tərkibində hədəf səslər (və adətən qarışdırıla bilən səslər) olan sözlərdən ibarət paltar və aksessuarların alış-verişi ilə bağlı “boşluqları doldurma tapşırığı” yerinə yetirirlər.
5-2.1.2. Bir az istiqamət verildikdə tanış sözlərin çoxunda ana dilində olmayan bir sıra səs birləşmələrini qismən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər samit birləşməsindən istifadə edərək məktəb mövzusunda “boşluqları doldurma tapşırığı” yerinə yetirirlər.
Standart 5-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
5-2.2.1. Bir az istiqamət verildikdə, tanış sözlərin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlər şəklində növbələşərək sinifdəki əşya və ya şəxslərin adlarını düzgün vurğu ilə söyləyirlər. Sinif yoldaşları əşyaya və ya şəxsə işarə edirlər. **Nümunə:** *mübadilə şagirdi, sevdiyiniz rəng, dörd qız, iki oğlan, qapı, qlobus və s.*
5-2.2.2. Bir az istiqamət verildikdə, tanış söz birləşmələrinin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlər şəklində növbələşərək, ifadə və cümlələrdə vurğudan düzgün istifadə etməklə sinifdəki şəxs və əşyaların harada olduğu barədə suallar verirlər; sinif yoldaşları isə öz növbəsində müvafiq vurğu qaydalarına riayət etməklə həmin sualları cavablandırırlar. **Nümunə:** *Ş1: MÜƏLLİM HARADADIR? Ş2: MÜƏLLİM partanın yanındadır. Ş2: ARİFƏ HARADADIR? Ş1: O, PƏNCƏRƏNİN qarşısındadır.*
Standart 5-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	

5-2.3.1. Bağlayıcı istifadə etmədən tanış sözlər, sadə söz birləşmələri və sadə cümlələr işlədərək çox asta sürətlə və qısa danışır.	Şagirdlərin hər birinin müxtəlif şəkil və ya əşyaları var. Onlar şəkil və ya əşyaları öz sinif yoldaşlarına göstərirlər, əşyanın nə olduğunu və əşya barədə bir təsviredici söz söyləyirlər. **Nümunə:** *Bu almadır. O, qırmızıdır.*
Standart 5-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
5-2.4.1. Cüzi təkrarla öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə və aramla sadə suallar verir.	Şagirdlərin hər birinin fərqli şəkilləri və ya əşyaları var. Onlar növbə ilə şəkilləri və ya əşyaları sinif yoldaşlarına göstərirlər, şəkilləri adlandırmağı onlardan xahiş edir, həmçinin şəkillər və ya əşyalar haqqında suallar verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bu nədir? Ş2: Bu almadır.* *Ş1: Alma nə rəngdədir? Ş2: O,qırmızıdır.*
5-2.4.2. Cüzi təkrarla öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə və aramla sadə suallara cavab verir.	Bax: 5-2.4.1.
5-2.4.3. Cüzi təkrarlarla öyrənilən mövzular üzrə çox sadə fikirləri aydın şəkildə və aramla ifadə edərək sualları cavablandırır.	Bax: 5-2.1.1., 5-2.1.2., 5-2.2.1., 5-2.2.2., 5-2.3.1., 5-2.4.1.
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 5-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	
5-3.1.1. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə az sayda olan detalları tapır.	Şagirdlər dünyanın 3 müxtəlif şəhərində gündəlik hava haqqında təsvirli mətn parçası oxuyurlar. Onların axtarıb tapmaları üçün mətndə altından xətt çəkilmiş bir neçə detalın siyahısı verilir.
5-3.1.2. Vizual dəstəklə çox qısa və sadə informativ mətnlərdə az sayda olan detalları anlayır.	5-3.1.1.-də verilən mətndən istifadə edərək mətnin xüsusi detalları barədə suallara cavab verirlər. Suallar aşağıda qeyd olunan formada ola bilər: Şagirdlər cümləni tamamlamaq üçün uyğun sözü (sözləri) seçirlər; şagirdlər şəkilləri insanlara və ya əşyalara uyğunlaşdırır və yaxud insanları əşyalara uyğunlaşdırır; 3 və ya 4 çoxseçimli suallar və ya cavab vermək üçün 1-2 söz ilə ifadə olunan qısa cavablı suallar.
Standart 5-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
5-3.2.1. Şəkillərlə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə az sayda olan detalları tapır.	Şagirdlər bir oğlanın gündəlik işləri haqqında təsvirli hekayə oxuyurlar. Onlar mətndə verilmiş bir neçə detalı tapırlar və altından xətt çəkirlər.

5-3.2.2. Şəkillərlə verilən çox qısa və sadə bədii mətnlərdə az sayda olan detalları anlayır.	5-3.2.1.-də verilən mətndən istifadə edərək, mətnin xüsusi detalları barədə suallara cavab verirlər. Suallar aşağıda qeyd olunan formada ola bilər: Şagirdlər cümləni tamamlamaq üçün uyğun sözü (sözləri) seçirlər; şagirdlər şəkilləri insanlara və ya əşyalara uyğunlaşdırır və yaxud insanları əşyalara uyğunlaşdırır; 3 və ya 4 çoxseçimli suallar və ya cavab vermək üçün 1-2 söz ilə ifadə olunan qısa cavablı suallar.
Standart 5-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
5-3.3.2. Çox sadə, tanış və gündəlik mövzuya aid olan mətndə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun tanış olmayan sözlərin mənasını kontekstdən anlayır.	Şagirdlər geyimlə bağlı 6 tanış olmayan sözdən ibarət (A2 və daha yuxarı dil səviyyəsi) mətn parçasını oxuyurlar. Mətn şagirdlərin sözlərin mənalarını anlamaları üçün kifayət qədər məlumat verir. Daha sonra şagirdlərə hər söz üçün geyim əşyalarının 3-4 şəkli verilir və onlar sözü düzgün şəkil ilə uyğunlaşdırırlar. **Nümunə:** *Mehmanın şalvarı çox böyükdür. Ona kəmər lazımdır. Aylin köynək geyinib. Ona soyuqdur. O, sviter istəyir.* → 1. Şəkillər: A. ayaqqabı B. şalvar C. kəmər. 2. Şəkillər: A. köynək B. şort C. sviter.
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 5-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	
5-4.1.1. Cümlə daxilində sözləri və yaxud sadə söz birləşmələrini çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edərək birləşdirir.	Şagirdlər çox sadə tabesizlik bağlayıcılardan (*"və", "həmçinin", "eləcə də"*) istifadə edərək cümlələr yazırlar. Şagirdlər bu sözlərdən istifadə edərək mürəkkəb mübtəda, mürəkkəb xəbər və ya çoxsaylı sifətləri bir-biri ilə əlaqələndirirlər. **Nümunə**: *Ş1: Mən pizza və qızardılmış kartof istəyirəm.* *Ş2: Mən dürüm və eləcə də qızardılmış kartof istəyirəm.* *Ş3: Mən dürüm, qızardılmış kartof və həmçinin ayran istəyirəm.*
Standart 5-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	

5-4.2.1. Bəzən çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edərək bir sıra çox sadə söz birləşmələri yazır.	Şagirdlərə hekayəni izah edən 6 şəkildən ibarət dəst verilir. Şagirdlər hər bir şəkildə baş verənləri təsvir edən bir söz birləşməsi və ya cümlə yazır. 2-3 şəkil iki nəfəri, iki əşyanı və s. göstərir və şagirdlər çox sadə bağlayıcılardan istifadə edərək həmin şəkillərə aid söz birləşmələrini bir-birinə bağlayaraq cümlə qururlar. **Nümunə:** *Oğlan avtobusa minir <u>və</u> evə gedir. O, axşam yeməyini yeyir, televizora baxır, <u>sonra</u> yatmağa gedir.*
5-4.2.2. Mövzu üzrə linqvistik cəhətdən bir-biri ilə əlaqəsiz (bağlayıcısız) sadə cümlələr yazır.	Bax 5-4.2.1. Cümlələr semantik əlaqədədir. **Nümunə:** *Oğlan evə gedir. O, axşam yeməyini yeyir. O, televizora baxır. O, yatmağa gedir.*
5-4.2.3. Sadə bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək çox qısa və çox sadə qeyd yazır.	Şagirdlər anadan oğluna və ya qızına qeyd yazır. Qeyd 3 cümlədən ibarətdir və ananın saat neçədə evdə olacağını və ona 2 iş görməsini söyləyir. Cümlələr linqvistik cəhətdən əlaqəli deyil. **Nümunə:** *6:30-da evdə olacam. Ev tapşırığını et. Otağını təmizlə.*
5-4.2.4. Sadə, bir-biri ilə əlaqəsi olmayan söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək çox qısa və çox sadə mesaj yazır.	Şagird dostuna simulyasiya edilmiş mesaj (kağız üzərində) yazır. Mesaj 2 cümlədən ibarətdir: birinci cümlə şənbə günü havanın necə olacağını, ikinci cümlə isə dostuna özünün həmin gün nə etmək istədiyini bildirir. **Nümunə:** *Şənbə günü yağış yağacaq. Mən evdə qalıb kitab oxumaq istəyirəm.*
5-4.2.5. Sadə, bir-biri ilə əlaqəsiz (bağlayıcısız) söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək çox qısa və çox sadə elektron məktub yazır.	Şagirdlər Azərbaycana səfər edən dostlarına simulyasiya edilmiş e-məktub (kağız üzərində) yazırlar. Onlar bu gün havanın necə olduğunu və sabah necə olacağını deyirlər. Dostlarına nə geyinməli və ya hansı geyim götürməli olduqlarını söyləyirlər. **Nümunə:** *Əziz Gülşən,* *Dünən hava soyuq və yağışlı idi. Bu gün də hava soyuq və yağışlıdır. Özünüzlə çətir götürün.*
Standart 5-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	
5-4.3.1. Bəsit olan dəqiq məlumatı sadə formada çatdırır.	Bax: 5-4.2.1., 5-4.2.3., 5-4.2.4., 5-4.2.5.
VI SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 6-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	

6-1.1.1. Aydın və asta sürətli nitqdə tanış və gündəlik mövzulara dair konkret məlumatları ardıcıl olaraq tanıyır.	Şagirdlər tanış və gündəlik mövzularda olan konkret məlumatları mətni dinləyərək tam və ya natamam anlayır. Mətni dinləməzdən əvvəl mətndə olan yeni sözlər ilə şagirdləri tanış etmək lazımdır. Şagirdlər məzmuna görə mətndə olan və yaxud olmayan sualları cavablandırırlar. **Nümunə:** *Qız ev heyvanı üçün ___ almaq istəyir.*
6-1.1.2. Aydın və çox asta sürətlə, tez-tez fasilələrlə səsləndirilən nitqdə həyatının mühüm sahələrinə aid olan söz birləşmələri və ifadələrin mənasını anlayır.	Mətni dinləyərkən şagirdlər xüsusi məlumatları anlayırlar. **Nümunə:** Dinləmə mətni Aygünün anasının bazarlıq etməsi və nə alması barədədir. Şagirdlər iş vərəqlərində aşağıdakı sualları cavablandırmalıdırlar. *1. Aygünün anası hansı tərəvəzləri alır?- Kartof və soğan. 2. Hansı ət alır?- Mal əti və hinduşka əti.*
6-1.1.3. Aydın nitqdə qısa və sadə sualları və cavabları anlayır.	Müəllim və ya şagird tərəfindən səsləndirilən cümləni və ya sadə sualı verərkən şagirdlər onları anlayır və cavablandırır. **Nümunə:** *M: Ananız keçən həftə hansı pendirdən almışdı? Ş: Ağ pendirdən.*
6-1.1.4. Mənanı mənimsəmək üçün qısa fasilələrlə verilən çox asta və anlaşılan nitqi dinləyərək qeyd aparır.	Mənanı mənimsəmək üçün qısa fasilələr 2-3 saniyəyə qədər davam edir. Şagirdlər cütlər arasında olan 3 dialoqa qulaq asırlar və məktəbdənkənar fəaliyyətləri ilə bağlı dialoqları dinləyirlər. Hər bir dialoqun arasında fasilə olur və şagirdlər dinlədiyi mətnə əsasən hərəkətlərin adlarını siyahı şəklində yazırlar. Hər bir dialoqdan sonra şagirdlər yazılarını müqayisə edirlər.
Standart 6-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri anlayır.	
6-1.2.1. Aydın təqdim olunan təlimat və sinifdaxili müraciətlərin əksəriyyətini anlayır.	Müəllim sinifdaxili müraciətləri və ya təlimatları aydın səsləndirir və şagirdlər onları həyata keçirirlər. **Nümunə:** *Mətnə qulaq asın və səhv sözün (ifadənin) üstündən xətt çəkin.*
6-1.2.2. Aydın səsləndirilən mesaj və elanlarda ədəd, qiymət, vaxt bildirən ifadələri anlayır.	Şagirdlər məktəb klubunun görüşü və ya başqa hadisələr ilə bağlı elanı dinləyirlər. Şagirdlər bu tədbirin vaxtını və yerini qeyd edirlər. **Nümunə:** *Dram Klubu saat 14:15-də 35 nömrəli otaqda toplanır. Şahmat klubu saat 14:00-da yeməkxanada görüşür və s.*

6-1.2.3. Aydın səsləndirilən nitqdə əşyanın yaxın ətrafdakı yerinin ifadə olunduğu cümlələri anlayır.	Şagirdlər xəritəyə əsasən şəhərdə yerləşən müxtəlif yerlərdən məlumat verirlər. Onlar xəritədə adı çəkilən yeri göstərməlidir. **Nümunə:** *Ş1: Poçt şöbəsi bankın qarşısındadır.*→ Ş2 küçənin o biri tərəfində, bank binası ilə üzbəüz olan binaya işarə edir. Ş2: *Çörək mağazası kinoteatrla kitabxananın arasındadır.*→ Ş1 kinoteatr və kitabxana arasında yerləşən binaya işarə edir.
Standart 6-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
6-1.3.1. Aydın, asta sürətlə və qısa fasilələrlə səsləndirilən nitqdə gündəlik mövzulara dair qısa monoloq və dialoqlarda konkret detalları anlayır.	Şagirdlər üç qısa dialoqu dinləyir və təqdim olunan cədvəli doldururlar. Cədvəlin bəzi hissələri zaman və bəziləri tədbirlərə aiddir. **Nümunə:** *Elza 4:00-da evə gəlir, 5:30-da şam yeməyi yeyir və s.*
6-1.3.2. Aydın, çox asta və qısa fasilələrlə səsləndirilən nitqdə öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan təxmin edilən situasiyada izah edilən çox sadə məlumatları anlayır.	Şagirdlər video çarxa baxır və dialoqu dinləyirlər. Ondan sonra cütlər ilə müzakirə edir, gördükləri video çarxda əks olunan hadisələrlə bağlı söhbət aparırlar. **Nümunə:** *Video çarxda iki şagird muzeyin girişində dayanıb. Çöldə qar yağır. Onlar nə edəcəklərini müzakirə edirlər.15 dəqiqə içəridə gözləmək qərarına gəlirlər və qarın dayanacağına ümid edirlər. Şagirdlər cütlərlə söhbətin iki və ya üç cümlədən ibarət xülasəsini hazırlayırlar. (Qar yağdığı üçün onlar 15 dəqiqə muzeydə qalmağa qərar verirlər).*
Standart 6-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
6-1.4.1. Aydın, birbaşa, çox asta sürətlə, çoxsaylı təkrar və ya fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan çox sözləri, söz birləşmələrini və ifadələri anlayır.	Şagirdlər 4 qısa dialoqu dinləyirlər. Hər dialoq bir neçə qısa cümlələrdən ibarətdir. Hər dialoqda səyahət zamanı mövcud hava haqqında söhbət gedir. Şagirdlər danışanların hara getdiyini, havanın necə olduğu haqqında eşitdiklərini qeyd edirlər. Hər bir dialoqdan sonra onlar cavabları müzakirə edirlər. **Nümunə:** *O, Qubada idi. Yağış yağırdı.*
6-1.4.2. Aydın, birbaşa, çox asta sürətlə, çoxsaylı təkrar və ya fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan detalların çoxunu anlayır.	Şagirdlər Yusif və Fidanın məktəbdənkənar fəaliyyətləri haqqında mətni dinləyirlər. Sonra hər bir dialoq üzvünə aid məlumatları yazırlar. Daha sonra 3-4 nəfərdən ibarət kiçik qruplarda şagirdlər yazdıqlarını müzakirə edirlər.
Standart 6-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

6-1.5.1. Sadə, tanış və gündəlik mövzuya dair mətndə bəzi tanış olmayan sözlərin mənasını monoloq və ya söhbətdə işləndiyi yerdən və ya başqa kontekst ipucularının köməyi ilə anlayır.	**Nümunə:** *Şagirdlər dialoqa qulaq asır və söhbətdə bəzi tanış olmayan ifadələrin mənasını çıxarırlar.*
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 6-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
6-2.1.1. Cüzi istiqamət verildikdə tanış sözlərin çoxunda ana dilində olmayan bir sıra səsləri qismən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər tərkibində hədəf səslər (adətən qarışdırıla bilən səslər) olan sözlərdən ibarət “boşluqları doldurma tapşırığı” yerinə yetirirlər.
6-2.1.2. Cüzi istiqamət verildikdə tanış sözlərin çoxunda ana dilində olmayan bir sıra səs birləşmələrini qismən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər tərkibində hədəf səs birləşmələri (adətən qarışdırıla bilən səslər) olan sözlərdən ibarət “boşluqları doldurma tapşırığı” yerinə yetirirlər.
Standart 6-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
6-2.2.1. Cüzi istiqamət verildikdə, tanış sözlərin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlərlə iş şəklində, növbə ilə şəkillərdəki əşyaların və ya insanların adlarını (münasibət, peşə və s.) düzgün vurğu istifadə edərək tələffüz edirlər və tərəfdaşları şəxs və ya əşyaya işarə edirlər. **Nümunə:** *üç dost, gözəl qız, həyəcanlı səyahət, maraqlı dərs və s.*
6-2.2.2. Cüzi istiqamət verildikdə, tanış frazeoloji birləşmələrin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlərlə iş şəklində, növbə ilə insanların və əşyaların harada olduğu barədə suallar verir, ifadə və cümlələrdə düzgün vurğu istifadə edirlər. Onların tərəfdaşları düzgün vurğudan istifadə edərək, şəxsin və ya əşyanın harada olduğu sualına cavab verirlər.
6-2.2.3. Çox məhdud sayda müxtəlif növ intonasiya və cümlə vurğusu nümunələrini düzgün tələffüz edir.	Bax: 6-2.1.2. və 6-2.2.2.
Standart 6-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
6-2.3.1. Bağlayıcı istifadə etmədən tanış sözlər, sadə söz birləşmələri və sadə cümlələr işlədərək asta sürətlə və qısa danışır.	Şagirdlərin hər birində müxtəlif şəkillər və ya əşyalar var. Onlar şəkilləri və ya əşyaları öz tərəfdaşlarına göstərirlər, əşyanın nə olduğunu söyləyirlər və əşya barədə bir təsviredici söz söyləyirlər. **Nümunə:** *Bunlar çiçəklərdir. Onlar gözəldir.*
Standart 6-2.4 Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	

6-2.4.1. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə və aramla sadə suallar verir.	Şagirdlərin hər birində fərqli şəkillər və ya əşyalar var. Onlar növbə ilə bu şəkilləri və ya əşyaları tərəfdaşlarına göstərirlər, onlardan adlandırmağı xahiş edir və onlar haqqında suallar verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bunlar nədir? Ş2: Bunlar çiçəklərdir.*
6-2.4.2. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə və aramla sadə suallara cavab verir.	Bax: 6-2.4.1.
6-2.4.3. Öyrənilən mövzular üzrə sadə fikirləri aydın şəkildə və aramla ifadə edərək cavablandırır.	Bax: 6-2.1.1., 6-2.1.2., 6-2.2.1., 6-2.2.2., 6-2.3.1., 6-2.4.1.
Məzmun xətti 3.Oxu	
Standart 6-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	
6-3.1.1. Çox qısa və sadə informativ mətnlərdə bəzi mövcud detalları tapır.	"Bəzi" sözü detalları ehtiva edən orijinal mətnlərə aiddir, lakin bu nə çox, nə də çox az mənasına gəlməməlidir. Şagirdlərə altı məktəb dərnəyinin fəaliyyətini əks etdirən elan təqdim olunur. Elanda hər bir dərnəyin adı, keçirilmə vaxtı, məkanı haqqında məlumat və fəaliyyət istiqaməti barədə təsvir (iki cümlədən ibarət) verilir. Şagirdlər verilmiş xüsusi detala (məsələn, görüş vaxtı, yeri və ya dərnəyin məqsədi) əsasən mətndə açar sözün altından xətt çəkməlidirlər.
6-3.1.2. Çox qısa və sadə informativ mətnlərdə bəzi mövcud detalları anlayır.	6-3.1.1.-dən istifadə edərək, mətnin xüsusi detalları barədə (hər dərnək üçün 2), o cümlədən, görüş vaxtı və yeri və ya dərnəyin maraq dairəsi haqqında suallara cavab verirlər və ya həmin məlumatlardan birini nəzərə alaraq, onun hansı dərnəyə aid olduğunu müəyyən edirlər.
Standart 6-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
6-3.2.1. Çox qısa və sadə bədii mətnlərdə bəzi mövcud detalları tapır.	"Bəzi" sözü detalları ehtiva edən orijinal mətnlərə aiddir, lakin bu nə çox, nə də çox az mənasına gəlməməlidir. Şagirdlər dərsdən sonra dərnək toplantısına, sonra isə anası üçün bəzi əşyalar almaq üçün mağazaya gedən şagird haqqında qısa hekayə oxuyurlar. Şagirdlər mətndə verilmiş 5 detalı tapır və altından xətt çəkirlər.
6-3.2.2. Çox qısa və sadə bədii mətnlərdə bəzi mövcud detalları anlayır.	6-3.2.1.-dən istifadə edərək, şagirdlər mətnin xüsusi detalları (məsələn, dərnək iclasında baş verənlər, qızın mağazaya və sonra evə necə getdiyi və yaxud nə alması) haqqında suallara cavab verirlər.
Standart 6-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

6-3.3.2. Sadə, tanış və gündəlik mövzulara dair mətndə konkret hərəkətə və ya obyektə uyğun tanış olmayan sözlərin mənasını kontekstdən anlayır.	Şagirdlər 6-3.2.1.-də göstərilən qısa hekayəni oxuyurlar. Həmin hekayə qızın mağazaya gedişi haqqındadır və şagirdlərə tanış olmayan 6 lüğət sözünü (bir neçəsi A2, lakin əsasən B1 və yuxarı olan səviyyə) ehtiva edir. Sözlərin mənasını anlamaq üçün mətn şagirdlərə kifayət qədər məlumat verir. **Nümunə:** *Əminə də badımcan aldı. Anası istəyirdi ki, bənövşəyi tərəvəzləri ət və pomidorla bişirsin. O, həm də yuxa aldı - atası deyir ki, yuxa adi çörəkdən daha yaxşıdır.*
6-3.3.3. Yazılı mətndə rastlaşdığı bəzi sadə, tanış olmayan şablon ifadələrin məna və funksiyasını işləndiyi yerindən asılı olaraq anlayır.	Şagirdlər restoranda şam yeməyi sifariş edən iki nəfər haqqında hekayə oxuyurlar. Müəllim ana dilində əvvəlcədən öyrədir ki, rəsmi və ya yarı-rəsmi nahar zamanı insanlar adətən qəlyanaltılar (bəzən başlanğıc adlanan), ehtimal ki, şorba və ya salat, əsas yemək və desert sifariş edirlər. Hekayədə şagirdlərin bilmədikləri ehtimal olunan bir neçə ifadə var; onlar sözlərin mənasını işləndiyi yerindən asılı olaraq anlayırlar. **Nümunə:** *Ofisiant "Sifariş verməyə hazırsınız?" deyə soruşdu. Davud "Bəli" dedi. "Biz həqiqətən acıq!" Ofisiant "Yaxşı" dedi. "Gəlin içkilərdən başlayaq. İçməyə nə istərdiniz?" Davud "Mən buzlu çay içəcəyəm." dedi. Dilarə "Mən də, zəhmət olmasa" dedi.* → Şagird verilmiş variantlardan suala mənaca uyğun olanını seçməlidir. *1. "Sifariş verməyə hazırıq" "___" deməkdir.* *A. Ofisianta yemək sifariş edirlər.* *B. Ofisianta yeməyi bitirdiklərini söyləyirlər.* *C. Ofisianta əlavə çay sifariş edirlər.* *2. "Gəlin içkilərdən başlayaq" ___ deməkdir.* *A. Ofisiant başqalarına içki verməzdən əvvəl onlara içkilərini verəcək.* *B. Əvvəlcə ofisianta nə içmək istədiklərini bildirirlər.* *C. Onlar yemək istəməzdən əvvəl içməyə başlayırlar.*
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 6-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	
6-4.1.1. Bir sıra sadə söz birləşmələri və yaxud sadə cümlələri sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edərək birləşdirir.	Şagirdlər gündəlik rejimləri haqqında 4-5 cümlə yazır. Onlar cümlələri sadə tabesizlik bağlayıcılarının köməyilə əlaqələndirirlər. İlk qaralamanı yazdıqdan sonra şagirdlər bir-biri ilə iş vərəqlərini dəyişdirir və bağlayıcılardan daha yaxşı istifadə etmək barədə bir-birinə təkliflər verirlər. Sonra yenidən düzəlişlər edilmiş qaralama yazırlar.

Standart 6-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
6-4.2.1. Bəzən çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edərək bir sıra sadə söz birləşmələri yazır.	Şagirdlərə altı şəkil təqdim olunur. Hər şəkil iki nəfərin hər hansı bir fəaliyyətini və ya baş verən iki hadisəni əks etdirir. Şagirdlər *bağlayıcılardan* və *sadə söz birləşmələrindən* istifadə edərək hər bir şəkli təsvir edirlər. **Nümunə:** *Əli basketbol oynayır, Səlimə isə pianoda çalır. Mehriban qəhvə içir, Cəmilə da qəhvə içir.*
6-4.2.2.Bəzən çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edərək bir sıra sadə cümlələr yazır.	Bax: 6-4.1.1.
6-4.2.3. Çox qısa və çox sadə qeyd yazır.	Şagirdlər valideyn adından uşağa qeyd yazaraq ondan bəzi ev işlərini yerinə yetirməyi xahiş edirlər. Qeyd ən azı 2-3 cümlədən və bir neçə çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından ibarət olmalıdır.
6-4.2.4. Çox qısa və çox sadə mesaj yazır.	Şagirdlər kağız üzərində dostuna simulyasiya edilmiş mesaj yazır. Mesaj 2 cümlədən ibarət olmalı və onlara dərsdən sonrakı fəaliyyət (dərnək iclası, idman məşqi, oyun və s.) haqqında məlumat verməlidir.
6-4.2.5. Çox qısa və çox sadə elektron məktub yazır.	Şagirdlər xarici ölkədə yaşayan xəyali dostuna və ya qohumuna elektron məktub hazırlayırlar. Məktubda yaşadığı bölgənin dörd günlük (iki gün əvvəl, dünən, bu gün və sabah) hava şəraiti təsvir olunmalıdır. Mətndə fikirləri əlaqələndirmək üçün bir neçə çox sadə tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edilməlidir. Yazı prosesi bitdikdən sonra şagirdlər iş vərəqlərini bir-biri ilə dəyişirlər. Onlar ardıcıllıqla: - əvvəlcə işlədilmiş bağlayıcıların düzgünlüyünü; - daha sonra isə zaman formalarının məntiqi ardıcıllığını yoxlayaraq redaktə edirlər.
Standart 6-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	
6-4.3.1. Dəqiq məlumatı çox sadə formada və birbaşa çatdırır.	Bax: 6-4.2.1., 6-4.2.3., 6-4.2.4., 6-4.2.5.
VII SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 7-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
7-1.1.1. Qısa, aydın və çox asta sürətli nitqin əsas mənasını anlayır.	Şagirdlər təqdim olunan bir neçə qısa mətni dinləyir, onların əsas ideyasına dair sualları cavablandırır və məzmunu müzakirə edirlər. Dinləmə prosesinin effektivliyini təmin etmək üçün mövzuya dair lüğət tərkibi öncədən öyrədilir. **Nümunə:** *Mətn təxminən... haqqındadır. (3-4 seçim)*

7-1.1.2. Aydın və çox asta sürətli, bəzi fasilələr olan nitqdə həyatın mühüm sahələrinə aid olan söz birləşmələri və ifadələrin mənasını anlayır.	Şagirdlər mətni dinləyərkən insanlar, məkanlar və həyatın mühüm sahələrinə aid olan fəaliyyətlər barədə xüsusi məlumatları anlayırlar. **Nümunə:** Şəkildə 5 şagird var. Müəllim onları təsvir edir. Şagirdlərə aşağıdakı suallardan ibarət iş vərəqi verilir. *1. Hansı şagird təəccüblənir? 2. Hansı şagird həyəcanlıdır?* Şagirdlər dinləyərkən suallara cavab verirlər, daha sonra yazını bitirmək üçün onlara vaxt verilir.
7-1.1.3. Aydın nitqdə qısa sualları və cavabları anlayır.	Müəllim və ya şagirdlər əvvəlcədən oxuduqları, öyrəndikləri və yaxud tanış olduqları mövzulara aid cümlə deyərkən və ya qısa sual verərkən şagirdlər onları anlayır və düzgün cavablandırırlar. **Nümunə:** *M: Əlinin işi nədir? O, harada işləyir?* Sonra şagirdlər düzgün cavabları yazırlar və ya seçirlər.
7-1.1.4. Mənanı mənimsəmək üçün bəzi fasilələrlə verilən asta və anlaşılan nitqi dinləyərək qeyd aparır.	"Bəzi fasilələrlə" pauza uzunluğundan asılı olaraq hər cümlədə 1-2 dəfə deməkdir. Pauzalar 1-2 saniyəyə qədər davam edir. Şagirdlər 2-3 nəfərin asudə vaxtlarında həyata keçirdikləri sevimli fəaliyyətləri ilə bağlı söhbətə qulaq asırlar. Hər danışanın sözlərindən sonra fasilə verilir. Şagirdlər hər bir danışana aid hərəkətlərin adlarını yazırlar.
Standart 7-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
7-1.2.1. Gündəlik tapşırıqlar üzrə çox sadə təlimatları anlayır.	Müəllim gündəlik tapşırıqlar üzrə çox sadə təlimatlar səsləndirir (sinifdaxili fəaliyyətlər, sinfi təmizləmə və səliqəyə salma və s.) və şagirdlər onları həyata keçirirlər.
7-1.2.2. Qısa, aydın, çox sadə mesaj və elanlarda əsas məqamı anlayır.	Şagirdlər bir neçə səsli mesajı dinləyir və əsas fikri anlayırlar. Onlar hər mesaja ya qısa cavab verir ya da çoxseçimli sual kimi cavablandırırlar. **Nümunə:** *1. Mesaj A. dostu ilə pizza yemək üçün görüşmək B. işə düzəlmək C. dostuna ev tapşırığına kömək etmək D. ad gününə dəvət* *2. Mesaj Əlidən filmə getməyi xahiş edir.*
7-1.2.3. Çox sadə istiqamətləri (A nöqtəsindən B nöqtəsinə qədər) anlayır.	Şagirdlər istiqamət verən insanların qısa söhbətlərinə qulaq asır və bir yerdən başqa yerə necə getməyi anlayırlar. **Nümunə:** *Ş1: Kitabxanadan parka necə getmək olar? Ş2: Sola dönün. Sonra düz gedin. Park bankla üzbəüz yerləşir.*
Standart 7-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	

7-1.3.1. Aydın, asta sürətlə və bəzi fasilələrlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan qısa hekayə, monoloq və dialoqlarda əsas məlumat və ya vacib məqamların çoxunu anlayır.	Şagirdlər gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan dörd qısa dialoqu dinləyir və təqdim olunan cədvəldə boşluqları doldururlar. Bəzi boşluqlar zamana, bəziləri isə fəaliyyətlərə aiddir. **Nümunə:** *Jane_____ səhər 7: 00-da, _____-də məktəbə gedir və s.*
7-1.3.2. Aydın, asta sürətlə və müəyyən fasilələrlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan yayımlarda əsas məlumat və ya vacib məqamların çoxunu anlayır.	Şagirdlər video çarxa baxır və dialoqu dinləyir. Cütlər ilə video çarxda əks olunan hadisələri ümumiləşdirirlər. **Nümunə:** Video çarxda 3 sinif yoldaşı məktəbin yaxınlığında dayanıb sabahkı ad günü şənliyi haqda müzakirə aparır və hədiyyə olaraq nə alacaqlarına qərar verirlər. Şagirdlər cütlərlə söhbətin 2-3 cümləlik xülasəsini hazırlayırlar. *(Gül və bir qutu şirniyyat alacaqlarını söyləyirlər.)*
7-1.3.3. Aydın, asta sürətlə və müəyyən fasilələrlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan, əyani vasitələrlə verilən sadə təqdimat və nümayişlərdə əsas məlumat və ya vacib məqamların çoxunu anlayır.	Şagirdlər sıyıq bişirmə prosesini izah edən videoçarxa baxırlar. Videoçarxda nənə mətbəxdə sıyıq bişirməyi öyrədir. Şagirdlər verilmiş boşluqları doldurmaq üçün qeydlər aparır və sualları qısa cavablandırırlar. **Nümunə:** *Mətbəxdə nənə süd və dənli bitkilərdən istifadə edərək sıyıq bişirməyi izah edir.*
Standart 7-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
7-1.4.1. Aydın, birbaşa, çox asta sürətlə, tez-tez təkrar və ya fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə sadə gündəlik söhbətləri anlayır, qısa və sadə gündəlik mövzularda edilən fikir mübadiləsinin icmalını dinləyərək qeyd aparır.	Şagirdlər sadə gündəlik söhbəti ümumilikdə anlayır, lakin söhbətin bütün detallarını başa düşmək tələb olunmur. Şagirdlər növbə ilə bazar günü etdiklərini bir-birlərinə danışırlar. Onlar bir-birlərinə həyata keçirdikləri bir fəaliyyət barədə danışırlar, həmsöhbətlərinin dediklərini qeyd edirlər və lazım olduqda aydınlıq gətirmələrini və ya təkrar etmələrini xahiş edirlər. Sonra öz qeydlərindən istifadə edərək deyilənləri təsdiqləyirlər. **Nümunə:** *Bazar günü ailəmiz kəndə getdi və nənə və babaya baş çəkdi.*
7-1.4.2. Aydın, birbaşa, asta sürətlə, çoxsaylı təkrar və ya fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan detalların əksəriyyətini anlayır.	Şagirdlər iki nəfər arasında 2 qısa (45-60 saniyəlik) söhbətə qulaq asırlar. Bir oğlan yaxın dostu və onunla olan dostluq münasibəti haqqında danışır. Şagirdlər oğlanların kimin haqqında danışdıqlarını tapır və 2 seçimdən ibarət olan suala cavab verirlər. **Nümunə:** 1-ci söhbətdə oğlan öz yaxın dostu, dostluqlarının necə başlaması və bir-birilərinə necə dəstək olduqları barədə danışır**.**
Standart 7-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

7-1.5.1. Tanış və gündəlik mövzuya aid olan mətndə bəzi tanış olmayan söz və şablon ifadələrin mənasını monoloq və ya söhbətdə işlənmə yeri və ya başqa kontekst ipucularının köməyi ilə anlayır.	Şagirdlər 4 naməlum ifadədən ibarət dialoqa qulaq asır, ya işləndiyi yerindən, ya da digər kontekst ipucularından çıxış edərək ifadələrin nə demək olduğunu müzakirə edirlər. Şagirdlər daha sonra ifadələri mənalarına uyğunlaşdırırlar (verilmiş ifadələrin izahı ifadələrin özündən daha çox olmalıdır). **Nümunə:** *Ş1: İşlər necə gedir? Ş2: Pis deyil, səndə necə? … Ş1: Hey, dünənki konsertdən xəbərin var? Bu qrup mükəmməl və inanılmaz dərəcədə yaxşı çıxış etdi. Ş2: Bəli, onların həqiqətən yaxşı olduğunu eşitdim.*
7-1.5.2. Mətnlərdə verilən gizli məlumat haqqında bəzən sadə nəticələr çıxarır.	"Gizli" məlumat birbaşa ifadə olunmayan, lakin mətnlərdə aydın şəkildə nəzərdə tutulan məlumatdır. Şagirdlər ad günü olan bir nəfərə hədiyyə seçən sinif yoldaşları arasında baş tutan 2 söhbətə qulaq asırlar. Onların dediklərinə əsaslanaraq, şagirdlər uşaqların hansı mağazada olduqları və ya nə aldıqları barədə nəticə çıxarmalıdırlar. **Nümunə:** *Ş1: Bunların iyi yaxşı gəlir. Gəlin beş qırmızı və dörd ağ alaq! Ş2: Bəli, amma bahadırlar. → gül almaq. Ş1: Mənə də bir az peçenye lazımdır. Ş2: Lap yaxşı, onda bir paket xırda peçenye al. Bu qutu həqiqətən yaxşı görünür. → xəmir məhsulları almaq.*
7-1.5.3. Çox sadə hekayə və söhbətlərdə bundan sonra nə baş verəcəyini bəzən proqnozlaşdırır.	Şagirdlər iki sinif yoldaşının 3 qısa söhbətini dinləyib sonra nə baş verəcəyini proqnozlaşdırmalıdırlar. **Nümunə:** *Ş1: Yaxşı, mən detektiv hekayələrlə maraqlanıram. Bəs siz?* *Ş2: Mən komikslər axtarıram. S: Onlar bundan sonra nə edəcəklər? → kitab mağazasına gedəcəklər*
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 7-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
7-2.1.1. Arabir istiqamət verildikdə əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan bir sıra səsləri əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər tərkibində hədəf səslər (adətən qarışdırıla bilən səslər) olan sözlərdən ibarət "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirilər.
7-2.1.2. Ehtiyac olduğu halda, arabir istiqamətləndirmək şərtilə, əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan bir sıra səs birləşmələrini əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər tərkibində hədəf səs birləşmələri (adətən qarışdırıla bilən səslər) olan sözlərdən ibarət "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirilər.
Standart 7-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	

7-2.2.1. Ehtiyac olduğu halda, arabir istiqamətləndirmək şərtilə, tanış sözlərin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Cütlərlə iş formasında təşkil olunan bu fəaliyyətdə şagirdlər növbə ilə şəkillərdəki şəxs və ya əşyaların adlarını düzgün vurğu ilə tələffüz edirlər. Digər şagird isə tərəfdaşının tələffüz etdiyi sözə uyğun olan şəkli müəyyən edərək ona işarə edir.
7-2.2.2. Ehtiyac olduğu halda, arabir istiqamətləndirmək şərtilə, tanış frazeoloji birləşmələrin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlərlə iş formasında növbə ilə frazeoloji feili və "feil + ön söz" və ya" feil + zərf" birləşmələrindən istifadə edərək, hərəkətin istiqamətinə dair məlumat verirlər. Hər bir şagirdin əlində şəhər xəritəsi var, lakin bəzi yerlər xəritədə qeyd olunmayıb.
7-2.2.3. Məhdud sayda müxtəlif növ intonasiya və cümlə vurğusu nümunələrini düzgün tələffüz edir.	7-2.2.2.-də olduğu kimi eyni xəritədən istifadə edərək, qapalı seçimli alternativ sual intonasiyasını məşq etmək üçün şagirdlər növbə ilə bir-birindən şimala və ya cənuba, şərqə və ya qərbə, sola və ya sağa getməli olduqlarını (hansı istiqamətdə hərəkət etməli olduqlarını) soruşurlar. Bu fəaliyyətdə A nöqtəsindən B nöqtəsinə gedən istiqamətlər həmişə iki yer kimi qeyd olunmalı və eyni küçədə yerləşməlidir. **Nümunə:** *Ş1: Bankdan poçt şöbəsinə getmək üçün şərqə, yoxsa qərbə getməliyəm?*
Standart 7-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
7-2.3.1. Tanış sözlər, sadə söz birləşmələri və bir-biri ilə əlaqələndirilmiş sadə cümlələrdən istifadə edərək qısa danışır.	Şagirdlər layihə hazırlayırlar. Vəzifələri bölüşdürdükdən sonra şagirdlər kimin nə edəcəyi barədə qısaca məlumat verirlər. **Nümunə:** *Ayan rəsm çəkəcək, Məryəm insanlardan müsahibə alacaq. Tahir də fotoşəkil çəkəcək.*
Standart 7-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
7-2.4.1. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə sadə və birbaşa suallar verir.	Şagirdlər növbə ilə öyrənilən mövzular üzrə sadə və birbaşa suallar verirlər. **Nümunə:** *Suyun çirklənməsinə nə səbəb olur?*
7-2.4.2. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə sadə və birbaşa suallara cavab verir.	Şagirdlər növbə ilə öyrənilən mövzular üzrə sadə və birbaşa suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Suyun çirklənməsinə səbəb nədir? Ş2: Zibil və kimyəvi maddələr.*
7-2.4.3. Öyrənilən mövzular üzrə sadə fikirləri aydın şəkildə ifadə edir və cavablandırır.	Şagirdlər növbə ilə öyrənilən mövzu haqqında öz fikirlərini tərəfdaşı ilə bölüşürlər. **Nümunə:** *Ş1: Təbiətin qayğısına qalmalıyıq. Ş2: Əlbəttə, təbiətin qorunması çox vacibdir.*
Məzmun xətti 3.Oxu	
Standart 7-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	

7-3.1.1. Çox qısa və sadə informativ mətnlərdə detalların çoxunu tapır.	Şagirdlər bir neçə restoran, hədiyyə mağazası, kişi və qadın geyim mağazası və şirniyyat mağazasının təsviri daxil olmaqla, böyük beynəlxalq oteldə mağaza və restoranların siyahısını oxuyurlar. Şagirdlər hər bir müəssisəni təsvir edən açar sözün və ya ifadənin altından xətt çəkməlidirlər. **Nümunə:** *Sakura*: *Möhtəşəm Yapon yeməkləri axtarırsınızsa, bu həmin o yerdir. Bizim suşi və əriştə ən yaxşısıdır!*
7-3.1.2. Çox qısa və sadə informativ mətnlərdə detalların çoxunu anlayır.	Bax: 7-3.1.1. Şagirdlər mətndəki detallar haqqında suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *1. İnsanlar ___ və ya ___ yeməyi xoşlayırlarsa, Sakuraya getməlidirlər.*
7-3.1.3. Çox qısa və sadə informativ mətnlərdə əsas ideyanı və vacib fikirləri anlayır.	Bax: 7-3.1.1. Şagirdlər hər bir müəssisənin adını onun təsvirinə uyğunlaşdırır. Təsvirlər adlardan daha çox (əlavə iki) olmalıdır. **Nümunə:** *Yapon restoranı — Sakura; hədiyyə mağazası — Yalnız Sənin Üçün; Meksika restoranı — Komida; İtalyan restoranı — Paisano; fitnes mərkəzi — Olimpiya Ulduzu; şirniyyat mağazası; qadın geyim mağazası.*
Standart 7-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
7-3.2.1. Çox qısa və sadə bədii mətnlərdə detalların çoxunu tapır.	Çox qısa və sadə olmasına baxmayaraq, çox detalları əks etdirən mətnlərə aiddir. Şagirdlər şənbə gününü birlikdə keçirən iki dost haqqında hekayə oxuyurlar. Hekayədə onların hara getdiklərindən, nə etdiklərindən və müxtəlif vaxtlarda havanın necə olduğundan bəhs olunur. Sonra onlar hekayədə adı çəkilən hər bir yerin adının altından xətt çəkirlər. **Nümunə:** *Bilal və Babək buludlu şənbə günü səhər saat 11:00-da parkda görüşdülər. Onlar çöldə oturub basketbol haqqında danışdılar. Sonra naharda balıq yemək üçün Balıq Evinə getdilər. Nahardan sonra hava günəşli olduğuna görə çay içdilər.*
7-3.2.2. Çox qısa və sadə bədii mətnlərdə detalların çoxunu anlayır.	Şagirdlər 7-3.2.1.-dəki detallar haqqında suallara cavab verirlər.
7-3.2.3. Çox qısa və sadə bədii mətnlərdə əsas ideyanı və vacib fikirləri anlayır.	Şagirdlər 7-3.2.1.-də verilmiş mətnin əsas ideyası ilə bağlı çoxseçimli suala cavab verirlər.
Standart 3.3 Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

7-3.3.2. Aydın ipucuları verildikdə, mətnin ümumi məzmununa əsaslanaraq bəzi tanış olmayan sözlərin və ifadələrin mənasını kontekstdən anlayır.	Şagirdlər 7-3.1.1.-də oteldə baş verən hadisə haqda hekayəni oxuyurlar. Hekayə bu oteldə valideynləri ilə birgə qalan qardaş və bacı haqqındadır. Mətndə şagirdlərə tanış olmayan 5 söz var və onlar sözlərin mənasını aydınlaşdırmaq üçün kontekst ipuclarından istifadə etməlidirlər. **Nümunə:** *Onlar ac idilər, ona görə də qəlyanaltı yemək üçün Gürcü restoranına getdilər (A2). Xaçapuri sifariş etdilər (siyahıdan kənar). Suluquni pendirinin dadı çox gözəl idi. Leyla dedi ki, evdə xaçapuri hazırlamaq üçün resepti (B1) almaq istəyir.*
7-3.3.3. Yazılı mətndə rastlaşdığı çoxsaylı sadə, tanış olmayan şablon ifadələrin mənasını və funksiyasını işləndiyi yerindən asılı olaraq anlayır.	Şagirdlərə simulyasiya edilmiş restoran menyusu verilir. Onlara menyunun müxtəlif bölmələri haqqında 3 variantdan ibarət çoxseçimli suallar verilir. Şagirdlər qəlyanaltı (siyahıdan kənar), yemək (siyahıdan kənar), məzə (siyahıdan kənar) və desertləri ifadə edən sözlərin mənasını çıxarmalıdırlar. (A2).
7-3.3.5. Bəzi tanış olan mətn növlərini müəyyən edir.	Şagirdlər həftəlik supermarket satış broşüru, menyu, otel kataloqu və hekayəni bir-birindən fərqləndirirlər.
Məzmun xətti 4.Yazı	
Standart 7-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn qurur.	
7-4.1.1. Bir neçə sadə söz birləşmələri və ya sadə cümlələri sadə bağlayıcılardan istifadə edərək birləşdirir.	Şagirdlər bəyəndikləri və bəyənmədikləri şeylər (yemək, boş vaxtlarında fəaliyyətlər və s.) haqqında bir neçə cümlə yazırlar. Onlar ifadə və cümlələri sadə bağlayıcılarla əlaqələndirirlər.
Standart 7-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
7-4.2.1. Sadə bağlayıcılardan istifadə edərək bir sıra sadə cümlələr yazır.	Bax: 7-4.1.1.
7-4.2.2. Sadə bağlayıcılardan istifadə edərək çox qısa, sadə, bir abzasdan ibarət mətn yazır.	Şagirdlər 7-3.1.1.-də otel haqqında çox qısa bir abzasdan ibarət mətn yazır. Oteldə hansı 3 yerə və nə üçün getmək istədiklərini izah edirlər.
7-4.2.3. Çox qısa və sadə qeyd yazır.	Bax: 7-3.1.1. Şagirdlər onlarla səyahət edən dost və ya ailə üzvünə qeyd yazır və qeydi otel otağında qoyurlar. Qeyddə şagirdin oteldə hara getdiyi izah edilir (məsələn, hovuza və ya hədiyyə mağazasına).
7-4.2.4. Çox qısa və sadə mesaj yazır.	Bax: 7-3.1.1., 7-4.2.3.: Şagirdlər bir-birlərinə kağız üzərində simulyasiya edilmiş mesajlar yazırlar və otelin hansı məkanına baş çəkəcəklərini müzakirə edirlər.

7-4.2.5. Çox qısa və sadə elektron məktub yazır.	Bax: 7-3.1.1., 7-4.2.3., 7-4.2.4.: Şagirdlər simulyasiya edilmiş elektron məktub mesajları yazırlar. Onlar digər şagirdlərə 7-3.1.1.-də göstərilən siyahıda hansı iki yeri ziyarət etmək istədiklərini və niyə ziyarət etmək istədiklərini söyləməyi öyrədirlər.
Standart 7-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	
7-4.3.1. Dəqiq məlumatı sadə formada və birbaşa çatdırır.	Bax: 7-4.2.1., 7-4.2.3., 7-4.2.4., 7-4.2.5.
VIII SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 8-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
8-1.1.1. Qısa, aydın və asta sürətli nitqin əsas mənasını anlayır.	Şagirdlər mətni dinləyir və onun əsas məzmununu müzakirə edirlər. Yekunda şagirdlər mətnin əsas ideyasına dair sualları cavablandırırlar. Dinləmə prosesinin effektivliyini təmin etmək üçün mövzuya dair lüğət tərkibi öncədən öyrədilir. **Nümunə:** Mətn ... haqqındadır (3-4 seçim təqdim edilir).
8-1.1.2. Aydın və asta sürətli, arabir fasilələr olan nitqdə həyatının mühüm sahələrinə aid olan söz birləşmələri və ifadələrin mənasını anlayır.	Mətni dinləyərkən şagirdlər insanlar, məkan və həyatın mühüm sahələrinə aid olan fəaliyyətlər barədə xüsusi məlumatları anlayırlar. **Nümunə:** Müəllim bir neçə şəkildəki adamları təsvir edir. Dinləmə zamanı şagirdlər suallara cavab verir və iş vərəqlərində cavabları yazırlar. Şəkil 1: *1. Avtobusa kim minir? 2. Avtobus dayanacağında kim gözləyir?* Şəkil 2: *3. Uşaqlar haradadır? 4. Onlar nə edirlər?*
8-1.1.3. Qısa sualları və cavabları anlayır.	Müəllim və ya şagirdlər cümlə deyərkən və ya qısa sual verərkən şagirdlər onları anlayır və düzgün cavablandırırlar. **Nümunə:** *M: Kim oxumağı sevir?*
8-1.1.4. Mənanı mənimsəmək üçün arabir fasilələrlə verilən asta və anlaşılan nitqi dinləyərək qeyd aparır.	"Arabir" hər 1-3 cümlədə bir dəfə pauza deməkdir. Pauzalar 1-2 saniyəyə qədər davam edir. Şagirdlər 2-3 nəfərin arasında baş verən xoşladıqları yemək növləri ilə bağlı söhbətə qulaq asırlar. Hər bir danışanın sözlərindən sonra fasilə verilir. Şagirdlər hər bir danışanın xoşladığı yemək növünün adını yazırlar.
Standart 8-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
8-1.2.1. Gündəlik tapşırıqlar üzrə sadə təlimatları anlayır.	Müəllim gündəlik tapşırıqlar üzrə bəsit təlimatlar səsləndirir (sinifdaxili fəaliyyətlər, sinfi təmizləmə və səliqəyə salma, kitabxanaya getmə, idman forması geyinmə, komandalara bölünmə və s.) və şagirdlər həmin hərəkətləri həyata keçirirlər.

8-1.2.2. Qısa, aydın, sadə mesaj və elanlarda əsas məqamı tutur.	Şagirdlər endirimlər haqqında ticarət mərkəzinin elanına qulaq asırlar. Şagirdlər elanın əsas mövzusunu müzakirə edirlər. Hər bir elanda onun əsas məqamı ilə bağlı çoxseçimli sual var. **Nümunə:** *Alış-veriş edənlərin nəzərinə! LK Honolulu qadın corablarına 25%-ə qədər endirim edir! İndi daxil olun və qənaət edin! Ya da bu gün filmə baxıb bir popkorn al, ikinci popkornu yarı qiymətinə əldə et.*
8-1.2.3. Sadə istiqamətləri (A nöqtəsindən B nöqtəsinə qədər) anlayır.	Şagirdlər söhbətə qulaq asır və bir yerdən başqa yerə necə gedilməsini başa düşürlər. **Nümunə:** *Ş1: Buradan parka necə gedə bilərəm? Ş2: Poçt şöbəsini görürsən? Oradan sola dönün, kitabxananı görəcəksiniz. Kitabxananın yanından düz keçin, sonra muzeyi ötüb keçin. Park uşaq baxçası ilə bankın arasındadır.*
Standart 8-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
8-1.3.1. Aydın, asta sürətlə və arabir fasilələrlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan qısa hekayə, monoloq və dialoqlarda əsas məlumat və ya vacib məqamların əksəriyyətini anlayır.	Şagirdlər gündəlik iş rejiminə aid olan 4-5 qısa dialoqu dinləyir və təqdim olunan cədvəldə boşluqları doldururlar. Bəzi boşluqlar zamana, bəziləri isə fəaliyyətlərə aiddir. **Nümunə:** *səhər 7: 00-da oyanır, _____ saat _____ məktəbə gedir, adətən gündə _____ dərs keçirir və s.*
8-1.3.2. Aydın, asta sürətlə və arabir fasilələrlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan yayımlarda əsas məlumat və ya vacib məqamların əksəriyyətini anlayır.	Şagirdlər video çarxa baxır və dialoqu dinləyir. Cütlərlə iş şəklində video çarxda əks olunan hadisələri ümumiləşdirirlər. **Nümunə:** Video çarxda 4 sinif yoldaşı məktəbin yanında dayanıb. Onlar sabahkı ad günü yığıncağını müzakirə edirlər və alacaqları hədiyyə ilə bağlı qərar verirlər. Cütlərlə işləyərək şagirdlər söhbəti 3-4 cümlə ilə ümumiləşdirirlər (*Onlar bir detektiv kitab və bir qutu şirniyyat alacaqlarına qərar verirlər).*
8-1.3.3. Aydın, asta sürətlə və arabir fasilələrlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan, əyani vasitələrlə verilən sadə təqdimat və nümayişlərdə əsas məlumat və ya vacib məqamların əksəriyyətini anlayır.	Şagirdlər bir qadının salat hazırlamaq və kartof qızartmaq haqqında təlimat verdiyi video çarxa baxırlar. Onlar iş vərəqində verilmiş boşluqları doldurmaq üçün qeydlər aparır və sualları qısa cavablandırırlar. **Nümunə:** *Mətbəxdə bir qadın salat üçün hansı tərəvəzləri seçəcəyini və kartofu necə doğrayıb qızardacağını izah edir.*
Standart 8-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	

8-1.4.1. Aydın, birbaşa, asta sürətlə, bəzən təkrarla və yaxud fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə qısa və sadə gündəlik mövzularda edilən fikir mübadiləsinin icmalını anlayaraq qeyd aparır.	Şagirdlər sadə gündəlik söhbəti ümumilikdə başa düşür, lakin şagirdlərdən söhbətin bütün detallarını anlamaq tələb olunmur. Onlar növbə ilə bir-birlərinə həftə sonu həyata keçirdikləri ən azı iki fəaliyyət haqqında danışırlar, tərəfdaşlarının dediklərini qeyd edirlər və lazım olduqda aydınlıq və ya təkrar tələb edirlər. Sonra öz qeydlərindən istifadə edərək deyilənləri təsdiqləyirlər. **Nümunə:** *Şənbə günü ev işləri görürdüm. Bazar günü dostlarımla kinoya getdim.*
8-1.4.2. Aydın, birbaşa, asta sürətlə, bəzən təkrarla və yaxud fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə söhbət əsnasında gündəlik həyata və konkret tanış mövzulara aid olan detalların əksəriyyətini başa düşərək müzakirənin mövzusunu adətən müəyyənləşdirir.	Şagirdlər iki nəfər arasında 3 qısa (45-60 saniyədən ibarət) söhbətə qulaq asırlar. Bir nəfər sinif yoldaşı haqqında danışır. Şagirdlər həmin insanların kimin haqqında danışdıqlarını tapır və hər söhbətə aid 2 seçimdən ibarət olan suala cavab verirlər. **Nümunə:** Birinci söhbətdə bir qız öz sinif yoldaşı haqqında və onun dərsdən sonraki asudə vaxtını necə keçirdiyindən danışır.
Standart 8-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
8-1.5.1. Tanış olmayan söz və şablon ifadələrin çoxunun mənasını və quruluşunu monoloq və ya söhbətdə işləndiyi yerindən, və ya başqa kontekst ipucularının köməyi ilə anlayır.	Şagirdlər Təbiət tarixi muzeyində dinozavrın qısa təsvirini dinləyir və mənası mətndə aydın şəkildə ifadə olunan bir neçə tanış olmayan terminin mənasını çıxarırlar. **Nümunə:** *Burada gördüyümüz dinozavr sümükləri əslində sümük deyil, fosildir. Milyonlarla il ərzində sümüklər daşa çevrilir və biz bunları fosil adlandırırıq. Buradakı bu dinozavr ətyeyən olub. Gördüyünüz kimi, onun digər dinozavrları yemək üçün uzun və iti dişləri olub.* → *1. Fosillər ____-dan hazırlanır. 2. Ətyeyənlər ____ yeyir. 3. İti alətlər____.* *A. bıçaq B. sümük C. heyvan D.daş*
8-1.5.2. Mətnlərdə verilən gizli məlumat haqqında çox vaxt sadə nəticələr çıxarır.	Şagirdlər insanlar arasında baş tutan 4 söhbətə qulaq asırlar. Onların dediklərinin əsasında şagirdlər həmin insanların harada və ya nə üçün orada olduqlarını müəyyən etməlidirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bu çiçəklər və ağaclar çox gözəldir! Ş2: Bəli, lakin onların gündəlik qayğıya ehtiyacı var.* → *bağda*
8-1.5.3. Çox sadə hekayə (nəql etmə) və söhbətlərdə bundan sonra nə baş verəcəyini çox vaxt proqnozlaşdırır.	Şagirdlər səyahət agentliyində iki nəfər arasında baş verən 4 qısa söhbətə qulaq asır və bundan sonra nə olacağını proqnozlaşdırırlar. **Nümunə:** *Ş1: Yaxşı, mən aktiv tətillə maraqlanıram. Bəs siz? Ş2: Mən də təbiəti çox sevirəm. S: Onlar bundan sonra nə edəcəklər?* → *tətilə getmək*

8-1.5.4. Bəzi tanış mətn növlərinə əsasən mətnin növünü müəyyən edir.	Tanış mətn növlərinə söhbətlər, kütləvi elanlar və ya sinifdaxili təlimatlar daxildir. Şagirdlər müxtəlif mətn növlərinə (hava məlumatı, metro elanı, dialoq və s.) aid 2-3 qısa səs yazısı nümunələrini (hər biri 10-15 saniyəlik) dinləyir və onların növünü müəyyənləşdirirlər (3 variantlı çoxseçimli tapşırıq vasitəsilə).
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 8-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
8-2.1.1. Əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan bir sıra səsləri əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə iş formasında hədəf səslərin daxil olduğu sözlərdən istifadə etməklə "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirirlər. **Nümunə:** Hər şagirdin əlində ev şəkli və orada yaşayan ailə üzvlərinin şəkli var. Eyni zamanda onların hərəkətlərini əks etdirən cümlələr var. Şagirdlərə tərəf müqabilinin şəkillərindəki adamların hərəkətləri barədə sual vermək üçün ipucları verilmişdir.
8-2.1.2. Əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan bir sıra səs birləşmələrini əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə iş formasında tərkibində samit + hədəf səs və hədəf səs olmayan eyni samit səslərin qarşılaşdırılmasına əsaslanan "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirilər. **Nümunə:** Hər şagirdin əlində bazarlıq etmək üçün siyahı var və tərəf müqabili onlardan nə alacaqlarını soruşur. Əgər onlar bu suala birinci dəfə cavab verməkdə çətinlik çəksələr, aydinlaşdırmağı xahiş edirlər.
Standart 8-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
8-2.2.1. Tanış sözlərin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər bir sıra tanış çoxhecalı sözlərdə düzgün vurğulu hecanı təyin etməlidirlər. **Nümunə:** Şagirdlərin hər birində özlərinin və digər şagirdlərin boş vaxtlarındakı məşğuliyyətlərinin siyahısı var. Onlar bir-birlərinə bu fəaliyyətlər haqqında sual verirlər. *MuRAD basketBOL oynayır.*
8-2.2.2. Tanış frazeoloji birləşmələrin və ifadələrin çoxunun vurğusunu düzgün qoyur.	Şagirdlər tanış frazeoloji feillərin istifadəsinə dair "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirirlər. **Nümunə:** Şagirdlərin hər birinin əlində yeniyetmələrin və nənə-babalarının onlara verdiyi tapşırıqların siyahısı var. Siyahıya əsasən şagirdlər bir-birilərinə suallar verirlər.

8-2.2.3. Müxtəlif növ intonasiya və cümlə vurğusu nümunələrini düzgün tələffüz edir.	Şagirdlər müəyyənlik və qeyri-müəyyənlik ifadə edən ayırıcı sualları tətbiq etmək üçün cütlərlə nitq fəaliyyəti həyata keçirirlər. Şagirdlərin hər birinin sinif yoldaşını yoxlamaq üçün gündəlik həyatla bağlı əşyaların siyahısı olan iş vərəqi var. Cavabına tam əmin olduğu hər bir sualın yanında (+), cavabına əmin olmadığı sualın yanında (-) yazmalıdır.
Standart 8-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
8-2.3.1. Bir-biri ilə əlaqələndirilmiş bir sıra sadə söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək məlumatı paylaşır.	Şagirdlər ətraf mühitlə bağlı layihə hazırlayırlar. Vəzifələri bölüşdükdən sonra şagirdlər kimin nə edəcəyi barədə qısaca məlumat verirlər. **Nümunə:** *Əli məlumat axtaracaq, Arzu isə sorğu üçün suallar hazırlayacaq. Tahir görüş təşkil edəcək, Ayla isə könüllüləri dəvət edəcək.*
8-2.3.2. Əvvəlcədən istiqamət verildikdə tanış mövzularda çox qısa və sadə təqdimatlar edir.	Şagirdlər layihə üçün nələr almaq lazım olduğunu planlaşdırırlar. Onların bu iş üçün cəmi 200 manat büdcələri var. Əvvəlcə onlar ehtiyacların siyahısını tərtib edirlər. Sonra vəzifə bölgüsü aparırlar və işləri görmək üçün tarixləri təyin edirlər. Bundan sonra hər bir cütlük digər cütlük ilə nə alacaqlarını, nə edəcəklərini və bunu nə vaxt edəcəklərini müzakirə edirlər. Hər bir şagird qrupa planın təqribən yarısını izah edir.
Standart 8-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
8-2.4.1. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə birbaşa suallar verir.	Şagirdlər növbə ilə öyrənilən mövzular üzrə birbaşa suallar verirlər. **Nümunə:** *Sizcə havanın çirklənməsinə səbəb nədir?*
8-2.4.2. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə birbaşa suallara cavab verir.	Şagirdlər növbə ilə öyrənilən mövzular üzrə birbaşa suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Sizcə havanın çirklənməsinə nə səbəb olur? Ş2: Tüstü və kimyəvi maddələr.*
8-2.4.3. Öyrənilən mövzular üzrə fikirləri aydın şəkildə ifadə edərək cavablandırır.	Şagirdlər hələ də əsasən ayrı-ayrı cümlələr qurur və sadə cavablar verirlər, lakin onlar bəzən məlumat mübadiləsi də edə bilərlər. Şagirdlər növbə ilə öyrənilən mövzular üzrə fikirlərini ifadə edən cümlələr hazırlayırlar və onlara cavab verirlər. **Nümunə:** *Ş1: Havanı təmiz saxlamaq üçün ictimai nəqliyyatdan istifadə etməliyik. Ş2: Əlbəttə, ictimai nəqliyyatdan istifadə şəxsi avtomobillərinizin istifadəsindən daha yaxşıdır.*
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 8-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	

8-3.1.1. Qısa və sadə informativ mətnlərdə olan detalların çoxunu tapır.	Bu altstandart çox detalları əks etdirən mətnlərə aiddir. Şagirdlər yeməkxanalarda təqdim olunan ənənəvi Amerika qəlyanaltı yeməklərinin təsvirini və "gün ərzində qəlyanaltı" termini də daxil olmaqla, yeməkxana sözünün izahını oxuyurlar. Aşağıda verilənlərin hər biri haqqında qısa mətn var: yumurta, omlet, qəlyanaltıya daxil olan ət məhsulları, kökə və vafli bişirmə qaydası. Şagirdlər hər bir mətnin bəhs etdiyi yemək növü və yeməkxana sözünün tərifinin altından xətt çəkirlər. **Nümunə:** *Baxmayaraq ki, Amerikada səhər yeməyində istifadə edilən ətin əksəriyyəti donuz ətidir, mal əti olan bir neçə növ də var. Ən məşhuru, ehtimal ki, bekondur.*
8-3.1.2. Qısa və sadə informativ mətnlərdə olan detalların çoxunu anlayır.	Şagirdlər 8-3.1.1.-dəki mətndə olan detallar haqqında suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Toyuqda qızardılmış bifşteks ... hazırlanır.* *A. toyuqdan B. kartofdan C. <u>mal ətindən</u>*
8-3.1.3. Qısa və sadə informativ mətnlərdə əsas ideyanı və bəzi vacib fikirləri anlayır.	Şagirdlər mətnin əsas ideyası ilə bağlı suala cavab verirlər. **Nümunə:** *Bu mətn ___ haqqındadır.* *A. Amerika səhər yeməkləri* *B. Amerikada restoran növləri* *C. Gün ərzində yeyilən yeməklər*
Standart 8-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
8-3.2.1. Qısa və sadə bədii mətnlərdə olan detalların çoxunu tapır.	Bu altstandart çox detalları əks etdirən mətnlərə aiddir. Şagirdlər bir cütlüyün nahar etməsi haqqında hekayə oxuyurlar. Mətndə onların yemək bəyənib-bəyənmədikləri və nə yemək istədikləri haqqında məlumat verilir. Şagirdlər hekayədəki bəyənmə, bəyənməmə və nəyisə istəmək və ya istəməmək haqqında verilən hər ifadənin altından xətt çəkirlər. **Nümunə:** *Abdulla dedi: "Bilirsən ki, mən Çin yeməklərini o qədər də sevmirəm. Gəl başqa bir şey yeyək. Bəlkə suşi yeyək?" Mədinə dedi: "Mən suşi sevirəm, lakin hava soyuqdur. Gəl mərcimək şorbası içək".*
8-3.2.2. Qısa və sadə bədii mətnlərdə olan detalların çoxunu anlayır.	Şagirdlər 8-3.2.1.-də verilən mətndəki detallar haqqında suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Mədinə suşi yemək istəmir, çünki ___.* *A. xoşuna gəlmir B. istidir C. hava soyuqdur*

8-3.2.3. Qısa və sadə bədii mətnlərdə əsas ideyanı və bəzi vacib fikirləri anlayır.	Şagirdlər 8-3.2.2.-də mətnin əsas ideyası və mətndəki vacib fikirlər ilə bağlı suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *1. Bu mətn əsasən iki nəfər ___ haqqındadır. A. şam yeməyi üçün yer tapmaq B. müxtəlif yemək növləri haqqında danışmaq C. müxtəlif restoranlara getmək 2. Bunlardan hansı hekayənin mühüm hissələridir? (3 cavab seçin.) A. nə yeyəcəyini müzakirə etmək B. Abiqail Tayland yeməklərini sevmir C. bağlı olan biftek restoranına getmək D. yağışda maşın sürmək E. evdə pizza yeməyə qərar vermək.*
Standart 8-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
8-3.3.2. Mətnin ümumi məzmununa əsaslanaraq tanış olmayan sözlərin və ifadələrin çoxunun mənasını kontekstdən anlayır.	Şagirdlər 8-3.2.1-də verilən hekayənin hissələrinin genişləndirilmiş formasını oxuyur və tanış olmayan sözlərin mənalarını mətnin kontekstindən çıxarırlar. Hər hədəf sözə aid üç şəkilli çoxseçimli sual verilir. **Nümunə:** *Abdulla cavab verdi: "Bilirsən ki, mən Çin yeməyini o qədər də sevmirəm. Mən ədviyyatlı (B1) yeməyi sevmirəm. Ağzım yanır və dodaqlarım qızarır. → acı bibər, duz qabı və ocaq üzərində qazan şəkilləri verilir.*
8-3.3.3. Yazılı mətndə rastlaşdığı çoxsaylı tanış olmayan şablon ifadələrin mənasını və funksiyasını işləndiyi yerindən asılı olaraq anlayır.	Şagirdlərin simulyasiya edilmiş menyusu var və onların mövqeyinə əsasən müxtəlif yemək adlarına aid sözlərin mənasını çıxarırlar. Əsas diqqət yeni sözləri öyrənmək və yadda saxlamaq deyil, yeni sözləri anlamağı öyrənməkdir. Suallar qısa cavablı və ya çoxseçimli ola bilər.
8-3.3.5. Tanış olan mətn növlərinin çoxunu müəyyən edir.	Şagirdlər həmin mətn növü göstərildikdə menyunu, film adları verilən siyahını, hekayəni, mesajı və ya elektron məktubu müəyyənləşdirirlər.
Məzmun xətti 4.Yazı	
Standart 8-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	
8-4.1.1. Sadə söz birləşmələri və yaxud sadə cümlələri sadə bağlayıcılardan istifadə edərək birləşdirir.	7-ci sinifdə şagirdlər bir neçə sadə cümləni əlaqələndirdilər. 8-ci sinifdə isə onlar ələqələndirici bağlayıcılardan istifadə edərək daha rabitəli yazı nümunələri nümayiş etdirirlər. Şagirdlər hara getmək istədikləri və niyə getmək istədikləri, o cümlədən getmək istəmədikləri məkan haqqında bir neçə cümlə yazırlar.
Standart 8-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
8-4.2.1. Sadə bağlayıcılardan istifadə edərək cümlələr yazır.	Bax: 8-4.1.1.

8-4.2.2. Sadə bağlayıcılardan istifadə edərək qısa, sadə, bir abzasdan ibarət mətn yazır.	Şagirdlər qəlyanaltı yeməkləri haqqında sadə bağlayıcılar işlədərək qısa - bir abzasdan ibarət mətn yazırlar. 8-3.1.1.-dəki təsvirlərdən istifadə edərək, onlar yeməkxanaya getdikləri təqdirdə hansı növ yumurta, qəlyanaltıya aid ət məhsulları, vafli və ya kökə yemək istədikləri və nə içmək istədikləri haqda yazırlar.
8-4.2.3. Qısa və sadə qeyd yazır.	Şagirdlər dostlarına şənbə axşamı şam yeməyində qəlyanaltı yeməyi təklif edən bir qeyd yazırlar. Onlar yeyə biləcəkləri ən azı bir yeməyi qeyd etməlidirlər.
8-4.2.4. Qısa və sadə mesaj yazır.	Şagirdlər eyni kağız parçasına yazı yazaraq qısa, simulyasiya edilmiş mesajlarla söhbət aparırlar. Onlar nahar üçün hansı restorana gedəcəklərinə qərar verirlər.
8-4.2.5. Qısa və sadə elektron məktub yazır.	Şagirdlər dostlarına və ya ailə üzvlərinə ünvanlanmış elektron məktub hazırlayırlar. Məktubda İngiltərə tətili zamanı axşam yeməyində daddıqları qəlyanaltılar, seçdikləri menyu və bəyəndikləri təamlar barədə məlumat verirlər.
Standart 8-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	
8-4.3.1. Tanış və rutin məsələlərlə bağlı məhdud sayda məlumatı çatdırmaq üçün fikrini çox sadə formada və birbaşa ifadə edir.	Bax: 8-4.2.2., 8-4.2.4., 8-4.2.5.. Şagirdlər onlara tanış olan və gündəlik mövzularla bağlı məhdud sayda məlumatı yazılı ifadə etməyi öyrənirlər.
IX SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 9-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
9-1.1.1. Qısa və aydın nitqin əsas mənasını anlayır.	Şagirdlər söhbəti və ya monoloqu dinləyir və əsas fikri müzakirə edirlər.
9-1.1.2. Aydın və asta sürətli nitqdə həyatının mühüm sahələrinə və konkret ehtiyaclarına aid olan söz birləşmələrinin və ifadələrin çoxunun mənasını anlayır.	Şagirdlər danışanların 5 əşyanı evdə hansı otağa yerləşdirməli olduqları barədə söhbətə qulaq asırlar. Söhbəti dinləyərkən şagirdlər hər bir əşyanın nə olduğunu və hansı otağa qoyulacağı barədə yazırlar.
9-1.1.3. Sualları və cavabları anlayır.	Şagirdlər növbə ilə müxtəlif ev əşyalarının hansı otağa qoyulacağı barədə soruşmaq və cavab vermək üçün “boşluqları doldurma tapşırığı” yerinə yetirirlər.
9-1.1.4. Geniş müzakirələrin, qısa danışıqların və ya tanış mövzulu qısa hekayələrin bəzi əsas məqamlarını və ya konturlarını dinləyərək qeyd aparır.	Şagirdlər iş müsahibəsinin bir hissəsinin səsyazmasını dinləyirlər, müsahibə verən şəxs öz iş təcrübəsini təsvir edir. Şagirdlər natamam cədvəli həmin şəxsin hansı vəzifələrdə, harada və nə qədər müddət işlədiyi barədə məlumatla doldururlar.
Standart 9-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	

9-1.2.1. Aydın və asta sürətlə çatdırılan tanış və gündəlik fəaliyyətlər üçün təlimatları anlayır.	Şagirdlər ofis menecerinin üç tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün verdiyi təlimatları dinləyirlər. **Nümunə:** *Printerə kağız qoyun, bir qutu qələm sifariş etmək üçün ofis ləvazimatları mağazasına zəng edin, görüş üçün qəhvə hazırlayın və s.* Şagirdlər ediləcək işlərin siyahısını hazırlayır və tərəf müqabili ilə müqayisə edirlər.
9-1.2.2. Aydın və asta sürətlə səsləndirilən, asan başa düşülən elanları anlayır.	Şagirdlər 5 qısa dinləmə mətninə qulaq asırlar. Hər dinləmə mətnində iki və ya üç qatar cədvəli haqqında məlumat var. Şagirdlərə iş vərəqlərində diqqəti nəyə yönəltməli olduqları bildirilir və onlar mətnləri dinləyərkən cədvələ təsir edən fərqləri qeyd edirlər. **Nümunə:** *1. Siz 9:35*-də *Vyanaya yola düşən qatara minirsiniz.* (2B –yə çatacaq qatar 10 dəqiqə gecikir. Budapeşt və Krakov qatarları haqqında da elanlar verilir.)
Standart 9-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
9-1.3.1. Aydın, asta sürətlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan qısa hekayə, monoloq və dialoqlarda əsas məlumat və ya vacib məqamları anlayır.	Şagirdlər həftəsonu nə etdikləri barədə danışan yeniyetmələrin üç söhbətinə qulaq asırlar. Onlar hər bir danişanın yerinə yetirdiyi bir fəaliyyəti yazmalıdırlar. **Nümunə:** *Məryəm rəfiqəsi ilə filmə baxdı. Cəmil evdə qaldı və video oyunları oynadı.*
9-1.3.2. Aydın və asta sürətlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan yayımlarda əsas məlumat və ya vacib məqamları anlayır.	Şagirdlər hava proqnozunu dinləyirlər. Bu zaman onlar sabahkı hava ilə bağlı əsas detalları və eləcə də həftənin qalan günlərində havanın necə olacağı ilə bağlı bəzi ümumi məlumatları iş vərəqində yazırlar.
9-1.3.3. Aydın və asta sürətlə səsləndirilən nitqdə təxmin edilən gündəlik və ya öyrənilən mövzularla bilavasitə bağlı olan, əyani vasitələrlə verilən sadə təqdimat və nümayişlərdə əsas məlumat və ya vacib məqamları anlayır.	Şagirdlər fərqli üç yeməyin necə bişirilməsi barədə video çarxa baxırlar. Onlar natamam icmaldan istifadə edərək qeydlər aparır və daha sonra qısa cavab tələb edən suallara cavab verirlər. **Nümunə:** *Aşpaz sıyıq, çörək və toyuq şorbasının necə hazırlanacağını izah edir.*
Standart 9-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	

9-1.4.1. Aydın, asta sürətlə, arabir təkrar və ya fərqli formalarda tələffüz edilən dinləmə mətnində sadə gündəlik söhbətləri, qısa və sadə gündəlik mövzularda edilən fikir mübadiləsinin icmalını anlayaraq qeyd aparır.	Əvvəlki dil səviyyələrində şagirdlərin təkrar və yaxud fərqli formalarda tələffüzə ehtiyacı var idi, indi isə onların verilən dil materiallarını özlərinin anlaması, ehtiyac hiss etdikləri təqdirdə isə sualla müraciət edib soruşmaları gözlənilir. Şagirdlər növbə ilə həftəsonu nə etdikləri barədə bir-birlərinə danışırlar. Onlar bir-birlərinə ən azı üç şey söyləyirlər, sinif yoldaşlarının dediklərini qeyd edirlər və lazım olduqda aydınlıq gətirmək üçün təkrar etmələrini xahiş edirlər. Sonra öz qeydlərindən istifadə edərək deyilənləri təsdiqləyirlər.
9-1.4.2. Aydın və asta sürətlə səsləndirilən, arabir təkrar və ya fərqli formalarda tələffüz edilməsi istənilən nitqdə müzakirənin mövzusunu müəyyən edir.	Şagirdlər iki nəfər arasında dörd qısa (45-60 saniyəlik) söhbətə qulaq asırlar. Bir nəfər yaxın qohumundan və onlarla qohumluq münasibətindən danışır. Şagirdlər insanların kimin haqqında danışdığını yazır və anlamaq üçün 2 çox seçimli suala cavab verirlər (9-1.4.1.-ə bax). **Nümunə:** 1-ci söhbətdə bir qız öz böyük qardaşından danışır. Onun qardaşı işə düzəlib və özünün şəxsi mənzili var. Bacı bilir ki, qardaşının xasiyyəti ağırdır, lakin buna baxmayaraq, o, qardaşı üçün darıxır.
Standart 9-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
9-1.5.1. Tanış olmayan söz və şablon ifadələrin mənasını və quruluşunu monoloq və ya söhbətdə işləndiyi yerindən və ya başqa kontekst ipucularının köməyi ilə anlayır.	Şagirdlər turistik məkanın qısa təsvirini dinləyirlər və tanış olmayan terminin mənasını kontekstdən anlayırlar. Terminlərin mənası dinləmə mətnində aydın şəkildə ifadə olunur. **Nümunə:** Mətn Polşadakı bir qala haqqındadır. Bu mətn cinayətkarların qalanın altındakı zindana dustaq kimi atılmasından bəhs edir.
9-1.5.2. Mətnlərdə verilən gizli məlumat haqqında adətən sadə nəticələr çıxarır.	Şagirdlər alış-veriş edən insanlar arasında gedən söhbətləri dinləyirlər. Dinlədikləri mətnlər əsasən şagirdlər insanların hansı mağazada olduqlarını və ya nə üçün alış-veriş etdiklərini müəyyən etməlidirlər. **Nümunə:** *Ş1: Bu boşqablar gözəldir! Ş2: Bəli, amma qablar çox kiçikdir. → qab-qacaq alış-verişi.* *Ş1: Yeni paltarıma uyğun mavi rəngli ayaqqabıya ehtiyacım var. Ş2: Düzdür, amma fərqli bir cüt ayaqqabı alın. Bu ayaqqabı həqiqətən narahat görünür. → ayaqqabı alış-verişi.*

9-1.5.3. Sadə hekayə (nəql etmə) və söhbətlərdə bundan sonra nə baş verəcəyini çox vaxt proqnozlaşdırır.	Şagirdlər iki nəfər arasında bir neçə qısa söhbəti dinləyib daha sonra nə baş verəcəyini proqnozlaşdırmalıdırlar. **Nümunə:** *Ş1: Yaxşı, paltara baxmaqdan bezmişəm. Bəs sən? Ş2: Mən də, amma dünən iş ayaqqabım cırıldı.* **Sual:** *Onlar bundan sonra nə edəcəklər? → ayaqqabı alış-verişinə getmək (ayaqqabı mağazasına getmək).*
9-1.5.4. Mətnin növünü əksər tanış mövzulara əsasən müəyyən edir.	Tanış mətn növlərinə söhbətlər, kütləvi elanlar və ya sinifdaxili təlimatlar daxildir. Şagirdlər müxtəlif mövzularda (məsələn, hava məlumatı, supermarket elanı, qatar stansiyası elanı, nəqliyyat hesabatı, bank işçisi ilə söhbət, iki yaxşı dost arasında söhbət) bir sıra qısa səs yazısı nümunələrini (10-15 saniyə) dinləyir və dinlədiklərinin nə olduğuna qərar verirlər (3 variantlı sual).
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 9-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
9-2.1.1. Əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan səslərin çoxunu əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə iş formasında tərkibində hədəf səslər olan sözləri ünsiyyət zamanı istifadə edirlər. **Nümunə:** Hər bir şagirddə bir ailə üzvlərinin əks olunduğu ev şəkilləri və onların nə etdiklərini bildirən cümlələr var. Şagirdlərin hər birində sinif yoldaşlarında olan şəkillərdəki insanların nə etdiklərini soruşmaq üçün göstərişlər var. Vəli video oyunlar oynayır. Aysel qab yuyur. Elvin paltaryuyan maşından istifadə edir. Murad televizora baxır.
9-2.1.2. Əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan səs birləşmələrinin çoxunu əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlər şəklində işləyirlər və samit + hədəf səs və eyni samitdən sonra hədəf səs olmayan birləşmələrin arasındakı fərqə diqqət yetirir və ünsiyyət qururlar. **Nümunə:** Hər bir şagirdin alış-veriş etmək üçün siyahısı var və sinif yoldaşları onlardan nə almalı olduqlarını soruşurlar. İlk dəfə başa düşmədiklərində, aydınlıq gətirmələrini xahiş edirlər.
Standart 9-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	
9-2.2.1. Tanış sözlərin çoxunun vurğusunu müəyyən səlisliklə düzgün qoyur.	Şagirdlər bir sıra tanış çoxhecalı sözlərdən istifadə edərək ünsiyyət qururlar. **Nümunə:** Şagirdlərin hər birində insanlar və onların hobbilərinin siyahısı var. Onlar bir-birlərinə bu haqda sual verirlər.

9-2.2.2. Tanış frazeoloji birləşmələrin və ifadələrin çoxunun vurğusunu müəyyən səlisliklə düzgün qoyur.	Şagirdlər bir neçə tanış frazeoloji feillərdən istifadə edərək ünsiyyət qururlar. **Nümunə:** Şagirdlərin hər birində yeniyetmələrin siyahısı və valideynlərinin onlara tapşırdıqları işlərin siyahısı var və şagirdlər bir-birinə bu işlər haqqında suallar verirlər.
9-2.2.3. Müxtəlif növ intonasiya və cümlə vurğusu nümunələrini müəyyən səlisliklə düzgün tələffüz edir.	Şagirdlər suallar əsasında qarşılıqlı ünsiyyət qururlar. Müxtəlif məlumatları əhatə edən iş vərəqləri vasitəsilə cütlərin fərqli informasiya resursları ilə işləməsi təmin edilir. **Nümunə:** Hər bir şagirdin şənlik başlamazdan əvvəl görməli olduğu işlərin siyahısı var. Hər siyahıda ya boş buraxılmış iş adları və ya şəxs adları verilmişdir.
Standart 9-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
9-2.3.1. Bir-biri ilə əlaqələndirilmiş söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək məlumatı paylaşır.	9-2.2.3.-də verilmış nümunəyə əsasən fəaliyyət başa çatdıqdan sonra şagirdlər partnyorlarını dəyişəcək və fərqli cütlükdən olan şagirdlə qonaqlıqda nəyə cavabdeh olduqlarını söyləyəcəklər. **Nümunə:** *Babək ad günü tortunu alacaq, Məryəm isə limonad hazırlayacaq. Tural da bir neçə pizza sifariş edəcək.*
9-2.3.2. Əvvəlcədən müəyyən istiqamət verildikdə tanış mövzularda qısa və sadə təqdimatlar edir.	Şagirdlər ziyafət üçün nə almaq lazım olduğunu planlaşdırırlar. Onların 500 manat büdcəsi var. Əvvəlcə onlar bir siyahı hazırlayırlar, sonra növbə ilə onu sinif yoldaşları ilə paylaşırlar və bir-birlərinə məsləhətlər verirlər. Sonra növbə ilə 6 şagirddən ibarət olan qrupa nə alacaqlarını deyirlər.
Standart 9-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
9-2.4.1. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə birbaşa suallar verir.	Bax: 9-2.2.3.
9-2.4.2. Öyrənilən mövzular üzrə aydın şəkildə birbaşa suallara cavab verir.	Bax: 9-2.2.3.
9-2.4.3. Tanış olan mövzular üzrə hazırlaşıb söhbət edərək məlumat mübadiləsi aparır.	Bax: 9-2.2.3. Əvvəlki siniflərdə şagirdlər ayrı-ayrı cümlələr qurur və sadə cavablar verirdilər. İndi isə onlar söhbəti növbə ilə davam etdirə bilirlər. Şagirdlər tərəf müqabilini dəyişir və yenisi ilə qonaqlıqda hansı işləri görəcəklərini söyləyirlər.
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 9-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	

9-3.1.1. Tanış olan konkret mövzulara aid qısa və sadə informativ mətnlərdə olan detalların əksəriyyətini və ya hamısını tapır.	Bu, çox detalları ehtiva edən orijinal mətnlərə aiddir. Şagirdlər yeni restoran haqqında qısa bir qəzet materialını oxuyurlar. Şagirdlərə məqalədəki detallarla bağlı sualların siyahısı verilir və onlar məqalədə restoranın növü, nə vaxt açıldığı, rəyçinin nə yediyi kimi suallara cavab verən sözlərin altından xətt çəkirlər.
9-3.1.2. Tanış olan konkret mövzulara aid qısa və sadə informativ mətnlərdə olan detalları anlayır.	9-3.1.1-dəki qəzet materialından istifadə edərək, şagirdlər qəzetdəki məqalədə detallar haqqında qısa və çoxseçimli suallara cavab verirlər.
9-3.1.3 Tanış olan konkret mövzulara aid qısa və sadə informativ mətnlərdə əsas ideyanı və vacib fikirləri anlayır.	Şagirdlər 1906-cı ildə San-Fransiskoda baş vermiş zəlzələ və yanğınlar barəsində məlumat oxuyurlar. Hekayə üç əsas məqamı (zəlzələ, yanğınlar və yenidənqurma) diqqətə çatdırır. Əsas ideya ondan ibarətdir ki, zəlzələ və yanğınlar çox pis fəsadlar törədib, lakin sonradan çox qısa zamanda yeni binalar tikilib. Şagirdlər vacib fikirləri əks etdirən sualları cavablandırırlar.
Standart 9-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
9-3.2.1. Gündəlik həyatda tez-tez işlənən dil vahidlərindən ibarət qısa və sadə bədii mətnlərdə detalları işarələyir.	Bu, çox detalları ehtiva edən mətnlərə aiddir. Şagirdlər restoranda yemək yeyən bir ailə haqqında qısa hekayə oxuyurlar. Onlara hekayənin natamam icmalı, detallar üçün boş yerlər olan iş vərəqi verilir və onlar restoranın növü, nə vaxt getdikləri və ailə üzvlərinin nə yediyi kimi detallarla həmin boşluqları doldururlar.
9-3.2.2. Gündəlik həyatda tez-tez işlənən dil vahidlərindən ibarət qısa və sadə bədii mətnlərdə mövcud olan detalları anlayır.	9-3.2.1.-dəki hekayədən istifadə edərək, şagirdlər hekayədəki detallar haqqında suallara cavab verirlər.
9-3.2.3. Tanış olan konkret mövzulara aid qısa və sadə bədii mətnlərdə əsas ideyanı və bəzi vacib fikirləri anlayır.	Şagirdlər 1906-cı ildə San-Fransiskoda bir yeniyetmənin başına gələn hadisə haqqında hekayə oxuyurlar. Onlar hekayənin əsas ideyası və detalları haqqında suallara cavab verirlər.
Standart 9-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
9-3.3.2. Mətnin ümumi məzmununa əsaslanaraq tanış olmayan sözlərin və ifadələrin mənasını kontekstdən anlayır.	San-Fransisko zəlzələsi və yanğınlar haqqında mətndə (bax: 9-3.1.3) bir neçə tanış olmayan sözlər var (məsələn, zəlzələ (B2), dağılmış (B1) və yenidən qurmaq (B1/B2)). Şagirdlər sözlərin mənasına dair suallara cavab vermək üçün mətndəki kontekst ipuclarından istifadə edirlər.

9-3.3.3. Yazılı mətndə rastlaşdığı tanış olmayan şablon ifadələrin mənasını və funksiyasını işləndiyi yerindən asılı olaraq anlayır.	San-Fransisko zəlzələsi və yanğınlarını təsvir edən mətnin birinci abzası (bax: 9-3.3.2.) "***İlk olaraq,"*** (B1) ifadəsi ilə başlayır (***İlk olaraq***, 18 aprel 1906-cı il səhəri San Fransiskoda adi bir səhər kimi başladı...) və mətnin son abzası "***Yekun olaraq,"*** (B2) ifadəsi ilə başlayır (hər iki ifadə qalın şriftlə verilir). Şagirdlər bu sözlərin mənasını anlamaq üçün bu ifadələrin mətndə işlədildiyi yerə diqqət yetirirlər.
9-3.3.5. Bütün tanış olan mətn növlərini müəyyən edir.	9-3.1.1., 9-3.1.3., 9-3.2.1. və 9-3.2.3.-cü altstandartlarına uyğun mətnləri oxumazdan əvvəl şagirdlər hər birinin hansı mətn növü (qəzet məqaləsi, izahlı mətn və ya hekayə) olduğunu müəyyənləşdirir və cavablarını cütlərdə müzakirə edirlər. Bu mərhələ başa çatdıqdan sonra müəllim müzakirəni bütün siniflə aparır.
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 9-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	
9-4.1.1. Əsas məqamları sadalamaq üçün ən çox işlənən bağlayıcılardan istifadə edərək, söz birləşmələrini və sadə cümlələri birləşdirir.	Şagirdlər yay tətilində nə etdikləri barədə bir neçə cümlə yazırlar. Onlar tərəf müqabili ilə yazdıqları cümlələri paylaşırlar, ifadələr və cümlələr arasında bağlayıcılardan daha yaxşı istifadə etmək üçün bir-birlərinə təkliflər verirlər. Şagirdlər daha sonra bağlayıcılardan daha yaxşı istifadə edərək öz yazdıqlarını lazım olduqda redaktə edirlər.
Standart 9-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
9-4.2.1. Ən çox işlənən bağlayıcılardan istifadə edərək cümlələr yazır.	Bax: 9-4.1.1.
9-4.2.2. Ən çox işlənən bağlayıcılardan istifadə edərək bir abzasdan ibarət mətn daxilində əlaqəli cümlələr yazır.	Şagirdlər 9-4.1.1.-dən bir neçə cümlə götürürlər və həmin cümlələrə uyğun olaraq giriş və yekun cümlələr əlavə edirlər. Şagirdlər bir-birlərinin yazılarını yoxladıqdan sonra, ehtiyac olarsa, yazdıqları mətni yenidən nəzərdən keçirirlər.
9-4.2.3. Qısa və müəyyən qədər sadə qeyd yazır.	Hər bir şagird dostuna şənlik haqqında qeyd yazır. Onlar qeyddə dostlarından şənliyin hazırlanmasında kömək məqsədi ilə iki şey etmələrini xahiş edirlər.
9-4.2.4. Qısa və müəyyən qədər sadə mesaj yazır.	Hər bir şagird gün, saat və yer də daxil olmaqla, dostunu qonaqlığa dəvət etmək üçün mesaj (kağız üzərində) yazır.
9-4.2.5. Qısa və müəyyən qədər sadə elektron məktub yazır.	Şagirdlər dostlarına getdikləri yeni restoran haqqında elektron məktub yazırlar. Məktubda restoranın növü, nə vaxt getdikləri, ailə üzvlərinin nə yedikləri və həmin restoranı bəyənib-bəyənmədikləri kimi detalları daxil edirlər.

Standart 9-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	
9-4.3.1. Tanış və rutin məsələlərlə bağlı məhdud sayda məlumatı çatdırmaq üçün fikrini sadə formada və birbaşa ifadə edir.	Şagirdlər tanış olan və rutin mövzular haqqında məlumat ötürməyi öyrənirlər, lakin bunu məhdud dərəcədə edirlər. 9-4.2.2.-dəki paraqraf, 9-4.2.3.-dəki qeyd və 9-4.2.5.-dəki elektron məktub kimi yazı tapşırıqlarına şagirdlər lazımi məlumatları daxil edirlər. Lakin bu adətən heç bir detal olmadan, sadə və birbaşa dillə ifadə edilir.
X SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 10-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
10-1.1.1. Qısa hekayələr də daxil olmaqla, tanış mövzularda asta və aydın səsləndirilən nümunəvi nitqdə əsas məqamları anlayır.	Şagirdlər bir nəfərin etdiyi səyahətin qısa təsvirini dinləyir və əsas məqamları müəyyənləşdirirlər.
10-1.1.2. Səsləndirilən mətnin növündən asılı olaraq aydın və asta səsləndirilən nitqi lazımi qədər anlayır.	Şagirdlər hər bir danışanın öz şəxsi məlumatlarını (məsələn, ad, yaş, yaşadığı və doğulduğu yer, məşğuliyyət) verdiyi bir neçə qısa dinləmə materialına qulaq asırlar. Sonra, dinlədikləri məlumatlar əsasında cədvəldəki boşluqları doldururlar.
Standart 10-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır .	
10-1.2.1. Kənar səslərin minimal müdaxiləsi olan nümunəvi nitqdə aydın və asta sürətlə çatdırılan təlimatları və ətraflı göstərişləri anlayaraq qeyd aparır.	Şagirdlər qaldıqları oteldən müəyyən bir yerə avtobus, metro və s. nəqliyyat növü ilə necə getmələri ilə bağlı bir neçə qısa təlimata qulaq asırlar və əsas məlumatları qeyd edirlər. **Nümunə:** *Əgər Tesco Supermarketinə getmək istəyirsinizsə, küçənin qarşı tərəfindəki dayanacağa gedin və N3 avtobusuna minin. Dalhousie prospektində enin. Mağazanı görə bilərsiniz, sonra isə təxminən 5-10 dəqiqə piyada gedirsiniz. → avtobus dayanacağı küçənin qarşı tərəfində, 3 nömrəli avtobus, Dalhousie prospekti, piyada 5-10 dəqiqə.*
10-1.2.2. İctimai yerlərdə və nəqliyyatda kənar səslərin minimal müdaxiləsi olan nümunəvi nitqlə, aydın və asta sürətlə səsləndirilən elanlardakı əsas məlumatları anlayaraq qeydlər aparır.	Şagirdlər hava limanında səsləndirilən 4 elana qulaq asırlar. Hər elanda verilən 3 məlumatdan yalnız biri onlara aiddir. Şagirdlərin diqqətlərini nəyə yönəltməli olduqlarını bildirən iş vərəqi var və onlar hər bir elandan sonra dəyişikliyin nə olduğunu həmin vərəqdə qeyd edirlər. **Nümunə:** 1*. Siz Dallas-Fort Uort AA83 reysini gözləyirsiniz. (Las-Veqasa uçan AA23 reysinin saat 16:23-ə təxirə salınması, AA74-ün Orlando reysi üçün A93 qapısına, AA83 reysi isə Dallas-Fort Uort üçün B73 qapısına dəyişdirilməsi ilə bağlı elanlar var.)*

Standart 10-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	
10-1.3.1. Müsahibə və reklam çarxlarında nitq aydın və nisbətən asta olmaqla əsas məqamları və bəzi konkret detalları dinləyərək qeyd aparır.	Şagirdlər yeni fast-food məhsulları üçün 20 saniyəlik bir neçə radio reklamına qulaq asırlar. Reklam edilən yeməklərin növünü (hamburger, toyuq sendviçi, kolbasa sendviçi, balıq, pendir və kartof tərkibli yemək və s.) yazırlar.
10-1.3.2. Hekayələr və digər rəvayətlərdə nitq aydın və nisbətən asta olmaqla əsas məqamları və bəzi konkret detalları dinləyərək qeyd aparır.	10-1.1.1.-ə bax— Şagirdlər səyahət mövzusunda qısa bir mətn parçasına qulaq asırlar. Onlar əsas məqamları (məsələn, şəxsin hara və nə vaxt getdiyini), eləcə də bəzi konkret detalları (məsələn, mehmanxanada otaq kiçik idi, nəqliyyat çox idi) müəyyən edirlər.
10-1.3.3. Vizual dəstəklə, nitq aydın və nisbətən asta olmaqla tanış və ya təxmin edilən mövzuda nümayişin və ya təqdimatın ümumi planını dinləyərək qeyd aparır.	Şagirdlər müxtəlif növ restoranlarda yemək bişirilməsi ilə bağlı bir neçə qısa video-çarxa baxırlar. Onlar qeydlər aparır, sonra 2-3 nəfərlik qruplarda qeydlərini müqayisə edirlər. Sonra, redaktə edilmiş qeydlərdən istifadə edərək, təlimat verərək və pantomimadan istifadə edərək onlardan birini nümayiş etdirirlər. **Nümunə:** Qızardılmış düyü necə hazırlanır, qızardılmış toyuq üçün sous necə qarışdırılır və sonra toyuq həmin məhlulda necə qızardılır. Mətndə tanış olmayan sözlər olacaq. Bu, real həyatda olan vəziyyətə bənzəyir. Məsələn, beynəlxalq restoranda işləyən şəxslər yemək bişirməyi öyrənərkən yeni sözlər də öyrənməli olacaqlar. Şagirdlər videoları izləyərkən bu sözlərin mənaları onlara aydın olacaq.
Standart 10-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
10-1.4.1. Aydın və asta sürətlə , bəzən təkrar və yaxud fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə mövzunu müəyyən edir, tanış olan mövzulara aid söhbətin bəzi əsas məqamlarını anlayır.	Şagirdlər cütlərlə işləyərək bir-birlərinə həftə sonu nə etdiklərini danışırlar. Onlar bir-birlərinə ən azı üç hadisə deyirlər, lazım gəldikdə bir-birindən nə deyildiyini aydınlaşdırır və ya təkrar etməsini xahiş edirlər. Sonra onlar tərəf müqabillərini dəyişirlər və ilk tərəf müqabilinin dediklərini yeni birinə söyləyirlər.
10-1.4.2. Aydın və asta sürətlə, bəzən təkrar və ya fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə müzakirələrdə olan razılıq və fikir ayrılığını tanıyır.	Şagirdlər 2 nəfər arasında baş tutan bir neçə söhbətə qulaq asırlar. Həmin şəxslər hansı “fast food” məkanında yemək yeyəcəklərini müzakirə edirlər. Şagirdlər onların harada yemək yəmələri ilə bağlı razılaşıb-razılaşmadıqlarını müəyyən edirlər.

10-1.4.3. Aydın və asta sürətlə, bəzən təkrar və ya fərqli formalarda səsləndirilən nitqdə, mövzunu müəyyənləşdirərək, tanış olan mövzulara aid müzakirələrin bəzi əsas məqamlarını anlayır.	Şagirdlər iki nəfər arasında baş tutan bir neçə söhbətə qulaq asırlar. Həmin şəxslər planlarını (məsələn, tətilə hara getmək, nahar üçün hara getmək, sabah hansı muzeyi ziyarət etmək) müzakirə edirlər. Şagirdlər müzakirənin nə haqda olduğu və hər bir danışanın üstün tutduğu 1-2 əsas səbəbi müəyyənləşdirirlər. Onlar dinləyərkən suallara cavab verir, sonra kiçik qruplarda öz cavablarını nəzərdən keçirirlər.
Standart 10-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
10-1.5.1. Bəzi tanış olmayan sözlərin mənasını anlamaq üçün onların morfoloji quruluşundan istifadə edir.	Şagirdlərə prefikslər vasitəsilə A2 səviyyəli sözlərdən düzəldilmiş, A2-dən yuxarı səviyyəyə aid olan 10 tanış olmayan sözün siyahısı verilir. Onlar ümumi mövzuları əhatə edən 10 qısa söhbətə (hər biri 15-30 saniyə) qulaq asırlar; hər bir söhbətdə sözlərdən biri mövcuddur və şagirdlər dinlədikləri mətnə əsasən həmin sözün mənasını çıxarırlar. **Nümunə:** *Ş1: Kompüterimdə problem var. Ş2: Nə olub? Ş1: Heç bir şey etməsəm, cəmi bir dəqiqə sonra yuxu rejiminə keçir. Ancaq, on dəqiqəlik hərəkətsizlikdən sonra donur. Ş2: Qəribədir! Bir dəqiqəlik hərəkətsizlikdən sonra donur? → Hərəkətsizlik _____ deməkdir.*
10-1.5.2. Çox vaxt mətnlərdə verilən sətiraltı məlumatları anlayaraq nəticə çıxarır.	Şagirdlər bir neçə qısa söhbətə qulaq asırlar. İnsanlar etdikləri səyahətin müxtəlif hissələri haqqında danışırlar. Şagirdlər hər bir dinləmə mətnində gizli saxlanılan bir məlumatın nə olduğunu aşkar etməlidirlər. **Nümunə:** *Sietlda ilk günümdə çox gözəl vaxt keçirdim. Mən çətir almalı oldum, çünki mənimki oteldə qalmışdı. → Sual: O gün hava necə idi?*
10-1.5.3. Adətən sadə hekayələrdə və söhbətlərdə daha sonra nə baş verəcəyini proqnozlaşdırır.	Şagirdlər iki nəfərin tətil haqqında olan bir neçə qısa söhbətinə qulaq asırlar və daha sonra nə olacağını proqnozlaşdırırlar. **Nümunə:** *Ş1: Nə gözəl muzeydir! Ş2: Bilirəm! Amma bütün səhərimizi burada keçirdik! Artıq saat 12:30-dur və mən çox acam. Ş1: Mən də. Bura yaxın bir yer haqqında oxudum. Gəlin yoxlayaq →* Sual: *İndi nə edəcəklər? → nahar edəcəklər və ya nahara gedəcəklər.*

10-1.5.4. Yazılı və ya şifahi başlıqlardan istifadə edərək çox bəsit nəticə çıxararaq proqnoz verir.	Şagirdlər bir neçə fərqli dinləmə mətninin ilk cümləsini dinləyirlər (məsələn, hava məlumatı, hava limanının qapısının dəyişdirilməsi elanı və ya radioda yollardakı vəziyyət barədə məlumat) və mətndə hansı növ məlumatın səslənəcəyinə qərar verirlər. **Nümunə:** *Diqqət! Bu, terminalda qapı dəyişikliyi elanıdır.*
10-1.5.5. Mətnin mənasını anlamaq üçün əksər ümumişlək bağlayıcılardan (həm mənasına, həm də zaman ardıcıllığına görə), ritorik suallardan və ya söhbətin mövzusundan istifadə edir.	*"Lakin"*, "*çünki"*, "*ondan sonra"* və ya "*əvvəlcədən"* kimi bağlayıcılar mətnin hissələri arasındakı əlaqəyə işarə edir və şagirdlər bu bağlayıcıların köməyi ilə mətnin ümumi məzmununu və ya ayrı-ayrı hissələrini anlayırlar. Şagirdlər bir neçə qısa, natamam dinləmə mətninə qulaq asırlar. Hər dinləmə mətni müvafiq bağlayıcı və ya birləşdirici və bir neçə əsas məna daşıyan sözlərlə bitir. Daha sonra onlar dinləmə mətninin qalan hissəsi haqqında ümumi proqnoz vermək üçün müvafiq bağlayıcıdan istifadə etməlidirlər. **Nümunə 1:** *Otelə qayıdanda açar kartımda problem yarandı və otağın qapısını aça bilmədim. Mən yeni açar almalı deyildim, çünki rəfiqəm... →1. O, qapını necə açdı? A. O, yeni açar aldı. B. Qapını rəfiqəsi açdı. C. O, açar kartından istifadə etdi.* **Nümunə 2:** *Üçüncü gün orda çox yağış yağdı. Ondan əvvəl çətir aldığımız üçün çox şadam, ona görə də… → 2. Natiq və onun dostları ___. A. üçüncü gün çətir aldı B. üçüncü gün çətirlərindən istifadə etdi C. çətirləri yox idi.*
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 10-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
10-2.1.1. Əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan səslərin hamısını əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlər şəklində işləyirlər və tərkibində hədəf səslər olan sözlərdən istifadə edərək tələb olunan "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirirlər. Şagirdlərdə müxtəlif əşyaların siyahısı mövcuddur və onlar sinif yoldaşlarından evdə hər bir əşyanın harada ola biləcəyini soruşmalıdırlar.
10-2.1.2. Əksər tanış sözlərdə ana dilində olmayan səs birləşmələrinin hamısını əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə iş şəklində hədəf səslər ilə bitən sözlərdən istifadə edərək tələb olunan "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirirlər. Şagirdlərin hər birində insanların adları və üstünlük verdiyi tətil fəaliyyətlərinin natamam siyahısı var.
Standart 10-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	

10-2.2.1. Tanış sözlərin çoxunun vurğusunu nisbi rəvanlıqla düzgün qoyur.	Şagirdlərə 6 fərqli pizza növünün siyahısı verilir və onlar tərəf müqabillərindən bu növləri bəyənib-bəyənmədiyini soruşurlar. Daha sonra onlar tərəf müqabillərini dəyişirlər və ilk tərəf müqabillərinin dediklərini yeni tərəf müqabillərinə çatdırırlar.
10-2.2.2.Tanış frazeoloji birləşmələrin və ifadələrin əksəriyyətinin vurğusunu nisbi rəvanlıqla düzgün qoyur.	10-1.3.3.-dəki fəaliyyətləri yerinə yetirdikdən sonra şagirdlərə hər bir video üçün ifadə və frazeoloji feilərin (alternativ olaraq: yalnız frazeoloji feil də ola bilər) siyahısı verilir və onları təqdimatlarına əlavə etmələri tələb olunur.
10-2.2.3. Müxtəlif növ intonasiya və cümlə vurğusu nümunələrini nisbi rəvanlıqla düzgün tələffüz edir.	Şagirdlər müxtəlif insanların yemək istədikləri restoran növləri ilə bağlı xüsusi suallar vermələrini tələb edən “boşluqları doldurma tapşırığı” yerinə yetirirlər.
Standart 10-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
10-2.3.1. Əsas məqamların xətti ardıcıllığı kimi təqdim olunan məlumatı bir qədər səlisliklə paylaşır.	Bax: 10-1.3.3., 10-2.2.2.
10-2.3.2. Az hazırlıqla və istiqamət verildikdə təqdimatlar edir.	Bax: 10-1.3.3., 10-2.2.2.
Standart 10-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
10-2.4.3. Bəzi hazırlıqlarla tanış mövzular haqqında danışaraq məlumat mübadiləsi aparır.	Cütlərlə işləyən şagirdlərə bir şəhərin məşhur turistik yerləri haqqında məlumat verilir (ən azı 12-15 yer təsviri adlarla və lazım olduqda 1 cümləlik təsvir vermək olar). Hər cütlüyə fərqli bir şəhər haqqında məlumat toplamaq tapşırılmışdır. Şagirdlər bu şəhərə 3 günlük səfər zamanı nə etmək istədikləri barədə razılığa gəlirlər. Onlar qeydlər apara bilər və ya olan məlumatı dairəyə ala bilərlər, lakin tam ssenarini yaza bilməzlər. Şagirdlər daha sonra tərəf müqabilləri ilə informasiya mübadiləsi edir və bir-birlərinə ilk qrupun planlarını deyirlər.
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 10-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	

10-3.1.1. Konkret tipli tanış məsələlərə dair sadə informativ mətnlərdə detalların əksəriyyətini və ya hamısını tapır.	Bu altstandart çox detalları əks etdirən orijinal mətnlərə aiddir. Şagirdlər Azərbaycanda çay və qəhvənin populyarlığından bəhs edən jurnal məqaləsini oxuyub, indiki dövr ilə 1990-cı illəri müqayisə edirlər. Onlara məqalədəki detallar haqqında suallar verilir və onlar məqalədə suallara cavab olan yerlərin altından xətt çəkirlər (məsələn, 1990-cı illərdə qəhvənin populyarlığı və bu gün qəhvənin populyarlığı).
10-3.1.2. Konkret tipli tanış məsələlərə dair sadə informativ mətnlərdə detalların əksəriyyətini və ya hamısını anlayır.	10-3.1.1.-dəki jurnal məqaləsindən istifadə edərək şagirdlər qəzet məqaləsindəki detallar haqqında suallara cavab verirlər.
10-3.1.3. Konkret tipli tanış məsələlərə dair sadə informativ mətnlərdə əsas ideyanı və vacib fikirləri anlayır.	10-3.1.1.-dəki jurnal məqaləsindən istifadə edərək, şagirdlər əsas ideya (qəhvə və çayın populyarlığında ümumi dəyişikliklər) və vacib fikirlər (məsələn, məqalədə ətraflı təsvir olunan dəyişikliklərin əsas səbəbi) haqqında suallara cavab verirlər.
Standart 10-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
10-3.2.1. Gündəlik həyatda tez-tez işlənən dil vahidlərindən ibarət sadə, asan başa düşülən bədii mətnlərdə detalları tapır.	Bu altstandart çox detalları əks etdirən orijinal mətnlərə aiddir. Şagirdlər üçüncü dostları üçün sürpriz ad günü şənliyi planlaşdıran iki dost haqqında hekayə oxuyurlar. Onlara hekayədəki detallar haqqında suallar verilir və onlar hekayədəki suallara cavab olan yerlərin altından xətt çəkirlər (məsələn, dostlarının neçə yaşı olur, ad günü şamları ilə niyə problem yaşayırlar və hansı ad günü tortu alırlar).
10-3.2.2. Gündəlik həyatda tez-tez işlənən dil vahidlərindən ibarət sadə, asan başa düşülən bədii mətnlərdə detalları anlayır.	10-3.2.1.-dəki hekayədən istifadə edərək, şagirdlər hekayədəki detallar haqqında suallara cavab verirlər.
10-3.2.3. Gündəlik həyatda tez-tez işlənən dil vahidlərindən ibarət sadə, asan başa düşülən bədii mətnlərdə əsas ideyanı və bəzi vacib fikirləri anlayır.	10-3.2.1.-dəki hekayədən istifadə edərək, şagirdlər əsas ideya (hekayə dost üçün sürpriz ad günü şənliyinin planlaşdırılması və keçirilməsi haqqındadır) və vacib fikirlər (məsələn, planlaşdırma, şənliyin özü, şamların tüstüsünə görə yanğınsöndürmə idarəsinin gəlməsi) haqqında suallara cavab verirlər.
Standart 10-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	

10-3.3.1. Bəzi tanış olmayan sözlərin mənasını anlamaq üçün onların morfoloji quruluşundan istifadə edir.	Qəhvə və çay haqqında məqaləyə (bax: 10-3.1.1.) başqa sözlərdən yaranan bir neçə tanış olmayan sözlər daxildir; əsas sözün tanış olmaması ehtimalı olduqda lüğətə əlavə olunur. Şagirdlər törəmə sözlərin mənasını çıxarmaq üçün morfoloji ipuculardan istifadə edirlər. **Nümunə:** *bəzəmək (B1) → bəzəkli (B2), təsir (B1) → təsirli (B2); əlavə etmək (A2) → əlavə (B2), təqdim etmək (B1) → təqdimat (B2).*
10-3.3.4. Sərlövhə, başlıq və ya yarımbaşlıqlardan istifadə edərək mətnin məzmunu haqqında çox bəsit nəticə çıxararaq proqnoz verir.	7-9-cu siniflərdə şagirdlər mətn növlərini yalnız müəyyən edə bilirdilər; indi isə onlar artıq mətn növünü tanıyır və elə buna görə də mətni oxumazdan əvvəl onun məzmunu haqqında nəticə çıxarmaq üçün sərlövhə, başlıq və ya yarımbaşlıqlardan istifadə edirlər. Azərbaycanda çay və qəhvə haqqında məqaləni oxumazdan əvvəl (bax: 10-3.1.1.) şagirdlər başlıq və yarımbaşlıqlara baxır və onlardan məqalənin məzmunu ilə bağlı nəticə çıxarmağa və proqnozlaşdırmağa sövq edən bir neçə suala cavab vermək üçün istifadə edirlər.
10-3.3.5. Bir çox hallarda sadə hekayələrdə daha sonra nə baş verəcəyini proqnozlaşdırır.	10-3.2.1.-dəki hekayə bir neçə yerdə yarımçıq saxlanılır və nömrələnir. Şagirdlər hər nömrələnmiş sonluqda proqnoz sualına cavab verir və hekayənin növbəti hissəsini oxumağa davam etməzdən əvvəl cavablarını tərəf müqabili ilə müzakirə edirlər. Hekayənin sonunda şagirdlər öz cavabları ilə hekayədə baş verənləri müqayisə edirlər.
10-3.3.6. Mətnin mənasını başa düşmək üçün bəzi ümumişlək bağlayıcılardan (həm mənasına, həm də zaman ardıcıllığına görə) istifadə edir.	Şagirdlərə sırası yanlış verilən 6-8 cümlə ilə ad günü şənliyi hekayəsinin xülasəsi (bax: 10-3.2.1.) və həmin cümlələrə uyğun bağlayıcıların siyahısı verilir. Şagirdlər cütlərlə iş formasında cümlələri hansı ardıcıllıqla yerləşdirməli, hansı bağlayıcılardan istifadə etməli olduqlarına orijinal mətnə baxmadan qərar verirlər. Nəticə olaraq, şagirdlər mətn daxilində əlaqəli cümlələr yazırlar.
Məzmun xətti 4.Yazı	
Standart 10-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn qurur.	

10-4.1.1. Əsas məqamları sadalamaq üçün ən çox işlənən bağlayıcılardan istifadə edərək, bir neçə daha qısa, sadə elementi bir-biri ilə cüzi əlaqələndirir.	Bu “elementlər” adətən bir neçə əlaqəli cümlə və ya bütöv bir abzasa aiddir. Şagirdlər planlaşdırdıqları və ya xəyal etdikləri bir ad günü şənliyi haqqında hekayə qurmaq üçün bir neçə cümlə yazır. Onlar tərəf müqabili ilə iş vərəqi mübadiləsi aparır və bir-birlərinə ifadələr və cümlələr arasında bağlayıcılardan daha yaxşı istifadə üçün təkliflər verirlər. Sonra şagirdlər bağlayıcıların daha düzgün istifadəsini təmin etmək məqsədi ilə iş vərəqlərini (ehtiyac olarsa) redaktə edirlər.
Standart 10-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
10-4.2.1. Ən çox rast gəlinən bağlayıcılardan istifadə edərək müxtəlif ölçüdə silsilə cümlələr yazır.	Bax: 10-4.1.1.
10-4.2.2. Bir və ya bir neçə bir-biri ilə məzmununa görə əlaqəli olan bir abzasdan ibarət mətn yazır.	10-4.1.1.-dəki bir neçə cümlədən başlanğıc kimi istifadə edərək, şagirdlər giriş və yekun cümlələr əlavə edirlər. Giriş və yekun cümlələrin aydınlığı və məqsədəuyğunluğu sinif yoldaşları tərəfindən nəzərdən keçirildikdən sonra, şagirdlər (ehtiyac olarsa) yazdıqları bir abzasdan ibarət mətnə yenidən baxırlar.
10-4.2.3. Sadə məlumatların aktuallığını çatdıran qısa qeydlər yazır.	Hər bir şagird məktəbdən sonra bir fincan qəhvə və ya çay içmək üçün görüş haqqında dostuna qeyd yazır. Qeydə aşağıdakılar daxildir: görüşün vaxtı, yeri və məqsədi.
10-4.2.4. Mühüm əhəmiyyət kəsb edən sadə məlumatları müxtəsər mətn mesajları ilə çatdıraraq söhbəti davam etdirir.	İş vərəqində şagirdlər cütlərlə işləyərək növbə ilə bir-birlərinə imitasiya mesajı yazırlar. Bu imitasiya mətnində şagirdlər qəhvə və ya çay içmək üçün bir görüş təyin etməlidirlər. Onlar bunu danışmadan, yalnız yazaraq edir.
10-4.2.5. Elektron məktublar və qısa, sadə məktublar yazır.	Şagirdlər dostlarına getdikləri yeni coffeeshop (qəhvə mağazası/qəhvəxana) haqqında elektron məktub yazır. Onlar məktuba özlərinin nə sifariş etdikləri, dostunun nə sifariş etdiyi və qəhvələri nə dərəcədə bəyəndikləri (və ya bəyənmədikləri) haqqında detalları daxil edirlər.
Standart 10-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	

10-4.3.1. Tanış və rutin məsələlərlə bağlı məlumatı çatdırmaq üçün fikrini sadə formada və birbaşa ifadə edir.	10-4.2.2.-dəki bir abzasdan ibarət mətn, 10-4.2.3.-dəki qeyd, 10-4.2.4.-dəki mesaj və 10-4.2.5.-dəki elektron məktub kimi yazı tapşırıqlarını yerinə yetirərkən şagirdlər sadə şəkildə birbaşa ifadə edilən cümlələrdən istifadə edərək zəruri məlumatları, bəzən əlavə məlumat və ya çox cüzi dəqiqləşdirmələri yazılarına əlavə edirlər.
10-4.3.2. Çatdırmaq istədiyi əsas fikri başa düşülən şəkildə ifadə edir.	10-4.2.2.-dəki bir abzasdan ibarət mətn, 10-4.2.3.-dəki qeyd, 10-4.2.4.-dəki mesaj və 10-4.2.5.-dəki elektron məktub kimi yazı tapşırıqlarını yerinə yetirərkən şagirdlərin əsas fikri oxucu üçün kifayət qədər aydın olmalıdır.
XI SİNİF	
Məzmun xətti 1. Dinləmə	
Standart 11-1.1. Sözləri, söz birləşmələrini, nəqli və sual cümlələrini anlayır.	
11-1.1.1. Qısa hekayələr də daxil olmaqla, tanış mövzularda aydın səsləndirilən nitqdə əsas məqamları anlayır.	Şagirdlər Tbilisiyə 4 günlük səfəri təsvir edən monoloqu dinləyirlər. Onlar hekayənin əsas məqamlarını əks etdirən icmalı tamamlayırlar (Tbilisiyə qatarla səyahət etdilər, ertəsi gün Tbilisini gəzdilər, üçüncü gün Qori və Borjomiyə səyahət etdilər, sonuncu gün Bakıya qayıtdılar). Sonra şagirdlər cavabları tərəf müqabili ilə nəzərdən keçirirlər.
Standart 11-1.2. Təlimat, istiqamət, elan və sinifdaxili müraciətləri dinləyib anlayır.	
11-1.2.1. Kənar səslərin minimal müdaxiləsi olan standart nitqdə aydın çatdırılan təlimatları və ətraflı göstərişləri anlayaraq qeyd aparır.	Şagirdlərdə bir məhəllənin üzərində bir neçə mağaza, restoran, mehmanxana və s. qeyd edilən xəritəsi var. Onlar bir neçə söhbətə qulaq asırlar. Bu söhbətlərdə otel işçisi xəritədən istifadə edərək insanlara bəzi yerlərin istiqamətini göstərir. Halbuki, xəritə tətbiqində bu yerlər əks olunmayıb. Onlar növbəti söhbətə qulaq asmazdan əvvəl xəritədə qeyd olunmayan yerləri işarələyirlər və cavabları tərəf müqabili ilə müqayisə edirlər.
11-1.2.2. Kənar səslərin minimal müdaxiləsi olan standart nitqdə aydın çatdırılan ictimai yerlərdə və nəqliyyatda olan elanları anlayaraq qeyd aparır.	Şagirdlər qatar stansiyasında bir neçə elana qulaq asırlar. Bu elanlar orta sürətlə səsləndirilir və azacıq kənar səslə müşayiət olunur. Hər elandan sonra bir tərəf müqabili danışır və nə edəcəklərinə qərar verirlər. **Nümunə:** Təlimatlar: *Siz Platforma 2-dəsiniz. Saat 9:35-dir və Siz 09:45-də Qoriyə hərəkət edən qatarı gözləyirsiniz .* Elan: *Sərnişinlərin nəzərinə. Qoriyə gedən 9:45 qatarı saat 9:50-də Platforma 3-ə çatacaq.* Tərəf müqabili ilə müzakirə: *Ş1: Biz 10 dəqiqə yox, 15 dəqiqə gözləməliyik. Ş2: Bəli, amma biz də indi Platforma 3-ə getməliyik.*
Standart 11-1.3. Canlı və ya lentə yazılmış materialları dinləyib anlayır.	

11-1.3.1. Aydın və asta sürətli nitqdə tanış mövzular üzrə asan başa düşülən söhbətlərin və xəbər bülletenlərinin əsas məqamlarını anlayır.	Şagirdlər Azərbaycanın müxtəlif yerlərində baş verən hadisələr haqqında qısa televiziya xəbərləri dinləyirlər. Onlar hər hekayədən əsas 2-3 məqamı yazır və 3-4 şagirddən ibarət qruplarda cavablarını müqayisə edirlər. **Nümunə:** Şəkidə çoxlu qar haqqında hekayə (bu həftə sonu 45 sm qar yağacaq, bir çox yollar bağlıdır, xizək kurortlarının sahibləri çox sevinir); Port Baku Mall-da Koreya yemək və mədəniyyət festivalı haqqında hekayə (2 həftə davam edəcək, musiqili tamaşalar var, ziyarətçilər Koreya yeməklərini ala bilərlər).
11-1.3.2. Hekayələr və digər rəvayətlərdəki əsas məqamları və mühüm detalları aydın və asta nitqdə anlayır.	Hekayə və ya hekayədəki mühüm detallar çox vaxt konkret olacaq, lakin bəzən insanların hissləri, münasibətləri, inancları və s. kimi mücərrəd ola bilər. Şagirdlər 11-1.1.1.-dəki dinləmə mətninə yenidən qulaq asır və sonra vacib detallar haqqında suallara cavab verirlər.
11-1.3.3. Aydın və asta nitqdə vizual dəstəklə tanış mövzuda birbaşa nümayiş etdirilən təqdimatların əsas məqamlarını anlayır.	Şagirdlər odunla qızdırılan pizza sobasından necə istifadə etmək barədə video çarxa baxırlar. Onlar vacib mərhələləri qeyd edir, sonra mərhələlərin siyahısını tamamlamaq üçün 3-4 nəfərdən ibarət qruplarda işləyirlər. **Nümunə:** *Odun hazırladıqdan sonra: 1. Odunu yandırın 2. 1 ½ saat gözləyin 3. Yanğını sol tərəfə keçirin. 4. Odun üzərinə daha çox odun qoyun. 5. Sol tərəfin istiləşməsinə icazə verin, sonra atəşi sağ tərəfə keçirin. 6. Temperaturu yoxlayın. 7. Sol tərəfi təmizləyin. 8. Pizzanı qoyun. 9. Pizzanı 90 saniyə bişirin.*
Standart 11-1.4. Dialoq və söhbətləri dinləyib anlayır.	
11-1.4.1. Bəzən müəyyən söz və söz birləşmələrinin təkrarlandığı aydın nitqdə mövzunu müəyyən edərək gündəlik mövzulara aid söhbətin əsas məqamlarını anlayır.	Şagirdlər bir neçə qısa söhbəti dinləyirlər. Onlar hər bir söhbətdə ya valideynlərinin nə işlə məşğul olduqlarını, ya da nənə və babalarının harada yaşadığını və onları sonuncu dəfə nə zaman gördüklərini müzakirə edirlər. Hər bir söhbət üçün şagirdlər valideynlərin peşələrini və ya nənə və babalarının yaşadıqları yeri və onları sonuncu dəfə nə zaman gördüklərini müəyyənləşdirirlər.

11-1.4.2. Bəzən müəyyən söz və söz birləşmələrinin təkrarlandığı aydın nitqdəki geniş müzakirələrdə razılıq və fikir ayrılığını tanıyır.	11-1.4.3.-də verilmiş söhbətdə qardaş və bacı hekayədəki bəzi detallarla razılaşmır, başqa detallar ilə razılaşırlar. İş vərəqində detallar sadalanır; şagirdlər danışanların razı və ya narazı olduqlarını yazmalıdırlar. Daha sonra isə danışanların dediklərini qeyd etməlidirlər (hekayənin hər iki variantı və ya tək razılaşdırılmış variantı) yazmalıdırlar. **Nümunə:** *Ş1: Nənəmin pişiyinin 3 balası var idi. Ş2: Xeyr, 4 pişik balası var idi. Ş1: Xeyr, 3 bala var idi. Əminəm. Ş2: Yox... Ş1: Nə isə, biz də babaya quzuları yedirtməyə kömək etmişik. Məncə 10 və ya 12 quzu var idi. Ş2: Məncə 11 idi. Ş1: Bəli, məncə düz deyirsən. → 1. Pişiklər: Razı deyiləm. 3 və ya 4 pişik. 2. Quzular: Razılaşın. 11 quzu.*
11-1.4.3. Bəzən müəyyən söz və söz birləşmələrinin təkrarlandığı aydın nitqdə mövzunu müəyyən edərək geniş müzakirələrin əsas məqamlarını anlayır.	Şagirdlər bir qardaş və bacının dostları ilə olan söhbətini dinləyirlər. Söhbətdə onlar həftə sonu nənə və babalarının fermasına etdikləri səyahətdən danışırlar. Onlar hekayənin əsas məqamlarını icmalda tamamlayırlar, sonra isə cavablarını tərəf müqabili ilə nəzərdən keçirirlər. **Nümunə:** *Cümə günü onlar maşınla getdilər. Şənbə günü fermada nənə və babasına kömək etdilər. Bazar günü kəndi gəzdilər, sonra evə getdilər.*
Standart 11-1.5. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
11-1.5.1. Tanış olmayan sözlərin mənasını anlamaq üçün onların morfoloji quruluşundan istifadə edir.	Şagirdlərə inkar prefikslərlə A2 və B1 sözlərindən törəmiş 10 tanış olmayan sözün (B1-dən yuxarı) siyahısı verilir. Şagirdlər 10 qısa söhbətə (hər biri 15-30 saniyə olmaqla) qulaq asırlar. Söhbətin hər birində siyahıda verilmiş sözlərdən biri istifadə olunur və şagirdlər hər sözün mənasını kontekstdən anlayırlar. **Nümunə:** *Ş1: Anam peçenye hazırlayırdı, amma unudub sobada çox saxlayıb. Ş2: Yox! Bütün peçenyelər yandı, yoxsa bəziləri yaxşıdı? Ş1: Yaxşı, qaralanları atmalı olduq, amma bir neçəsi yanmadı. Onları hələ də yeyə bilərik.*
11-1.5.2. Mətnlərdə verilən sətiraltı məlumatlar haqqında nəticə çıxarır.	11-1.1.1. və 11-1.4.1.-dəki mətnlər ən azı bir nəzərdə tutulan, lakin qeyd olunmayan məlumatdan ibarətdir. Şagirdlər bu məlumatdan istifadə edərək nəticə çıxarmalıdırlar. **Nümunə:** Mətn: *Qoridəki muzeyi ziyarət etdikdən sonra küçənin qarşı tərəfindəki supermarketdə dayandıq və Borjomiyə getmək üçün qəlyanaltılar aldıq. → 1. Muzeydən sonra Bob A. ac B. kədərli C. yuxulu D. susuzluq hiss etdi.*

11-1.5.3. Hekayələrdə və söhbətlərdə daha sonra nə baş verəcəyini proqnozlaşdırır.	1.4.1.-dəki hər söhbətin sonunda gələcəkdə nə baş verəcəyi ilə bağlı ipucu var. Şagirdlər bundan sonra nə olacağını təxmin etmək üçün ipuclarından istifadə etməlidirlər. **Nümunə:** Söhbət: *Bəli, geri qayıtmaq və yenidən ziyarət etmək üçün səbirsizlənirəm. Yeganə problem odur ki, valideynlərimin növbəti aya qədər məni yenidən aparmağa vaxtı yoxdur. → 1. Aliyə nə vaxt qayıdıb yenidən baba və nənəsinə baş çəkəcək? → gələn ay*
11-1.5.4. Yazılı və ya şifahi başlıqlardan istifadə edərək bəsit nəticə çıxararaq proqnoz verir.	11-1.3.1.-ə bax. Xəbərlər proqramında hər bir xəbər təqdim olunmazdan əvvəl altyazı (ekranın aşağı hissəsində mətn) və ya şəkil və ona aid mətn verilir. Xəbərin mövzusunu proqnozlaşdırmaq üçün hər dəfə video dayandırılır. Daha sonra şagirdlər xəbəri dinləyir və verdikləri proqnozu dəqiqləşdirirlər.
11-1.5.5. Mətnin mənasını anlamaq üçün ümumişlək bağlayıcılardan (həm mənasına, həm də zaman ardıcıllığına görə), ritorik suallardan və ya söhbətin mövzusundan istifadə edir.	Şagirdlər monoloq, xidməti görüş və şəxsi söhbətlər də daxil olmaqla bir neçə orta həcmli (hər biri 45-90 saniyə) mətni dinləyirlər. Söhbət daxilindəki ardıcıllıq pozulsa da; şagirdlər mətni dinləməzdən əvvəl bağlayıcılardan (və məzmundan) istifadə edərək mətnin düzgün modelini qururlar. Onlar ardıcıllığı pozulmuş cümlələri düzgün olaraq sıralayırlar. **Nümunə:** *3. Ondan soruşa bildiyim üçün çox şadam. Onun məsləhəti işə yaradı. 2. Mən əmimə zəng etdim və o, taksini necə icərəyə götürməyi izah etdi. 1. Dostlarım və mən bütün günü bizi harasa aparacaq sürücünü necə tapacağımızı bilmirdik.*
Məzmun xətti 2. Danışma	
Standart 11-2.1. Sait və samitləri düzgün tələffüz edir.	
11-2.1.1. Tanış sözlərdə ana dilində olmayan səslərin hamısını əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə işləyərək "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirirlər. Onların hər ikisi otel işçiləridir və hansı qonaqların hansı otaqlara təyin olunduğunu təsdiqləməyə çalışırlar və hər birinin əlində natamam siyahı var. Mümkün olan yerdə, qonaqların adlarında və otaq nömrələrində hədəf səslər istifadə edilir.
11-2.1.2. Tanış sözlərdə ana dilində olmayan səs birləşmələrinin hamısını əsasən uyğunlaşdıraraq tələffüz edir.	Şagirdlər cütlərlə işləyərək "boşluqları doldurma tapşırığı" yerinə yetirirlər. Onlar hədəf səslər ilə bitən sözlərə fokuslanırlar. Şagirdlərdən biri qədim əşyalar mağazasında işləyir, digəri isə kiməsə qeyri-adi hədiyyə axtaran müştəridir. İşçi heç vaxt müştərinin tam olaraq nə istədiyini tapa bilmir, əksinə həmişə oxşar məhsul təklif edir.
Standart 11-2.2. Vurğu və intonasiyadan düzgün istifadə edir.	

11-2.2.1. Tanış sözlərin vurğusunu rəvanlıqla düzgün qoyur.	Şagirdlər cütlərlə rollu oyun oynayırlar. Onlar hava limanında və ya qatar stansiyasındadırlar. Cütlərdən biri səyahətçi, digəri isə hava yolu və ya dəmiryol işçisidir.
11-2.2.2. Tanış frazeoloji birləşmələrin və ifadələrin vurğusunu rəvanlıqla düzgün qoyur.	Bax: 11-2.2.1.
11-2.2.3. Müxtəlif növ intonasiya və cümlə vurğusu nümunələrini rəvanlıqla düzgün tələffüz edir.	Ev tapşırığı olaraq, şagirdlər başqa ölkədə bir həftəlik ziyarət etmək istədikləri yeri tapmaq üçün internetdən istifadə edirlər. Onlar 3-4 şagirddən ibarət qruplara bölünürlər. Hər bir şagird öz tərəfdaşına 2 sual verir. Bu suallardan biri ümumi sual, digəri isə xüsusi sual olmalıdır.
Standart 11-2.3. Monoloji nitqdən istifadə edir.	
11-2.3.1. Əsas məqamların xətti ardıcıllığı kimi təqdim olunan məlumatı uyğun səlisliklə paylaşır.	Şagirdlər rollu oyun oynayırlar. Onlardan biri xarici qonaq, digəri isə mobil telefon satıcısıdır. Xarici qonaq Azərbaycan üçün SİM kart almalıdır. Xarici qonaqda olan məlumatlara Azərbaycanda qalma müddəti, mesaj və zənglərin miqdarı daxildir. Satıcıda 3 fərqli paketin qiyməti və xüsusiyyətləri olan vərəq var (10 günlük, 21 günlük, 30 günlük; müxtəlif məlumatlar; limitsiz mesaj və zənglər yaxud limitlər). Hər bir şagirddə fərqli mobil paketi mövcuddur.
11-2.3.2. Az hazırlıqla təqdimatlar edir.	Bax: 11-2.3.1.. Satıcı rolunda olan şagird bu paketləri nəzərdən keçirməli və daha sonra onların fərgini izah etməlidir.
Standart 11-2.4. Məlumat mübadiləsi apararaq müsahibədə iştirak edir.	
11-2.4.3. Hazırlaşmadan tanış mövzular haqqında danışaraq məlumat mübadiləsi aparır.	Şagirdlər cütlərlə işləyərək tərəf müqabillərinə öz doğma şəhərlərini axırıncı dəfə nə vaxt tərk etdiklərini, hara getdiklərini, necə səyahət etdiklərini və nə qədər məsafə qət etdiklərini danışırlar. Söhbət zamanı onlar qeydlər aparırlar, sonra tərəf müqabillərini dəyişirlər və ilk tərəf müqabillərinin dediklərini yeni tərəf müqabillərinə söyləyirlər.
Məzmun xətti 3. Oxu	
Standart 11-3.1. İnformativ mətnləri oxuyub anlayır.	

11-3.1.1. Tanış mövzulara dair asan başa düşülən informativ mətnlərdə bütün detalları tapır.	Bu alt standart çox detalları əks etdirən orijinal mətnlərə aiddir. Şagirdlər layihə üzərində işləmək üçün iki həftə müddətində Azərbaycan şirkətinə səfər edəcək əcnəbi mühəndisə Bakıdakı ofislərdən birinin məktubunu oxuyurlar. Elektron məktub iki həftəlik səfər üçün hansı mobil telefon şirkətindən SİM kart almağı və hansı paketi seçməyi tövsiyə edən bir abzasdan ibarət mətndir. Şagirdlər paketin müddətini, məlumat limitini, zənglərin miqdarını və mesajlarının sayını vurğulayırlar.
11-3.1.2. Tanış mövzulara dair asan başa düşülən informativ mətnlərdə bütün detalları anlayır.	Bax: 11-3.1.1.. Şagirdlər mətnə aid suallara cavab verirlər.
11-3.1.3. Tanış mövzulara dair asan başa düşülən informativ mətnlərdə əsas ideyanı və vacib fikirləri anlayır.	Bax: 11-3.1.1.. Şagirdlər mətnin əsas ideyasına dair suallara cavab verirlər (SİM kart tövsiyəsi, hava limanında qarşılama, otel rezervasiyası).
11-3.1.4. Asan başa düşülən informativ mətnlərin tələb olunan mövzuya uyğunluğunu müəyyən edir.	Bu altstandart “oriyentasiya üçün oxuma” ilə bağlıdır. Məlumat axtararkən şagird mətnin mövzuya uyğun olub-olmadığını müəyyən edə bilər. Bu, akademik oxuya hazırlıq mərhələsidir. Şagirdlər internet səhifələrində şəhərin turistik yerləri haqqında 2 səhifəlik məlumatla tanış olurlar. İnternet səhifələrindən əldə etdikləri məlumatların bəziləri uyğun deyil (məsələn, otellər), bəziləri isə biri digərindən köçürülüb. Şagirdlər hansı məlumatın uyğun olub-olmadığını və hansının təkrar olduğuna qərar verməlidirlər. Sonra cavablarını cütlərlə işləyərək nəzərdən keçirirlər.
Standart 11-3.2. Bədii mətnləri oxuyub anlayır.	
11-3.2.1. Gündəlik həyatda tez-tez işlədilən dil vahidlərindən ibarət bədii mətnlərdə olan detalları tapır.	Bu altstandart çox detalları əks etdirən mətnlərə aiddir. Şagirdlər bir nəfərin Moskvaya tətil səfəri haqqında hekayə oxuyurlar. Onlara mətndə tapmaq və altından xətt çəkmək üçün detalların siyahısı verilir. Tapşırığı bitirdikdən sonra onlar bir-biri ilə cavablarını müqayisə edirlər.
11-3.2.2. Gündəlik həyatda tez-tez işlədilən dil vahidlərindən ibarət bədii mətnlərdə detalları anlayır.	Bax: 11-3.2.1.. Şagirdlər detalları tapdıqdan sonra suallara cavab verirlər.
11-3.2.3. Gündəlik həyatda tez-tez işlədilən dil vahidlərindən ibarət bədii mətnlərdə əsas ideyanı və vacib fikirləri anlayır.	Bax: 11-3.2.1.. Şagirdlər mətndəki əsas ideya və ya vacib fikirlərlə bağlı suallara cavab verirlər.

Standart 11-3.3. Nəticə çıxararaq proqnozlaşdırır.	
11-3.3.1. Tanış olmayan sözlərin mənasını anlamaq üçün onların morfoloji quruluşundan istifadə edir.	Moskvaya səyahət haqqında hekayədə (bax: 11-3.2.1) şagirdlərə tanış olmayan və ya başqa sözlərdən törənən bir neçə söz var; (bu sözlər B1 və ya daha aşağı səviyyədə və ya tanış "beynəlxalq" sözlərdir). Əsas sözün tanış olmaması ehtimalı olduqda lüğətə əlavə olunur. Şagirdlər törəmə sözlərin mənalarını anlamaq üçün morfoloji ipuclardan istifadə edirlər. **Nümunə:** *razı deyiləm (B1) → fikir ayrılığım (B2); elan etmək (B1) → elan (siyahıdan kənar); əlavə etmək (hesablama) (B1) → qoşma (B2); həvəsləndirmək (B1) → həvəsləndirmə (B2)*
11-3.3.4. Sərlövhə, başlıq və ya yarımbaşlıqlardan istifadə edərək mətnin məzmunu haqqında bəsit nəticə çıxararaq proqnoz verir.	11-3.2.1.-dəki hekayəni oxumazdan əvvəl şagirdlər başlıq və bölmə yarımbaşlıqlarına baxır və onlardan istifadə edərək məqalənin məzmununun nədən ibarət olduğunu anlamağa çalışırlar. Bu, şagirdlərə hekayəni proqnozlaşdırmaq və bir sıra suallara cavab vermək üçün kömək edir.
11-3.3.5. Hekayələrdə daha sonra nə baş verəcəyini proqnozlaşdırır.	11-3.2.1.-dəki hekayə bir neçə hissəyə bölünür və hər bir hissənin öz yarımbaşlıqları var. Hər bir hissənin sonunda şagirdlər oxumağı dayandırmalı və növbəti hissədə nə baş verəcəyi ilə bağlı proqnoz verməlidirlər. Daha sonra şagirdlər öz proqnozlarını tərəf müqabilləri ilə müzakirə etməlidirlər.
11-3.3.6. Mətnin mənasını başa düşmək üçün ümumişlək bağlayıcılardan (həm mənasına, həm də zaman ardıcıllığına görə) istifadə edir.	Şagirdlərə Moskvaya səyahət haqqında hekayənin xülasəsi verilir (bax: 11-3.2.1.). Hekayədə 6-8 cümlənin ardıcıllığı səhv verilmişdir. Həmçinin, şagirdlərə həmin cümlələrə uyğun olan, lakin ardıcıllığı pozulmuş bağlayıcıların da siyahısı təqdim edilir. Şagirdlər cütlərlə işləyərək cümlələri hansı ardıcıllıqla yerləşdirməli, hansı bağlayıcılardan istifadə etməli olduqlarına orijinal mətnə baxmadan qərar verirlər. Nəticədə məntiqi cəhətdən əlaqəli bir abzasdan ibarət mətn yaranır.
Məzmun xətti 4. Yazı	
Standart 11-4.1. Bağlayıcılardan istifadə edərək rabitəli mətn yazır.	

11-4.1.1. Əsas məqamları sadalamaq üçün bəlli sayda bağlayıcılardan və birləşdirici vasitələrdən istifadə edərək, bir neçə qısa, sadə elementləri bir-biri ilə əlaqələndirir.	Bu “elementlər” adətən bir neçə əlaqəli cümlə və ya bütöv bir abzasa aiddir. Bağlayıcılardan başqa birləşdirici vasitələrə sözlərin təkrarı, bir az təkrarlama və paralel struktur daxildir. Şagirdlər getdikləri və ya təsəvvür etdikləri səyahət haqqında çox qısa hekayə (1-2 qısa abzasdan ibarət mətn) yazırlar. Onlar tərəf müqabilləri ilə iş vərəqlərini dəyişərək ifadələr və cümlələr arasında bağlayıcılardan daha yaxşı istifadə üçün təkliflər verir, daha sonra ehtiyac olduqda iş vərəqlərindəki yazını redaktə edirlər.
Standart 11-4.2. Söz, söz birləşmələri və cümlələrdən istifadə edərək müxtəlif həcmli mətnlər yazır.	
11-4.2.1. Məhdud sayda birləşdirici vasitələrdən istifadə edərək bir sıra uzun cümlələr yazır.	Bax: 11-4.1.1. Bağlayıcılardan başqa, mətni bir-birinə bağlayan vasitələrə sözlərin və ifadələrin təkrar olunması və cümlələrin paralel quruluşda qurulması da daxildir.
11-4.2.2. Çox qısa esse və ya məruzələr yazır.	Müxtəlif mobil telefon paketləri haqqında 11-2.3.1.-dəki məlumatdan istifadə edərək, şagirdlər üç paket haqqında məlumatı ümumiləşdirən qısa esselər yazırlar.
11-4.2.3. Sadə məlumatların aktuallığını çatdıran qeydlər yazır.	Şagirdlər xəyali iş həmkarına qısa bir qeyd yazır. Qeyddə onlara müəyyən vaxtda əcnəbi qonağı qarşılamaq üçün hava limanına getmələri, sonra isə onu taksi ilə konkret otelə aparmaları deyilir. Şagirdlər özləri uyğun olan bir yerli otel seçə bilərlər.
11-4.2.4. Mühüm əhəmiyyət kəsb edən sadə məlumatları mətn mesajları ilə çatdırır və söhbəti davam etdirir.	Bir boş vərəqdən istifadə edərək, hər bir şagird cütlüyü növbə ilə bir-birinə mesaj yazırlar (imitasiya). Mətndə verilən təqlid söhbəti vaxt təyin etməklə bağlıdır.
11-4.2.5. Ərizə formaları və ya şəxsi məktublar daxil olmaqla, sadə elektron və ya faktiki xarakterli məktublar yazır.	Şagirdlər 11-3.1.1.-də göstərilən nümunəyə uyğun olaraq elektron məktub yazırlar. Elektron məktub layihə üzərində işləmək üçün iki həftə ərzində Azərbaycan şirkətinə baş çəkəcək xarici mühəndisə və ya digər peşəkara (şagirdlər istədikləri kimi ixtisasları dəyişə bilərlər) göndərilir. 11-2.3.1.-dəki mobil telefon paketi məlumatından istifadə edərək, elektron məktub iki həftəlik səfər üçün hansı mobil telefon şirkətindən SİM kart almağı və hansı paketi satın almağı tövsiyə edən bir abzasdan ibarət mətni ehtiva edir. Əlavə olaraq, məktubda şəxsin hansı oteldə qalacağını bildirən bir abzasdan ibarət mətn var. Şagirdlər özləri uyğun olan yerli otel seçirlər.
Standart 11-4.3. Əsas məlumatı, fikirləri yazılı formada çatdırır.	

11-4.3.1. Aktual hesab etdiyi sadə, asan başa düşülən məlumatları çatdırır, ən vacib hesab etdiyi mərhələni vurğulamağı bacarır.	Bax: 11-4.1.1., 11-4.2.2., 11-4.2.3., 11-4.2.4., 11-4.2.5.. Şagird artıq ona tanış olan və rutin mövzular haqqında yazmağa müvəffəq olub. O, indi söhbətə dərhal aid olan digər məsələlər haqqında təməl səviyyədə yazılı ünsiyyət qurmağa başlaya bilər.
11-4.3.2. Çatdırmaq istədiyi əsas fikri başa düşülən şəkildə yazılı formada ifadə edir.	Bax: 11-4.1.1., 11-4.2.2., 11-4.2.3., 11-4.2.4., 11-4.2.5..

Xarici dil tədrisinin xarakterinə uyğun təlim strategiyaları

Xarici dil dərslərinin səmərəli təşkilində önəmli məqamlardan biri hər bir məzmun standartını reallaşdırarkən ona uyğun təlim metodlarının seçilməsidir. Buna misal olaraq aşağıda TFT (Təqdimat – Fəaliyyət – Tətbiq) modeli üzrə dil təcrübəsinin növləri izah edilmişdir.

Nəzarətedici fəaliyyət (TFT-də "F" ilə ifadə olunan) və yönləndirici, kommunikativ fəaliyyətlər (hər ikisi birlikdə TFT-də üçüncü hərf "T" ilə ifadə olunan) şifahi və yazılı ola bilər.

TFT-də təcrübə mərhələsini ehtiva edən nəzarətedici fəaliyyətə aşağıdakılar daxildir:

• **Əzbərdən söyləmə** (dialoq, şeir və s.)**.** Siniflə birgə və ya fərdi yerinə yetirilə bilər.

• **Ucadan oxu.** Siniflə birgə və ya fərdi oxu (buraya dialoqlar da daxildir).

• **Sual-cavab mübadiləsi.** Nümayişetdirici sual – müəllim bu növ sualın cavabını özü bilir, lakin şagirdin nə qədər düzgün cavab verdiyini və eyni zamanda sualı düzgün başa düşüb-düşmədiyini yoxlayır. Məsələn, müəllim soruşa bilər: "Mənim çəkmələrim nə rəngdədir?"

• **Tapşırıqlar.** Şagirdlər dil qaydaları və ya tələffüz ilə bağlı məqamları təkrar edirlər. Bu mexaniki fəaliyyətdə şagirdlər müxtəlif sözlərdən istifadə edir və tədricən cümlə qurmağa başlayırlar. Bu fəaliyyət sürətin əldə edilməsi üçün faydalı ola bilər, lakin ondan sui-istifadə şagirdlərin öyrənməsini ləngidə bilər.

• **Tərcümə üzrə tapşırıqlar.** Tərcümə üzrə tapşırıqlar dil qaydaları, tələffüz və söz bazası üçün faydalı ola bilər, lakin real həyatla bağlı mətnlərin tərcüməsi daha çox faydalıdır.

• **İmla**. İmla şifahi təqdim edilən (müəllim tərəfindən və ya səsyazma qurğusu vasitəsilə) mətni dinləyib yazmaqdır. İmla dinləmə və yazma, həmçinin söz bazası və dil qaydaları tələb edir. O, faydalı ola bilər, lakin hər dərsdə tətbiq etməyə, dərslərin böyük hissəsini ona həsr etməyə ehtiyac yoxdur.

• **Üzündənköçürmə.** Şagirdlər vizual təqdim edilən mətni köçürürlər. Bu, müəyyən səviyyədə düzgün oxu və yazı üçün faydalı ola bilər, lakin heç bir şəkildə nitqin və dinləmə bacarığının inkişafına təsir etmir.

Tətbiq mərhələsinə müəllimin yönləndirməsi ilə baş tutan bütün kommunikativ fəaliyyətlər daxildir.

Yönləndirici fəaliyyət aşağıda verilənləri əhatə edir:

• **Zəncirvari hekayə**. Hər bir şagird bir cümlə söyləməklə bütün sinif bir hekayəni davam etdirir.

• **Davametdirici (referent) sual və cavablandırma.** Referent sual – müəllimin öncədən cavabını bilmədiyi sualdır. Məsələn, müəllim şagirddən soruşur: "Bazar günü nə etmisən?"

• **Məlumatın dəyişdirilməsi.** Şagirdlər məlumatı bir formadan digərinə keçirirər. Məsələn, onlar məlumatı dinləyib onun əsasında diaqramı doldura bilərlər.

• **İnformasiya mübadiləsi**. İkitərəfli əlaqə tələb edən fəaliyyət növüdür. Bir və ya iki (adətən, iki) şagird və ya qrup müəyyən məqsədlə informasiyanı paylaşa bilərlər. Hər bir şəxsdə tapşırığı həll etmək üçün müəyyən məlumat çatışmır və o, bu məlumatı digərlərindən soruşur. Bu, rollu oyuna bənzəyir, lakin məqsədyönlü olduğu üçün şagirdlərə daha az seçim imkanı verir.

• **Rollu oyunun və ya dialoqun yazılması və icra olunması.** Şagirdlər dialoqu səsli oxuyub və ya şifahi yadda saxlayıb onu ifadə edə bilərlər, amma bu, kommunikativ fəaliyyət deyildir. Bu tip praktik fəaliyyəti həddindən artıq istifadə etmək olmaz, çünki bu fəaliyyəti

bitirdikdən sonra şagirdlər real həyatda (spontan və ssenarisi yazılmamış) düşdükləri situasiyada dialoq qurmaqda hələ də çətinlik çəkəcəklər. Bəzən şagirdlər özləri də rollu oyunlar qurub yaza bilərlər. Bu mümkündür və qəbuledilən dir. Lakin unutmaq olmaz ki, bu növ tapşırıqların qurulmasına (yazılmasına) dərsdə uzun vaxt sərf etmək olmaz. Rollu oyunların keçirilməsinin əsas məqsədi kommunikativ fəaliyyəti artırmaqdır. Çünki şagirdlər rollu oyunları məşq etmədən, müstəqil olaraq tapşırıqları yerinə yetirə bilməyəcəklər.

Sonra tətbiq mərhələsində aşağıdakı nümunələri ehtiva edən kommunikativ fəaliyyət başlayır:

Rollu oyunlar. Şagirdlərə tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəyyən bir rol verilir. Bu zaman şagirdlər nisbətən sərbəst olurlar, məşq etmirlər, eləcə də deyəcəkləri sözləri yazmadan təklif olunan rolu oynayırlar. Onlara verilən rol üçün nə deyəcəklərini planlaşdırmaq üçün müəyyən vaxt verilə bilər. Lakin bu vaxt şagirdlərə məşq etmək üçün nəzərdə tutulmayıb. Rollu oyunlar çox vaxt kommunikativ fəaliyyətin prototipi hesab olunur.

• **Dram.** Pyesdə, əsərdə, hekayədə və s. rolun oynanılması. Bu fəaliyyət yaddaşa əsaslansa da kommunikativ fəaliyyət hesab edilir, çünki şagirdlər burada daha çox danışırlar.

• **Tərtibetmə.** İdeyaların, hadisələrin yazılmasını, layihənin nəticələrinin təsvirini ehtiva edir. Buraya bir abzasdan ibarət mətn, esse, açıqca, elektron məktub və ya məktubların yazılması daxildir.

• **Problem həlletmə üzrə fəaliyyət.** Bu fəaliyyət şagirdlərə spesifik problemi həll etmək üçün məhdud imkanlar təqdim edir. Bu, şagirdlərdən qrup işində əməkdaşlıq etməyi tələb edir. Məsələn, şagirdlər səyahət edərkən xilasedici qayığa və ya məskunlaşmamış adaya hansı əşyaları götürməyi qərar verməlidirlər.

• **Simulyasiya modelləşdirməsi.** Bu növ fəaliyyət, adətən, daha yuxarı siniflər üçün nəzərdə tutulur və həftələrlə, hətta aylarla davam edə bilir. Bu tapşırıqlar şagirdlərdən real addımlar və təcrübələri modelləşdirməyə əsaslanan fəaliyyətlər üzrə birgə iş tələb edir. Klassik nümunə: şagidlərə xəyali pullar verilir, onlar real bazar məlumatlarını gündəlik olaraq izləyərək aksiyaya qoyulan investisiyaları planlaşdırmalı və idarə etməlidirlər. Şagirdlər tədqiqatı və planlaşdırmanı hədəf dildən istifadə edərək yerinə yetirirlər, həmçinin mütəmadi təqdimatlar edirlər və ya öz inkişaflarını əks etdirən hesabatlar yazırlar. Digər nümunələr bağın planlaşdırılmasını, körpünün layihələndirilməsini və ya cəmiyyətin maarifləndirilməsi (məsələn, siqaret əleyhinə mübarizə və ya təhlükəsiz mühitlə bağlı) kampaniyasının planlaşdırılmasını ehtiva edə bilər.

• **Müsahibə.** Şagirdə, vəziyyətdən asılı olaraq, başqa bir neçə şagirddən və ya dil daşıyıcılarından məlumat almaq təklif olunur.

• **Müzakirə.** Bu, mövzunun müzakirə olunduğu debat və ya qrup müzakirəsinin digər forması ola bilər. Müəllim müəyyən tərəfləri və ya mövqeləri (məsələn, geni modifikasiya olunmuş qidaların istifadəsinin lehinə və ya əleyhinə, siqaretin qadağasının lehinə və ya əleyhinə, yeniyetmələrin kofe içmələrinin lehinə və ya əleyhinə) müəyyən edə bilər və ya şagirdlərə debatda öz tərəflərini seçməyə icazə verə bilər.

• **Təqdimat və ya şifahi hesabat**. İdeya, hadisə, layihənin nəticəsinin şifahi təqdimatı və s. Dil tədrisinin geniş yayılmış problemlərindən biri budur ki, şagirdlər, adətən, öz yaşıdlarının təqdimatını dinləmirlər. Bu problemi həll etmək üçün müəllim təqdimatdan sinfin qalan hissəsi üçün dinləmə vasitəsi kimi istifadə edə bilər. Bunun üçün müəllimlər şagirdlərə təqdimat zamanı tapşırıq verməlidirlər ki, onların diqqəti cəmlənsin, fikirləri dağılmasın.

- Hər bir şagirddən təqdimat üzrə iki sual yazmaq istənilir. Onlardan bəziləri dərs müddətində verilə bilər; müəllim digərlərini toplayıb onları nəticə kimi, yaxud təqdimatın təşkilinin düzgünlüyü və uyğunluğuna görə dəyərləndirə bilər.
- Müəllimlər hər bir təqdimat üzrə suallar hazırlaya bilərlər. Əgər bütün təqdimatlar eyni formatda olarsa, həmin suallar bütün təqdimatlar üçün istifadəli olar. Cavabların qiymətləndirilməsi, adətən, düzgün məzmuna görə aparılmalıdır.

Çox vaxt doğru anlaşılmayan vacib məqamlardan biri budur ki, TFT çərçivəsində müəllimlər yalnız bir praktik fəaliyyət və bir tətbiqi fəaliyyət planlaşdırmalıdırlar. Lakin tam əksinə olaraq, müəllimlər şagirdlərin öyrəndiklərinin hamısını istifadə edə bilmək imkanı qazanmaları üçün lazım olan sayda fəaliyyəti əhatə etməlidirlər. Belə çıxır ki, şagirdlərə bir və ya bir neçə yönləndirici və həmçinin kommunikativ fəaliyyət lazımdır. Müəllimlər "onlara neçə tip praktik fəaliyyət – neçə nəzarətedici, neçə yönləndirici və neçə kommunikativ fəaliyyət lazımdır" suallarını cavablandırmaq üçün öncə bir sıra digər suallara cavab tapmalıdırlar:

• Şagird dərsin növbəti mərhələsinə hazır olmaq üçün neçə bu tip praktik tapşırıq həll etməlidir? (məsələn, neçə nəzarətedici praktik fəaliyyət lazımdır ki, müəllimin rəhbərliyi altında təcrübəyə hazır olsun?)

• Neçə kommunikativ fəaliyyət tələb olunur ki, şagirdlər tədris materialını (bacarıqlarını) sinif xaricində tətbiq edə bilsinlər?

• Şagirdlər tamamilə yeni biliklər öyrənəcəklərmi, yoxsa təkrardır? Əgər təkrardırsa, onu nə zaman öyrəniblər – dünən, yoxsa keçən il?

• Əgər eyni tip tapşırıq veriləcəksə (nəzarətedici, yönləndirici və ya kommunikativ fəaliyyət), şagirdlər üçün bu nə qədər darıxdırıcı olacaq?

Fəaliyyətlərlə bağlı sonuncu, açar məqam odur ki, onlar təlim məqsədinə uyğun olmalıdırlar. Məsələn, əgər şagirdlər gələcək zamanı öyrənməlidirlərsə, praktik fəaliyyət də onunla bağlı olmalıdır, keçmiş zamanla deyil. Əgər onlar geyimə aid lüğət tərkibini öyrənirlərsə, praktik fəaliyyət yeməyə, nəqliyyata və ya havaya yönəlməməlidir. Bu yanaşma aydın olmalıdır və təkrara ehtiyac duyulmamalıdır. Əslində, bu yanaşma kommunikativ fəaliyyəti planlaşdırmağı öyrənən müəllimlər üçün tez-tez qarşıya çıxan bir problemdir.

Bu bölmədə praktik tövsiyələr vermək məqsədilə hər bir standarta və onun altstandartlarına uyğun olan fəaliyyət növləri izah olunur.

Dinləmə mərhələsində (dərsin dinləməyə həsr olunmuş bir hissəsində) aşağıdakı fəaliyyət ardıcıllığı izlənilir:

1. Dinləmə fəaliyyətindən öncəki tapşırıqlar. Bu tapşırıqlar şagirdlərin dərsə cəlb edilməsi, öyrənmədən öncə lüğət bazası və (daha yüksək mənimsəmə səviyyəsində) dinləyərək anlamanın strategiyalarının öyrədilməsi (məsələn, nitqin məğzini anlamaq və ya nəticə çıxarmaq) fəaliyyətlərini ehtiva edir.

2. Dinləmə prosesində tapşırıqlar. Nitqin dinlənilməsi zamanı şagirdlərə hər hansı bir tapşırığı icra etmək təklif olunur: məsələn, müəyyən bir informasiyanı dinləmək, qeydlər etmək və ya iş vərəqindəki boşluqları doldurmaq.

3. Dinləmə prosesindən sonrakı tapşırıqlar. Dinləmə prosesindən sonra şagirdlərə, adətən, nitqin məzmunu ilə bağlı tapşırıqlar verilir:

- Anlamanı yoxlamaq üçün sualları cavablandırmaq;
- Nitqi xülasələşdirmək və ya məzmununu müzakirə etmək;
- Nitqin stenoqramı təqdim edilərsə, nitqlə bağlı məqamlar əsasında qrammatika, söz tərkibi və ya tələffüzyönümlü tapşırıqları həll etmək;

- Nəhayət, daha yüksək mənimsəmə səviyyəsi üzrə dinləmə fəaliyyətindən sonra şagirdlər ilkin dinləmə mərhələsində öyrəndikləri müəyyən strategiyaları təlim prosesində necə səmərəli istifadə etmələrini müzakirə edə bilərlər.

Danışma (şifahi nitq dərsləri) TFT formatına uyğun aşağıdakı kimi təşkil olunur:

1. **Təqdimat:** Müəllim şagirdlərə dərs materialını təqdim edir. Bu, danışığa istiqamətləndirən tədris materialı ola bilər. Məsələn:
   - İctimai mühitdə danışıq qaydaları;
   - Söhbətin əvvəlində danışıq proseduru və ya strategiyaları, yaxud söhbətin kəsilməsi və ya davam etdirilməsi;

Həmçinin dil qaydaları, tələffüz və ya lüğət bazası ilə bağlı tapşırıqlar da vermək olar.

Təqdimat deduktiv (şagirdlərin tətbiqindən öncə müəllimin qayda və ya strategiyaları izah etməsi, sonra nümunə gətirməsi ilə) və ya induktiv (müəllimin nümunələr gətirməsi və ya modelləşdirməsi ilə tədris olunan mövzunun məğzi ilə bağlı qənaətlərin çıxarılması, sonra isə onların anladıqlarını təsdiq edən təfərrüatlı izahlar verməklə) ola bilər.

2. **Fəaliyyət**: Nəzarətedici fəaliyyət müəllim tərəfindən həyata keçirilir. Adətən, yalnız bir düzgün cavab və ya bir cavablandırma üsulu olur. Bu səbəbdən, danışma üçün fərqli tapşırıq növlərindən istifadə etmək lazımdır.

3. **Tətbiq**: Yönləndirici və kommunikativ fəaliyyət oxşardırlar; yönləndirici fəaliyyət daha çox strukturlaşdırılmış olur, eyni zamanda kommunikativ praktika kimi də daha çox açıqdır, ssenari üzrə aparılmır və real həyatdakı dili təqlid edir.

Danışıqda diqqət tələffüzə yönəldilərsə (sait, samit, vurğu, intonasiya və s.), TFT ardıcıllığını qismən uyğunlaşdırmaq lazımdır. Təqdimat mərhələsindən sonra şifahi nitqi anlamaq üçün bir neçə tapşırıq verilir. Bu tapşırıqları yerinə yetirərkən şagirdlər öyrənilən səsləri tələffüz etməyi məşq etmirlər, əslində, sözün tərkibində bu və ya digər səsin olub-olmadığını müəyyənləşdirirlər. Bundan sonra isə dərs fəaliyyət və tətbiq mərhələsinə keçir.

Dinləmə kimi **oxu** fəaliyyəti də aşağıdakı ardıcıllığa malikdir.

1. **Oxudan əvvəlki mərhələ**. Bu fəaliyyət növü şagirdlərin dərsə cəlb edilməsi, öyrənmədən öncə lüğət bazası və (daha yüksək mənimsəmə səviyyəsində) oxuyub-anlama strategiyalarını (əsas ideyanın müəyyən edilməsi, mətnin məğzi ilə bağlı qənaətlərin əldə edilməsi, kontekstə görə tanış olmayan sözün mənasının müəyyən edilməsi, nəzərdən keçirməklə oxu və ya tələsik oxu) əhatə edir.

2. **Oxu müddətindəki mərhələ**. Şagirdlər mətni oxuduqları zaman onlara mətnin məzmununa aid müəyyən bir tapşırıq vermək lazımdır. Məsələn, müəyyən informasiyaların tapılması, qeydlərin aparılması, sxem və ya qrafiklərin tərtib edilməsi, iş vərəqində boşluqların doldurulması və s..

3. Oxudan sonrakı mərhələ. Oxudan sonra şagirdlərə, adətən mətnin məzmunu ilə bağlı tapşırıqlar etmək, məsələn, anlama məqsədilə sualları cavablandırmaq, mətnin xülasəsini yazmaq və ya məzmununu müzakirə etmək təklif olunur. Mətnə əsasən dil qaydaları, söz bazası və ya tələffüzyönümlü tapşırıqlar yerinə yetirmək təklif olunur.

Daha yüksək mənimsəmə səviyyəsinə uyğun olaraq, şagirdlər oxudan öncə öyrəndikləri strategiyaları təlim prosesində necə tətbiq etdiklərini müzakirə edə bilərlər.

Yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək məqsədilə dərslərdə prosessual yanaşma tətbiq etmək tələb olunur. Dərslər (və ya dərs zənciri – adətən, bu, bir neçə mərhələdən ibarət olur və hətta bir neçə həftə müddətinə planlaşdırılır) aşağıdakı fəaliyyət ardıcıllığını ehtiva edir:

1. Yazıdan öncəki mərhələ: şagirdlər nə yazacaqlarını planlaşdırır, yazıda istifadə etmək məqsədilə məlumatlar toplayır (məsələn, materiallar oxuyur), beyin həmləsi edirlər və s.

2. Tərtibat. Şagirdlər hazırlıq mərhələsində tərtib etdikləri plan əsasında bir abzasdan ibarət mətn, esse və ya digər yazı növündə mətnin ilkin variantını (qaralamasını) yazırlar.

3. Təkmilləşdirmə mərhələsi. Şagirdlər öz yazılarını məzmun və tərtibat baxımından təkmilləşdirirlər: məzmunun və strukturun yaxşılaşdırılması məqsədilə cümlələr ixtisar edilir, yeri dəyişdirilir və ya əlavələr edilir. Fəaliyyətlər müəllimlərin qeydləri əsasında sinif yoldaşlarının müzakirəsini də ehtiva edir, bu zaman bütün diqqət dil normalarına deyil, məzmuna və struktura yönəldilməlidir.

4. Redaktə. Yazı tapşırıqlarının məzmunu və strukturu qənaətbəxş olduğu zaman şagirdlər bu dəfə xüsusi diqqəti dilin düzgünlüyünə yönəldərək bir neçə yeni qaralama variantı hazırlayırlar. Təkmilləşdirmə mərhələsində olduğu kimi, bu mərhələdə də müəllimin qeydləri əsasında şagirdlər yazı işində düzəlişlər edir, tərəfdaşlarla müzakirə və özünüyoxlama həyata keçirir, lakin bu zaman məzmun və struktur deyil, dil normaları diqqətə alınır.

Dil qaydaları üzrə dərslər TFT modelində aşağıdakı kimi aparılır:

1. Təqdimat. Şifahi nitq dərslərində olduğu kimi, təqdimat mərhələsi, vəziyyətə uyğunluq şərti ilə, ya deduktiv, ya da induktiv ola bilər.

2. Fəaliyyət. Bu mərhələdə fəaliyyətlər şifahi (məsələn, rollu oyunlar) və ya yazılı (məsələn, iş vərəqlərinin doldurulması) aparıla bilər, yaxud da hər iki formada yerinə yetirilə bilər.

3. Tətbiq. Fəaliyyətlər burada da şifahi (məsələn, informasiyanın bərpası tapşırığı və ya rollu oyunlar), yazılı (məsələn, bir abzasdan ibarət mətnin və ya essenin yazılması, müəyyən qrammatik qaydalara riayət etməklə redaktə işinin aparılması) və yaxud hər iki bacarığın tətbiqi şəklində həyata keçirilir.

Şagirdlərin söz bazalarını genişləndirmələri üçün dərslərdə TFT ardıcıllığına riayət edilməlidir, baxmayaraq ki, onlar oxu və ya dinləmə zamanı yeni sözlərlə tanış olurlar. Fəaliyyət mərhələsinə qədər bu etap, təqdimat mərhələsinə aid hesab olunur. Əgər şagirdlər yeni sözlərin istifadəsini məşq ediblərsə, oxu və ya dinləmə mətnlərindəki yeni sözlər təkrarlanaraq yaddaşda möhkəmləndiriləcək. Dil qaydalarının öyrənilməsində də təcrübə və tətbiq mərhələləri ya şifahi, ya yazılı və ya hər iki fəaliyyət vasitəsilə həyata keçirilə bilər.

Fənlərarası və fəndaxili inteqrasiya

İnteqrasiya – ayrı-ayrı hissələrin məntiqi əlaqə vasitəsilə bir bütövə çevrilməsidir. İnteqrasiya şagirdlərin tədris yükünü azaltmağa imkan verir və vaxtı səmərəli istifadə hesabına inteqrativ bilik və bacarıqlar formalaşdırır. Bundan əlavə, bilik və bacarıqların əldə edilməsində inteqrasiya tədrisin tezliyini və səmərəliliyini artırır, dərsə marağın artırılmasına səbəb olur.

Xarici dilin tədrisində inteqrasiya dilin sosial-kommunikativ vasitə kimi və dilin tətbiq dairəsinin genişləndirilməsinin əsasını qoyur. Xarici dilin tədrisində iki növ inteqrasiya nəzərə alınır:

- Fəndaxili
- Fənlərarası

Geniş mənada fəndaxili inteqrasiya bu fənnin sinif daxilində olduğu kimi, siniflər arasında ardıcıllığı və səsləşməni nəzərə alaraq, fənnin məzmunu daxilində əlaqəni ifadə edir. Fənnin məzmun xətləri arasında əlaqə bütün aspektlərdə təzahür edir və bir-birini tamamlayır. Nümunə olaraq dinləmə, danışma, oxu və yazının məzmununun inteqrasiyasını göstərmək olar. Fəndaxili inteqrasiyanın nəzərə alınması və tətbiqi şagirdlərdə müəyyən zaman müddətində kommunikativ fəaliyyət növlərinin inkişafının tam və bütöv əsasını qoyur.

Ümumi təhsil pilləsində xarici dilin tədrisinin məqsədi əlçatan şifahi və yazılı nitq bacarıqlarının formalaşdırılması kimi müəyyən edilir.

Məsələn, şagirdlər oxuduqları mətni danışarkən bu bacarığın iki məzmun standartı ilə uyğunluğunu müşahidə etmək olur. Məsələn: “Şagird səsli poçt yazısını dinləyir və yazılı cavab verir.” Bu tapşırıqda aşağıdakı altstandartlar nəzərə alınır:

- 11-1.4.3. (müzakirə ilə razılaşıb və ya razılaşmamanın dərk edilməsi);
- 11-4.2.4 (mesaj mətninin yazılması);
- 11-4.3.1. (informasiyanın dəqiq və tam verilməsi).

İkinci nümunədə: “Şagirdlər hekayə oxuyurlar və sonra müəllimin tapşırığı ilə mətnin məzmununa uyğun sualları bir-birlərinə verirlər.” Bu tapşırıq aşağıdakı altstandartları əhatə edəcəkdir:

- 8-3.2.3. Bədii mətnlərin məğzinin, əsas ideyasının və aparıcı ideyaların dərki;
- 8-2.4.1. Suallar vermək;
- 8-2.4.2. Sualları cavablandırmaq.

Beləliklə, şagirdlər dərslərdə yazılı və şifahi nitq vasitəsilə dinlədiklərini və oxuduqlarını anladıqlarını nümayiş etdirirlər ki, bu da reseptiv və ekspressiv ünsiyyət bacarıqlarının inteqrasiyasına gətirib çıxarır.

Fənlərarası inteqrasiya müxtəlif fənlər arasında əlaqəni nəzərdə tutur. Xarici dil fənninin digər fənlərlə inteqrasiyası şagirdlərin ümumi bacarıq və səriştələrinin inkişafı üçün geniş imkanlar yaradır. Bu proses akademik məzmunlu oxu və dinləmə materialları, habelə müvafiq şifahi və yazılı tapşırıqlar vasitəsilə reallaşdırılır.

İnteqrasiya prosesini aşağıdakı nümunələr üzrə qurmaq olar:

Musiqi: Audio və videoyazılar vasitəsilə öyrənilən mahnıların birgə ifası;

Fiziki tərbiyə: Sinif komandalarının (təlimatların) öyrənilməsi prosesində idman terminologiyasından istifadə;

Riyaziyyat: Hesablama əməliyyatları və ədədlərin xarici dildə tətbiqi;

Təbiət elmləri: Rənglər, flora və fauna mövzularının ətraf aləmin dərk edilməsi müstəvisində tədqiqi;

Azərbaycan tarixi: Tarixi hadisə və şəxsiyyətlər haqqında müxtəlif dil bacarıqları (oxu, dinləmə, danışma, yazı) üzrə məlumat mübadiləsi.

Xarici dil tədrisində şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi vasitələri və meyarları

Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi təhsil fəaliyyətinin zəruri komponentidir. O, ardıcıl və sistemli olmalıdır, çünki təhsilin keyfiyyətini dəstəkləməyi təmin edir. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi şəffaflıq, etibarlılıq, obyektivlik, qarşılıqlı əməkdaşlıq prinsipləri əsasında aparılır.

Qiymətləndirmə tapşırıqları tərtib edilərkən suallar aydın qoyulmalı və onların ölçülən olmasına diqqət yetirilməlidir. Çaşdırıcı suallardan istifadə edilməməlidir. Suallara cavablar yad distraktor və ya yayındırıcı vasitələrlə verilməməli, aşkar və ya gizli yayındırıcı cavablardan çəkinilməlidir.

Oxu və dinləmə üzrə faktoloji tapşırıqlar

Oxu və dinləmə tapşırıqlarını yazarkən müəllimlər mətndən asılılığı təmin etməlidirlər, yəni başqa yerdən faktları deyil, mətnə əsasən anlama tələb edən suallar yazmalıdırlar. Əgər şagirdlər suala mətni oxumadan cavab verə bilirlərsə, bu, anlama sualı deyil. Bu səbəbdən, tapşırıqların müstəqilliyini qorumaq vacibdir. Müəllimlər oxşar və ya eyni məzmunu qiymətləndirmək üçün tərtib olunan tapşırıqları təkrarlamaqdan çəkinməlidirlər.

Oxu və ya dinləmə bacarıqlarını qiymətləndirmək üçün bəzi tövsiyələr aşağıda verilmişdir.

• Oxu və ya dinləmə mətninin lüğət təhlili aparılmalı və bu mətn üçün aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

- sinonimlərdən istifadə olunması;
- mətnə dair izahatların əlavə edilməsi;
- sözlərin öyrənilən dildə mənasının verilməsi və ya azərbaycan dilində tərcüməsinin əlavə edilməsi;

• Mətni oxumadan suallara cavab verməyin mümkünsüzlüyündən əmin olunmas;

• Yalnız detallara dair suallar yazılmadığından əmin olunması(səviyyədən asılı olaraq sizə əsas fikir, kontekstə əsasən lüğət bazası, nəticə çıxarma və s. üzrə suallar lazım ola bilər).

• Dərsdə istifadə edilən oxu və ya dinləmə mətni qiymətləndirmə üçün istifadə edilməməsi (bu, şagirdlər üçün yeni olmalıdır);

• Dil qaydalarını qiymətləndirmək üçün oxu və ya dinləmə tapşırıqlarından , eləcə də oxu və ya dinləmə bacarığını qiymətləndirmək üçün qrammatik tapşırıqlardan istifadə edilməməsi(müəllimlər bu bacarıqların hər birini uyğun olaraq ayrı-ayrılıqda qiymətləndirməlidirlər).

Çoxseçimli cavabı olan tapşırıqlar

Qiymətləndirmə tapşırıqlarını formatına görə qruplaşdırmaq məqsədəuyğundur. Əsas tapşırıq növlərinə seçmə cavablı, məhdud cavablı, çıxarılmış elementlərə (ixtisara) əsaslanan və geniş cavablı tapşırıqlar aiddir.

Çoxseçimli cavabı olan sualları (çoxseçimli uyğunlaşdırma, doğru-yanlış və s.) tərtib edərkən bir neçə ümumi prinsiplər, eləcə də hər bir tapşırıq növünə xas olan bəzi prinsiplər tətbiq olunur. Ümumi prinsiplər bunlardır:

• Cavablar şablon olmaması;

• Bir variantın düzgün, digərlərinin isə düzgün olmaması;

• Variantların fərqli olması və üst-üstə düşməməsi;

• İnandırıcı olmayan variantlardan, eləcə də heç kimin inanmayacağı variantlardan çəkinilməsi;

• Cavabı yayındıran variantlara yol verilməməsi;

• Sualın bütün variantlarında qrammatik qaydalarda və cümlə quruluşunda eyni üslubun gözlənilməsi;

• Variantlarda semantik baxımdan lüğətin nəzərə alınması;

• Cümlə uzunluqlarının eyniliyinə diqqət edilməsi.

Çoxseçimli tapşırıqları tərtib etmək üçün təlimatlar:

• Variantlar oxunaqlı və aydın tərtib edilməlidir; çaşdırıcı elementlərdən istifadə olunmamalıdır.

• Variantlarda oxşarlığa yol verilməməlidir.

• İnkar sözlər istifadə edilməməlidir.

• "Yuxarıdakıların hamısı" və "yuxarıda göstərilənlərin heç biri" ifadələrindən çəkinmək lazımdır.

• "A və B", "A və C", "B və C" və s. seçimlərə yol verilməməlidir.

Test müəllifləri distraktorların kifayət qədər olmasına diqqət yetirməlidirlər (ən azı 2-3 distraktor olmalıdır). Uyğunlaşdırma tapşırıqları tərtib edilərkən variantlar boşluqlardan daha çox olmalıdır.

Doğru-yanlış tipli suallar, demək olar ki, heç vaxt uğurlu model sayılmır və onları tərtib edərkən çoxsaylı problemlər qarşıya çıxır. "Əsasən doğru və ya yanlış" və ya "adətən doğru və ya yanlış" kimi ifadələr qənaətbəxş deyildir.

• İnkardan çəkinmək lazımdır;

• Qeyri-müəyyən, aydın olmayan şərtlərdən, ədədlərdən, ölçülərdən çəkinmək lazımdır;

• Mövzu bir ideya və ya bir konsepsiya ilə məhdudlaşdırılmalıdır;

• Doğru və yanlış cavabların uzunluğunun, təxminən, bərabər olmasına çalışmaq lazımdır:

• "Doğru-Yanlış-Düzgün Cavab Yoxdur" üçseçimli tapşırıq növü çoxseçimli tapşırıq növünə aid olmalıdır.

İxtisara əsaslanan tapşırıqlar

İxtisara əsaslanan tapşırıqlar *cloze* testləri ehtiva edir, buraya C-testləri, çoxseçimli və uyğunluq tapşırıqları daxildir. Qeyd etmək vacibdir ki, *cloze* testləri qapalı test sualları ilə eyni deyil, onlar fərqli yanaşma tələb edir.

Cloze testlərinin iki əsas növü var: a) təsadüfi ixtisara salınan sözlər (*N*-ci sözün ixtisarı); b) rasional ixtisara salınan sözlər, müəyyən növ sözlərin (məsələn, ön sözlər, isim və s.) ixtisarını nəzərdə tutur.

İxtisara əsaslanan tapşırıqlar üzrə bəzi tövsiyələr aşağıdakılardı:

• Kifayət qədər ixtisar olmalıdır.

• İlk bir neçə cümləyə toxunmadan keçmək lazımdır.

• İxtisara mətnin sonundan başlamaq lazımdır.

• İxtisarların mətn daxilində bir-birinə çox yaxın olmasına yol vermək olmaz.

• Rasional ixtisar üçün qaydalar müəyyən edilməlidir, məsələn: sözönü, bağlayıcı və ya artikl (artiklsız variantlar üçün boşluqlar daxil edilməlidir) və s..

• Feilin növünə görə, mötərizədə feilin əsas forması yazılmalı və şagirdlərdən feilin düzgün formada yazılması istənilməlidir.

• Daha yüksək səviyyəli testlərin tərtibi zamanı təsadüfi ixtisarlar növündən istifadə edərkən daha çox sayda sözləri və ya elementləri ixtisar etmək tələb olunur. Bu növ tapşırıqları həyata keçirmək o qədər də əlverişli deyil və əksər situasiyalarda əhəmiyyətsiz olur.

Kiçikhəcmli tətbiqi tapşırıqlar

- Kiçikhəcmli tətbiqi tapşırıqlar şagirdlərdən, adətən, bir sözdən bir cümləyə qədər qısa həcmli nitq yaratmağı tələb edir. Kiçikhəcmli tətbiqi tapşırıqların ən çox yayılmış növü qısa cavablı suallardır. Çox vacib prinsiplərdən biri odur ki, əgər müəllim oxuyub anlama bacarığını yoxlayırsa, cavablarda qrammatika, orfoqrafiya, durğu işarələri və ya əl yazısı səhvlərinə görə şagirdin balını aşağı salmamalıdır. Bu sualları tərtib etmək üçün aşağıdakı bəzi mühüm qaydalara riayət olunmalıdır:

• Şagirdlərin yazı qabiliyyətinin səviyyəsi nəzərə alınmalıdır: onlar bu cür tapşırıqları yerinə yetirə bilərlərmi?

• Suallar aydın şəkildə ifadə edilməlidir.

• Hər bir bənd üçün düzgün cavab və model *tapşırığı tərtib edərkən* qeyd edilməlidir. Düzgün və mümkün cavablar cavab siyahısına daxil edilməlidir.

Geniş tətbiqi tapşırıqlar

Geniş tətbiqi tapşırıqlarda daha uzun cavab, adətən, bir abzasdan ibarət mətn yaxud bir neçə cümlənin (ən azı iki cümlənin) yazılması və danışılması tələb olunur.

Geniş tətbiqi yazı üçün bəzi ümumi fəaliyyətlərə bir abzasdan ibarət mətn, esse, qeyd, açıqca, elektron məktub və ya mesaj yazılması daxildir. Dərsdə yazının qiymətləndirilməsi müxtəlif yazı tapşırıqlarının bir portfolioda qruplaşdırılmasını da əhatə edə bilər. Bəzi ümumi danışıq tapşırıqlarına müsahibələr (fərdi, cütlərlə və ya qrupla), təqdimatlar, müzakirələr və rollu oyunlar daxildir.

Yazı və nitq qiymətləndirmələrini planlaşdırarkən, adətən, ən yaxşısı dərsdə keçilən praktik fəaliyyətlərin summativ qiymətləndirmələrdə istifadəsini təmin etməkdir. Bu uyğunluğa aid bəzi tövsiyələr aşağıda verilmişdir:

• Dərs yönləndirici və kommunikativ praktik fəaliyyətlər ilə başlanmalıdır– o, şablon kimi istifadə edilməlidir. Tapşırıqlar autentik, yəni real dil istifadəsinə əsaslanmalıdır. Bu tapşırıqlar testdə istifadə olunması üçün dil səviyyəsinə əsasən uyğunlaşdırılmalıdır.

• Rollu oyun ilə bağlı təlimatlar informasiya boşluğunu ehtiva etməlidir, yəni hər bir şagird tərəf müqabilində olmayan bəzi məlumatlara malik olmalıdır və əksinə.

• Təcrübədən keçirilənlər dəyişməməli, yəni eyni dil qaydalarından, tələffüz qaydalarından, yeni lüğət sözlərindən, oxu və dinləmə fəaliyyətlərindən, yazı tipindən və s. istifadə edilməlidir.

• Aşağıda verilənlər dəyişdirilməlidir:
  - Oxu və ya dinləmə: eyni mövzuya aid yeni mətn.
  - Dinləmə və ya danışma: danışanlar və ya situasiyanın detalları dəyişdirilməlidir.
  - Dinləmə və ya danışma: yerinə yetirilən funksiya dəyişdirilməlidir, lakin mövzu və ya situasiya olduğu kimi saxlanılmalıdır.

- Şifahi və yazılı nitq: mövzu dəyişdirilməlidir, lakin eyni qrammatik mənalar istifadə edilməlidir.
- Yazı: şagirdlərə əlaqəli mövzuda yazmaq təklif edilməli və ya yazı tipini saxlamaqla mövzu dəyişdirilməlidir (məsələn, məlumat əldə etmək məqsədilə elektron məktub və ya təsvir xarakterli bir abzasdan ibarət mətn yazmaq).

Danışma və ya yazının qiymətləndirilməsi üçün təlimatlar yazarkən aydın və konkret göstərişlər vermək vacibdir. Şagirdlər nə yazmalı, nə deməli olduqlarını başa düşməlidirlər. Həmçinin şagirdlərə qiymətləndirmədə hansı meyarlardan istifadə ediləcəyi söylənməlidir. Bunlar qiymətləndirmə rubriklərindəki kimi meyarlar olmalıdır. Məsələn, yazı tapşırığı dil qaydaları, lüğət, məzmun və struktur əsasında və ya nitq tələffüz, dil qaydaları, lüğət və səlislik əsasında qiymətləndirilə bilər.

Əgər müəllim şagirdlərin öz cavablarında müəyyən konkret qrammatik quruluşu və ya sözü, ifadəni istifadə etməyini istəyirsə, təlimatlar şagirdləri buna sövq etməlidir.

Danışma və ya yazının qiymətləndirmə təlimatlarını yazmaq üçün bəzi əlavə tövsiyələr bunlardır:

• Mövzu və ya situasiyanın şagirdlərə tanış olmasından, onların bu haqda öz ana dillərində danışa və yaza bilmələrindən əmin olmaq lazımdır.

• Şifahi nitqə gəlincə, şagirdləri öz cavablarını oxumaqdan və ya əzbərləməkdən yayındırmaq lazımdır. Bunu etdikləri halda, qiymətləndirmədə diqqətə alınmalıdır.

• Yazıya gəlincə, əmin olmaq lazımdır ki, yazını tipinə görə tərtib etməyi bacarırlar.

• Onlara öz yazılarını nəzərdən keçirmələri üçün kifayət qədər vaxt verilməlidir.

• Bir neçə dərs ərzində şagirdlərə yazdıqları qaralamanın üzərində işləməyi tapşırmaq lazımdır: yazının yekun variantı bölmə üzrə summativ qiymətləndirmə kimi yoxlanılmalıdır.

Bütün sinfin şagirdlərinin danışıq bacarıqlarının məntiqi cəhətdən qiymətləndirilməsi çətin ola bilər. Bunu daha praktik etmək üçün bəzi təkliflər irəli sürülür:

• Keçirilən fərdi müsahibələr şagirdlərin danışıq bacarıqlarını qiymətləndirmək üçün bir o qədər praktik deyildir; cütlərlə və ya kiçik qruplarla nitq fəaliyyətləri (məsələn, rollu oyunlar, məlumat boşluqları, müzakirələr) daha səmərəlidir.

• Danışıq bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üçün təqdimatlar (dərs vaxtı və ya öncədən lentə alınmış) yaxşı vasitədir, lakin çox vaxt aparır.

- Bu problemi ortadan qaldırmaq üçün şagirdlər onları evdə telefona (şəraitdən asılı olaraq videoyazı və ya yalnız audioyazı şəklində) qeyd edib müəllimə göndərə bilərlər.
- Müəllimlərin videoyazı və audioyazıları 1,25 və ya 1,5 sürətlə izləmələri, dinləmələri vaxt itkisini azalda bilər. Bu da qiymətləndirmə prosesini daha sürətli edər.

• Şagirdlər audio və ya video yazılarını müəllimə göndərsələr, cütlərlə fəaliyyətlər sinifdənkənar da həyata keçirilə bilər.

• Danışma fəaliyyəti üzrə tapşırıqların istənilən səsyazısında şagirdlər əvvəlcə özlərini təqdim etməlidirlər. Bu, tapşırıq növü ilk baxışda sadə görünsə də, şagirdlər tərəfindən tez unudula bilər.

• Yarım ilin və ya ilin sonunda yekun qiymətləndirmələr üçün danışıq portfolioları yaradılmalıdır:

- Şagirdlər müxtəlif şifahi nitq tapşırıqlarını lentə alırlar. Məsələn, onlar hər həftə çıxışlarını dəftərdə qeyd edə bilərlər (təyin olunmuş mövzuda, adətən, cari dərslə bağlı).

- Bu qiymətləndirmə texnikasının çatışmazlığı ondan ibarətdir ki, müəllimlər təqdim olunan çoxsaylı audio faylları idarə etmək üçün bir üsul tapmalıdırlar.

Xarici dil fənninə dair təlim materiallarının planlaşdırılması üzrə metodiki tövsiyələr

Dinləmə dərslərinin planlaşdırılması

Dinləmə dərsləri, dinləmə prosesindən əvvəl, dinləmə vaxtı və dinləmə prosesindən sonrakı fəaliyyətlərin ardıcıllığını ehtiva edir. Oxuda olduğu kimi, dinləmə prosesindən əvvəlki mərhələyə biliklərin yenilənməsi, strategiya təlimi və lüğətin öyrədilməsi daxil ola bilər. Dinləmə zamanı strategiyanın tətbiqi və ya müəyyən sualların cavablarının dinlənməsi nəzərdə tutula bilər. Dinləmədən sonrakı fəaliyyətlərə nitqin məzmunu üzərində işləmək (anlama suallarına cavab vermək, onların müzakirəsi və s.), strategiyadan istifadə üzərində düşünmək və dilyönümlü fəaliyyətlər (adətən, mətnin transkriptindən istifadə etmək) daxildir.

Dinləmə dərslərinin oxu dərslərindən fərqli tərəfi odur ki, dinləmə dərsləri, adətən, bir mətnə bir neçə dəfə qulaq asmağı tələb edir. Daha uzun mətnlər üçün isə müxtəlif mərhələlər dərsin müxtəlif məqamlarında birləşdirilə bilər.

Danışıq dərslərinin planlaşdırılması

Danışıq dərsləri dil qaydaları və ya söz bazası dərslərinin tərkib hissəsi ola bilər və yaxud mövzu, situasiya, funksiya və ya tapşırığa əsaslana bilər. Bu dərslər hətta danışıq strategiyalarına da istiqamətlənə bilər (məsələn, kiminsə diqqətini necə çəkməli, söhbətin bitməsi haqqında işarəni necə verməli və ya münasib sözü bilməyəndə bunu ona necə izah etməli). Kommunikativ danışıq fəaliyyəti (bəzən də bələdçinin rəhbərliyi altında təcrübə) dinləmə və ya oxudan sonra prosesin tərkib hissəsi kimi xidmət edə bilər. Bu zaman nitq həmçinin TFT modelini izləməlidir.

Danışıq fəaliyyəti ya sürətə, ya da dəqiqliyə xüsusi əhəmiyyət verməlidir. Lakin şagirdlər daha yaxşı ünsiyyət qurmaq üçün hər ikisini inkişaf etdirməlidirlər. Nəzarətedici fəaliyyət dəqiqliyi hədəfləyir. Kommunikativ bacarıq isə real ünsiyyəti hədəflədiyi üçün, dəqiqliyi də diqqətdən kənar qoymamaq şərti ilə, şagirdlər daha çox nitqin sürətinə köklənirlər.

Tələffüz fəaliyyətinin dərslərdə planlaşdırılması

TFT-də tələffüz sistemli tədris olunur. Daha doğrusu, dərs tələffüzün müəyyən bir məqamına (hətta bir səsə) və ya iki və artıq səsin müqayisəsinə hədəflənir. Tələffüz yalnız sait və samitləri ehtiva etmir, həm də vurğu (heca vurğusu, məntiqi vurğu), cümlənin intonasiya və ritmi, vasitəli nitq məsələlərini də əhatə edir.

Lüğətə daxil olan sözlərin nəzərdən keçirilməsi və onların tələffüz qaydalarının təkrarı lüğət tədrisinin tərkib hissəsidir. Dərs müddətində tələffüz üzərində iş TFT modelinin biraz dəyişdirilməsi ilə aparıla bilər. Dəyişikliklər mexaniki təkrarla başlayır. Buraya səslərin təzahürü, biri-birindən fərqləndirilməsi və ya müqayisəsi daxildir. Digər bütün fəaliyyətlərin ardıcıllığı (TFT modeli üzrə) olduğu kimi qalır.

Tələffüz üzərində işləyərkən istifadə olunan kommunikativ bacarıqların həyata keçirilməsi, xüsusilə sait və samit səslərin klassifikasiyası çox vaxt dil qaydaları dərslərinə nisbətən daha mürəkkəb olur. Hədəf səslərin istifadə olunduğu adlara, məkanlara köklənmək lazımdır. Məsələn, dərsdə təqdim olunan səslər nəzərə alınaraq şagirdlər iki nəfərin adındakı ziddiyyət təşkil edən hədəf səsləri müqayisə edirlər. Adlar xəyali və ya qeyri-adi ola bilər, əsas məqsəd odur ki, şagirdlər tələffüz dərsində öyrədilən hədəf səsləri məşq etsinlər.

Oxu dərslərinin planlaşdırılması

Bir daha vurğulamaq lazımdır ki, TFT oxu dərsləri üçün uyğun deyildir. Oxu dərsinin təşkili üçün müxtəlif modellər var, lakin ən sadə və ən yaxşısı oxudan əvvəl, oxu zamanı və oxudan sonra fəaliyyətlərinin ardıcıllığına riayət etməkdir.

Oxu öncəsi mərhələdə müəllimlər şagirdlərin biliklərini (mətndə hər sözü anlamasalar belə, oxuduqlarını başa düşməyə kömək etmək üçün yuxarıdan aşağıya tətbiqdə istifadə edilən bilik çərçivələri) aktivləşdirməlidirlər. Yəni, onlara mövzu ilə bağlı mövcud biliklərini xatırlatmalı, heç nə bilmirlərsə, müəllim onlara az da olsa, əsas biliklər verməlidir. Bundan əlavə, müəllimlər oxudan əvvəlki mərhələdə yeni lüğət üzrə işi təşkil edirlər. Nəhayət, müəllimlər şagirdlərə mətni oxuyarkən istifadə etməli olduqları strategiyaları öyrədə bilərlər (məsələn, əsas fikrin tapılması və ya tanış olmayan sözün mənasını kontekstdə çıxarılması).

Oxu zamanı şagirdlərə mətni oxumaları ilə birlikdə, əlavə bir fəaliyyət də təklif edilir. Bu bir suala cavab tapmaq kimi sadə bir tapşırıq, bir neçə suala cavab vermək və ya mətnin üç əsas məqamını qeyd etmək ola bilər. Əgər şagirdlər strategiyalarla tanış oldularsa, oxu prosesində onları tətbiq etməlidirlər.

Oxudan sonrakı mərhələdə şagirdlər, adətən, mətnin məzmunu üzərində işləyirlər. Bu mərhələdə şagirdlər mətnlə bağlı suallara cavab verə və ya kiçik qruplarda müzakirə apara bilərlər. Əgər şagirdlər strategiyaları öyrənirlərsə, onların uyğunluğunu, növbəti dəfə bu strategiyanı daha səmərəli yerinə yetirmək üçün nə edə biləcəklərini düşünməlidirlər. Sonda müəllim dil yönümlü fəaliyyət də tətbiq edə bilər. Əgər mətndə müəyyən qrammatik quruluşa (yaxud tələffüz məqamına) aid nümunələr varsa, müəllim şagirdlərə həmin nümunələri tapıb onlarla işləməyi tapşırır (məsələn, həmin qrammatik məqamdan istifadə etməyin yollarını müzakirə etmək üçün suallar verməklə).

Oxudan sonrakı mərhələdə müxtəlif kommunikativ bacarıqları məşq etmək lazımdır. Bu zaman hədəf dil qaydaları, tələffüz, lüğət və ya danışıq formaları olmalıdır.

Yazı dərslərinin planlaşdırılması

Yazı dərslərində də müəyyən ardıcıllıq izlənilməlidir. Yazı dərslərinin TFT modeli ilə bəzi oxşar mərhələləri olsa da, fərqləri də vardır. Xüsusilə, əgər yazı dil qaydaları ilə birləşdirilirsə, şagirdlərə yeni strukturdan istifadə edərək yazmaq təklif edilir. Bunun üçün əvvəlcə onlara struktur öyrədilməli, sonra isə nəzarətedici və istiqamətləndirici fəaliyyət imkanı yaradılmalıdır. Bundan sonra daha məzmunlu bir yazının yazılması (məsələn, bir abzasdan ibarət mətn, açıqca, mesaj, məktub və ya esse) kommunikativ bacarıq hesab edilə bilər.

Ünsiyyət bacarıqlarının formalaşmasını hədəfləyən kurikulumda yazı işinin təşkilində prosessual yanaşmaya əməl edilməlidir. Bu, yazı təlimatının tətbiqindən qısa müddət sonra xarici dil tədrisində, dominant yanaşma olmuşdur. Şagirdlər yazı işini planlaşdırmaq, qaralama yazmaq, sonra onu bir neçə dəfə təkmilləşdirməklə yazını tamamlayırlar.

Prosesin birinci mərhələsində, yəni yazıdan əvvəl şagirdlər nə yazacaqlarını planlaşdırırlar. Bura beyin həmləsi, məlumat toplamaq, plan yazmaq və ideyaları müəyyənləşdirmək üçün sərbəst yazı daxildir.

İkinci mərhələdə şagirdlər əvvəlki qeydlərinə əsaslanaraq ilk qaralamalarını yazırlar. Belə yazı proseduru şagird plagiatlarının qarşısını almaq və ya aşkarlamaq üçün əlverişli üsuldur. Məsələn, şagird əvvəlcə itlər haqqında bir abzaslıq qeyd aparırsa, lakin daha sonra ağaclar haqqında mükəmməl bir abzasdan ibarət mətn təqdim edirsə, bu şübhəli hal kimi qiymətləndirilə bilər. Əgər şagirdlərə mövzunu icazəsiz dəyişdirmələri qadağa edilibsə, yazdığı

ilk mövzunun qaralamasını dəyişdirib başqa mövzuda yazan şagirdin işi müsbət qiymətləndirilmir.

Üçüncü mərhələ - təshih - yazının məzmununun və strukturunun təkmilləşdirilməsinə istiqamətlənir. Əgər qrammatik xətalar yazını anlamağa mane olmursa, səhvlər nəzərə alınmır. Dəyişikliklər müəllimin şagirdin yazısındakı dil qaydaları, məzmun və ya struktura dair qeydlərinə və şagirdin öz yazısını yenidən nəzərdən keçirməsinə əsasən aparıla bilər.

Dördüncü və son mərhələ redaktədir. Bu mərhələdə şagirdlər öz mətnlərinin dilini təkmilləşdirməyə diqqət yetirirlər. Bu zaman onlar əvvəllər öyrənilən dil qaydalarına, xüsusən də dərsdə əhatə olunanlara diqqət yetirməlidirlər. Bu mərhələdə də düzəlişlər müəllimin rəylərinə, həmyaşıdların qeydlərinə əsasən və ya özlərinin redaktəsi ilə aparılır.

Redaktə zamanı və yazını yenidən nəzərdən keçirərkən – hər dəfə yalnız bir mərhələni təkmilləşdirmək tövsiyə olunur. Birinci qaralamada şagirdlər əsas fikri təkmilləşdirməyə yönəldilə bilərlər; digərində isə onlar tematik cümlələr, keçid sözləri, feilin zamanlarına və ya xəbər sonluqlarına diqqət edə bilərlər. Yoldaşları ilə məsləhətləşmələr və ya öz yazısında düzəlişlər etmək üçün şagirdlərə nəyə diqqət etmələri barədə aydın təlimatlar verilməlidir. Əks halda, onların diqqəti əsas problemlərə deyil, ikinci dərəcəli məsələlərə yönələ bilər.

Son olaraq, müəyyən bir esse üçün neçə qaralamanın uyğun olduğunu qeyd etmək lazımdır. Bunun üçün hər hansı qayda yoxdur, lakin təxmini təlimatlar vermək mümkündür. Əgər şagirdlər 1-3 cümlə həcmində mətn yazırsa, 2-3 qaralama variantı kifayət edər. Əgər onlar daha uzun bir abzasdan ibarət mətn, esse və ya eyni həcmdə müsahibə yazırlarsa, 3-5 qaralama variantını uyğun hesab etmək olar.

Dil qaydaları dərslərinin planlaşdırılması

Dil qaydaları dərslərinin planlaşdırılmasında müəllimlər TFT modelindən istifadə etməlidirlər. Xüsusilə 3-cü sinifdən (şagirdlər A1 səviyyəsini hədəfləyərkən) müəllimlər həm yönləndirici, həm də kommunikativ fəaliyyətləri tətbiq etməlidirlər.

Dil qaydaları dərsində təqdimat mərhələsi deduktiv formada ola bilər. Bu zaman müəllim qaydanı və ya strukturu izah edir, sonra nümunələr gətirir. Yaxud induktiv təqdimat edir: müəllim qaydaya və struktura uyğun nümunələr gətirir və şagirdlərə qənaət çıxarmağı təklif edir. İnduktiv təqdimat zamanı müəllim qaydalarla bağlı təfərrüatlı izahlar verməməlidir. Qaydaların izahı mənimsəmə səviyyələrindən və qaydaların çətinliyindən asılı olaraq şagirdlərin ana dilində və ya hədəf dildə (və ya qarışıq) verilə bilər.

Dil qaydaları üzrə tapşırıqlar şifahi, yazılı və ya qarışıq ola bilər.

Lüğətin öyrədilməsinə dair tapşırıqlar təkcə müəllimin rəhbərliyi ilə deyil, eləcə də kommunikativ bacarıqlardan istifadə etməklə həyata keçirilməlidir. Söz bazası da təlimin digər istiqamətləri ilə - dinləmə, oxu, yazı və dil qaydaları ilə inteqrasiya edilə bilər; çünki şagirdlər yeni sözləri mənimsəmək üçün TFT mərhələlərini keçməlidirlər. Əgər şagirdlər dərsdə öyrəndikləri sözləri cümlə, mətn və situasiya daxilində istifadə etməzlərsə, real ünsiyyət zamanı yeni sözlərdən istifadə etməkdə çətinlik çəkəcəklər.

Dərs planı nümunəsi

Sinif: 6
Standartlar: 3.1.2, 4.1.1, 4.2.2, 4.3.1

Mövzu: Təmizlik tədbiri haqqında poster

Gözlənilən nəticələr: dərsin sonunda şagirdlər

- öyrəndiyi qrammatik qaydalardan (əmr cümlələri) yerində istifadə edir
- təbiətin qorunmasına kömək etmək məqsədilə əmr cümlələrdən ibarət poster hazırlayır

İş üsulu: əqli hücum, müzakirə

İş formaları: cütlərlə iş, bütün siniflə iş

Fənlərarası inteqrasiya: biologiya, coğrafiya

Resurslar: dərslik, lövhə, audio fayllar, iş dəftərləri, poster, markerlər

Dərsin gedişi

Salamlaşma

Motivasiya / mövzuya giriş

Şagirdlərin diqqətini posterə yönəldin. Onlardan posteri sürətli şəkildə nəzərdən keçirmələrini və aşağıdakı sualı cavablandırmalarını istəyin: **"Posterdə hansı sözlər sizin diqqətinizi daha çox çəkir?"** Şagirdlərin söylədikləri sözləri lövhədə yazın. Onlardan posterin başlığını oxumalarını və suallara cavab vermək üçün şəkilləri nəzərdən keçirmələrini istəyin. Bildirin ki, bu mərhələdə posteri tam oxumamalıdırlar. Şagirdlər cavablarını cütlərlə yoxlayırlar.

Şagirdlərdən 1-dən – 5-ə olan cümlə hissələrini və a–e hissələrini oxumasını xahiş edin. İzah edin ki, posterin effektiv olması üçün onun məqsədləri aydın olmalıdır.Şagirdlərdən posteri ətraflı oxumalarını və cümlə hissələrini uyğun şəkildə birləşdirmələrini istəyin. Daha sonra onlar audioya qulaq asaraq posteri yenidən oxuyur və cavablarını yoxlayırlar. Sinif olaraq posterin effektiv olub-olmadığını müzakirə edin.

"Əmr cümlələri" bölməsi

"Əmr cümlələri" bölməsinə diqqət yönəldin və məlumatı ucadan oxuyun. Şagirdlərlə birlikdə bir sual nümunəsi tapın və posterdə əmr formasında işlənmiş felləri müəyyənləşdirərək dəftərlərinə yazmalarını istəyin. Onlardan əmr formasından istifadə etdiyimiz digər vəziyyətlərə nümunələr vermələrini xahiş edin: reseptlərdə, təlimatlarda, göstərişlərdə və s. Şagirdlərdən qeyd etdikləri nümunələrə uyğun əmr cümlələri yaratmalarını istəyin.

Cütlərlə iş

Şagirdləri cütlərə ayırın. Onları addımları ardıcıllıqla yerinə yetirməyə və 1-ci çalışmadakı posterdən nümunə kimi istifadə etməyə həvəsləndirin. Onlara xatırladın ki, poster hazırlayarkən **əmr formasında olan fellərdən** istifadə etsinlər. Şagirdlərə qeydlər aparmaq,

hansı problemi diqqətə çatdırmaq istədiklərini planlaşdırmaq və öz ideyalarını müzakirə etmək üçün vaxt verin. Onlardan posterlərinin ilkin variantını hazırlamalarını istəyin.

Qarşılıqlı yoxlama və rəy

Şagirdlər bir-birlərinin işlərini yoxlayarkən onların diqqətini yoxlama siyahısında göstərilən meyarlara yönəldin. Lazım gəldikdə prosesi müşahidə edin və kömək göstərin. Şagirdlərin bir-birlərinə rəy verərkən nəzakətli və aydın ifadələrdən istifadə etdiklərinə əmin olun. Sinif yoldaşlarının verdiyi rəyləri nəzərə aldıqdan sonra şagirdlərdən posterlərinin son variantını hazırlamalarını istəyin.

Şagirdlərin fərdi cavabları

Nəticələrin çıxarılması və müsbət rəy
Dərsin sonunda əsas nəticələri ümumiləşdirin və şagirdlərə müsbət rəy bildirin.
Qiymətləndirmə
Refleksiya